ଶିକ୍ଷା ଓ ଚେତନା

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଶିକ୍ଷା ଓ ଚେତନା

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ସୁହୃଦ୍ ଗୋଷ୍ଠୀ ଓଡ଼ିଶା

ସୂଚୀପତ୍ର

୧ । ସୁଷେଣ ନୈବ ନୈବ ଚ ୧
୨ । ଲଙ୍ଗଳ ଯାହାର ଜମି ତା'ର ୬
୩ । ଏ ଘର ମାଗ୍ର ହୁଏ ନାହିଁ ୧୦
୪ । ମୁହଣା ରହିଲେ ଯାଇ ମୋ' ଘର ରହିବ ୧୪
୫ । ଚଉଦ-ଦ୍ରୁହସନର କଥା ୧୮
୬ । ସନ୍ତମାନଙ୍କର ମିଳନ-ସମ୍ମିଳନ ୨୨
୭ । ନୂଆ କେତେ ନିକଟ ୨୭
୮ । ଶିକ୍ଷକର ସମର୍ପଣ ୩୧
୯ । ସେଉଁମାନେ ନ ବଦଳିବେ ୩୬
୧୦ । ଅଲୌକିକତ୍ୱରୁ ଦେବତ୍ୱ ୪୨
୧୧ । ନାସ୍ତର ଗୁଣ ୪୭
୧୨ । ସଙ୍ଘ ଓ ବ୍ୟକ୍ତି ୫୧
୧୩ । ଲୀନ ମନ୍ତ୍ରିତ୍ୱ ଭଳି ୫୫
୧୪ । ଛିଦ୍ର କଲେ ହୁଏ ଭେଦ ୫୯
୧୫ । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଶିକ୍ଷା ୬୨
୧୬ । କରୁଣାବତରଣ ୬୫
୧୭ । ପୂର୍ଣ୍ଣଯୋଗରେ ଆହ୍ୱାନ ୬୮
୧୮ । ଆମ ସମ୍ମିଳନୀମାନ କାହିଁକି ? ୭୩

ସୂତ୍ରେଣ ନୈବ ନୈବ ଚ

Manners belong to the moral rules of ordinary life and have no value from our point of view.

(ଇଂରେଜୀ ମାତୃରଚନାବଳୀ, ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ,
୧୨ଶ ଖଣ୍ଡ, ୧୯୭୮, ପୃଷ୍ଠା–୩୭୫)

ସମାଜରେ ଶ୍ରେଣୀ ଅନୁସାରେ କେତେକ ଆଚରଣକୁ ଭଦ୍ର ବୋଲି କୁହାଯାଏ ଏବଂ ଆଉ କେତେକ ଆଚରଣକୁ ଅଭଦ୍ର ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ତେଣୁ ଶ୍ରେଣୀ ଅନୁସାରେ ଭଦ୍ରତା ତଥା ଅଭଦ୍ରତାର ପରିଧି ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ତୁମେ ଯାହା ଭାବୁଛ, ତାହାକୁ ପ୍ରକାଶ ନକରି ଗୁପ୍ତ ରଖିବାକୁ କେତେକ ସମାଜରେ ଭଦ୍ରତା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ବେଳେ ବେଳେ ତାହାକୁ ସଂଯମ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇଥାଏ । ଆଧୁନିକ ସମାଜରେ ସେହିଭଳି ସଂଯମଗୁଡ଼ିକ ସଚରାଚର ଅଧିକ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ଅଧିକାଂଶ ସମାଜରେ ଭକ୍ତି, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଆନୁଗତ୍ୟ ଓ ସମ୍ମାନକୁ ଆଚରଣରେ ପ୍ରକାଶ ନ କଲେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସତକୁ ସତ ଭକ୍ତି, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ସମ୍ମାନ ଇତ୍ୟାଦି ରହିଛି ବୋଲି ସାଧାରଣତଃ ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଆମ ଶିକ୍ଷାଳୟମାନଙ୍କରେ ପିଲାମାନେ ଯେପରି ଭଦ୍ର ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହେବେ, ସେଥିଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ନାନାବିଧ ଆଗ୍ରହ ଓ ଆଚରଣ ଶିଖାଇ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଭିତରେ ଅସଲ ଭାବରେ ଥାନରେ ତୁମେ ଯାହା ହୋଇଥାଅ ପଛକେ, ତୁମକୁ ବାହାରେ ଅନ୍ତତଃ କେତେଟା ଆଚରଣଗତ କୌଶଳ୍ ଶିଖିବାକୁ ହେବ । ନ ହେଲେ ତୁମକୁ କେହି ଭଦ୍ର ବୋଲି କହିବେ ନାହିଁ । ଏବଂ, ତୁମକୁ ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ୟମାନେ ଭଦ୍ର ବୋଲି ନ କହିବେ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଭଦ୍ର ହୋଇଥିବ ବି କିପରି ? ତେଣୁ, ଭିତରେ ତୁମେ ଆଦୌ କିଛି ନ କରୁଥାଅ ପଛକେ, ଉପରକୁ ଆଚରଣ ଦ୍ୱାରା ଭଦ୍ର ବୋଲି ପ୍ରମାଣ ଦେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ ।

ଏହି ଆଚରଣଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ଅତିଶୟ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା,—ତାହା ପ୍ରାୟ ପୃଥିବୀଯାକ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ଓ ସହରମାନଙ୍କରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ । ସହରରେ ମଣିଷମାନଙ୍କର ହୃଦୟଦ୍ରବ୍ୟଟା ଏକାବେଳେକେ କୁଆଡ଼େ ପୋତିହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ କେଜାଣି, ସେଥିଲାଗି ହୃଦୟ ହୃଦୟ ଭିତରେ କିଅ ଗାଇଲ

ହୁଏନାହିଁ, ହୃଦୟ ଦ୍ୱାରା ବୁଝିହୁଏ ନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ ବାହ୍ୟ ଆଚରଣଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଭଲପଣିଆ ଓ ଭଦ୍ରପଣିଆର ସନ୍ତକ ରୂପେ ଭାରି ନିଷ୍ଠାପର ଭାବରେ ବିସ୍ତାର କରାଯାଏ । ଆମେ ସ୍ୱୟଂ ଯେମିତି,ଆମ ଇସ୍କୁଲଗୁଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ମୋଟାମୋଟି ସେହି ଛାଞ୍ଚରେ ଗଢ଼ି କରି ରଖିବାକୁ କେତେ ଭଲପାଉ । ପିଲାମାନେ ପଲଟଣଙ୍କ ପରି ଆସ୍ଥିରୁ ଧାଡ଼ିରୁ ଆଚରଣର ସ୍ୱୀକୃତ ଶୈଳୀଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖାଇଲେ ଆମର ମନ ଆନନ୍ଦରେ ଏତେଅଧିକା କୁଣ୍ଢେମୋଟ ହୋଇଯାଏ, ପୃଥିବୀ ଏକାବେଳକେ ସ୍ୱର୍ଗର ପାଖ ହୋଇ ଆସିଲା ପରି ମନେହୁଏ । ଗାଆଁ ଇସ୍କୁଲ ଅପେକ୍ଷା ସହରର ସ୍କୁଲ-ମାନଙ୍କରେ ଏହି ଶୈଳୀ ଅଧିକ ସଶ୍ରୁଣାର ସହିତ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ । ଶିକ୍ଷକମାନେ ସୁବେଦାର ହୋଇ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶୈଳୀ ଶିଖାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

ଆଚରଣ ଅର୍ଥାତ୍ **Manners**କୁ ମାଓ ସାଧାରଣ ଜୀବନ ବା **ordi-nary life** ରେ ନୈତିକ କେତେଟା ନିୟମ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଏଠାରେ **ordinary life** କହିଲେ ମାଓ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବୁଝାନ୍ତି ? ସାଧାରଣ ଜୀବନ ଅର୍ଥାତ୍ ବାହ୍ୟ ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଉଚିତ ଅର୍ଥାତ୍ ଗ୍ରାହ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତ ହେଉଥିବା କେତେଟା ଧାରା ଅର୍ଥାତ୍ ଶୈଳୀ ସହିତ ନିଜକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ବିଶୁଦ୍ଧ ଭାବରେ ଅନୁକୂଳିତ କରି ରଖିବାକୁହିଁ ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ପ୍ରୟାସ ବୋଲି ମାନି ନେଇଥିବାର ଜୀବନ । ଏପରି ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିବା ମଣିଷମାନେ ନିଜ ଜୀବନରେ ସାଧାରଣତଃ ବେଶୀ କିଛି ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ ନ ଥାନ୍ତି । ଅଲଗା କିଛି ହେବାକୁ ସେମାନେ ହାଡ଼େ ହାଡ଼େ ଭାରି ଭୟ କରୁଥାନ୍ତି । ଖାପ୍ ଖାଇ ଚଳିଯିବାକୁ ସେମାନେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ପରମଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥାନ୍ତି । ସଂସାରରେ କେବେ କିଛି ପ୍ରକୃତରେ ବଦଳିବ ବୋଲି ହୁଏତ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନ-ଥାନ୍ତି । ଅଥବା ଆଗ ମାଉଁଆ ବଦଳିଗଲେ ଯାଇ ହୁଏତ ସଂସାର ବଦଳିବବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥାନ୍ତି । ସମାଜ ଯେମିତି, ଶୁଣାଯାଉଅଛି ପରି କେବଳ ସେତିକି ହେବା ବା ଅନ୍ତତଃ ସେତିକି ଦିଶିବାକୁହିଁ ସେମାନେ ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନଉଦ୍ୟମ ରୂପେ ମାନିନେଇଥାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷା ଅନୁସାରେ ନୀତି ଦେଖାନ୍ତି, ରୁଟିନ୍ ଅନୁସାରେ ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି, ଅର୍ଥୋପାର୍ଜନ କରନ୍ତି, ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ାକର ଖଣ୍ଟୁଲି ପାଖରେ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ମୋହଟାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁହିଁ ଚରମ ଚତୁରତା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥାନ୍ତି । ସଂସାର ବଦଳିବାରେ, ନୂଆ ସୃଷ୍ଟିଏ ଅନୁସାରେ

କୋଉଠି କିଛି ଭଙ୍ଗା ହେବାରେ କିମ୍ବା ଗଢ଼ା ହେବାରେ ଏମାନଙ୍କର ଆଦୌ କୌଣସି ଭୂମିକା ନଥାଏ । ସଂସାରରେ ଯେତେବେଳେ ଯାହାର ଜିତାପଟ ହୁଏ ସେମାନେ ସର୍ବଦା ତାହାରି ପକ୍ଷରେ ଥାଆନ୍ତି, ତାହାରି ତୋଷାମଦ କରନ୍ତି,— ସେହିମାନଙ୍କର ସ୍ତୁତି କରିବାରେ ଲାଗିଥା'ନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ହାରି ଯାଆନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ବୋକା ବୋଲି କହି ହସିବାରେ ଲାଗିଥା'ନ୍ତି ।

ନୈତିକ ନାୟମ କହିଲେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମାଜରେ ଚଳୁଥିବା ନୀତି-ଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝାଏ । ସମାଜ ହିଁ ଚଳୁଥିବା ସେହି ନୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିଥାଏ । ସମାଜରେ ଯେଉଁମାନେ ଅଧିକ ପରାକ୍ରମୀ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ସାଧାରଣତଃ ସେହି-ମାନଙ୍କର ବିଚାରରେ ସମାଜର ନୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଇଥାଏ ।ସେହି ବିଚାର ଅନୁସାରେ ଶାସ୍ତ୍ର ଲେଖାହୁଏ, କୁଳର ପୁରୋହିତମାନେ କୁଳରକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କୁ ଦୁହାଁଇବା ଭଳି ନୀତି ତିଆରି କରନ୍ତି । ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ, ନୀତି ଅନୀତି ଓ ଭଦ୍ରତା ଅଭଦ୍ରତାର ଯୁଗ ଯୁଗ ସେହି ଅନୁସାରେ ବିଗୃହ କରାଯାଏ । ଏସବୁ କାଳେ କାଳେ ଦେଶ, ପ୍ରାନ୍ତ ଓ ଅଞ୍ଚଳ ଅନୁସାରେ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଯୋଉଠି ରାଜା ଥାଆନ୍ତି, ସେଠି ପଣ୍ଡିତମାନେ ରାଜତନ୍ତ୍ରର ଗୁଣଗାନ କରି ନୀତିଶ୍ଳୋକମାନ ଲେଖିଥା'ନ୍ତି । ଗୋଟିଏ କଥାରେ କହିଲେ,ସମାଜର ସାମନ୍ତମାନଙ୍କ ଅନୁସାରେହିଁ ସମାଜରେ ନୈତିକତାର ରୂପ, ସୀମା, ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ପରିସରକୁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଏହି ନୈତିକତା ମନୁଷ୍ୟକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ନିଜର ସମାଜରେ ଖାପ ଖାଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଆସିଥିବା ଗୋଟାଏ ବାଧ୍ୟ ଜୀବବୋଲି ବିଗୃହ କରିଥାଏ । ମଣିଷ ମେସିନ୍ ପ୍ରାୟ ହେଲେ ସାମାଜିକ ନୈତିକତା ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଖୁସି ହୋଇଥାଏ । ଗ୍ରୁପ ମେସିନ୍ ପରି ଆଚରଣ କରିପାରିଲେ ଅନେକ ତଥାକଥିତ ଶିକ୍ଷକ ଯେପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖୁସୀ ହୋଇଥାଆନ୍ତି, ଏହି କଥାଟି ପ୍ରାୟ ସେହିପରି । ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ନୈତିକତା ଯେତେବେଳେ ଦୁଷ୍ଟ କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କର ଅପପ୍ରେରଣା ପାଇ ସାମାଜିକ ଜୀବନକୁ ଗ୍ରାସି ପକାଇବା ଲାଗି ଆସେ, ସେତେବେଳେ ସମାଜକୁ କାଳ ଘୋଟି ଆସେ । ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅସଲ ମଣିଷଟିକୁ ମଧ୍ୟ କାଳ ଗ୍ରାସି ପକାଏ । ଅନେକ ପରିମାଣରେ ସେହି କାରଣରୁ ଇତିହାସରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଯୁଗଗୁଡ଼ିକୁ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନକଲି ତାମ୍ର ଯୁଗ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ।

ମଣିଷ ହେଉଛି ଅନନ୍ୟ, —ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଅନନ୍ତ ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି, ସେହି ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ବିକଶିତ କରି ଆଣିବା ଲାଗି

ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ଅନନ୍ୟ ସ୍ୱକୀୟତ୍ୱ ଧାରଣ କରିଛନ୍ତି, — ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ସେହି କଥା କହି ଆସିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱଭାବ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱକୀୟ । ସେହି ସ୍ୱଭାବଟିକୁ ସିଏ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସହକାରେ ଆବିଷ୍କାର କରିବ ଓ ସ୍ୱଭାବ ଅନୁସାରେହିଁ ତା' ସ୍ୱଧର୍ମର ନିରୂପଣ ହେବ । [illegible] ଶିକ୍ଷାର କାମ ମୂଳତଃ ଏହି ସ୍ୱଭାବର ସେବାରେ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଖୋଳ ଭିତରେ ପୂରାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଯଦି [illegible]ବା କେତେଟା ଅଭ୍ୟାସରେ ମଣି କରିଦେଲେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱଭାବର ସାବଲୀଳ ବିକାଶ ଉପରେ ସର୍ବଥା ପ୍ରହାର କରାଯାଇଥାଏ । ସାମନ୍ତବାଦୀ ସମାଜମାନେ ଯୁଗେଯୁଗେ ମଣିଷର ସ୍ୱଭାବ ଉପରେ ପ୍ରହାର କରି ଆସିଛନ୍ତି । ସାମନ୍ତବାଦୀ ଧାରଣାନୁ ମନ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇଥିବା ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସ୍ୱଭାବର ଯଥାର୍ଥ ବିକାଶକୁ ବାଧାଦୂଷିତ କରି ରଖିଛି । ତାକୁ ଆଚରଣ ଶିଖାଉଛି, ଭଦ୍ରତା ଶିଖାଉଛି, ଶୃଙ୍ଖଳା ଶିଖାଉଛି । ତା' ଭିତରେ ଅସଲ ବାସନାଟିକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିଛି । ଫୁଲଗଛଟିକୁ ଶୃଙ୍ଖଳ୍ ଶିଖାଇ ପୃଥିବୀରେ କେହି ଫୁଲଟିଏ ଫୁଟାଇ ନାହାନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ଯାବତୀୟ ସ୍ୱରର ବାହାର ହୋଇଯିବାରୁ ତାକୁ ଯେକୌଣସି ସ୍ୱରରେ ପକାଇ ଛାଞ୍ଚରେ ଗଢ଼ିବାରେ ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟମ ଯୁଗଯୁଗ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଛି । ମନୁଷ୍ୟାତ୍ମା ବିଦ୍ରୋହ କରିଛି, ଆପଣାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିନେଇଛି । ପ୍ରତିବାଦ କରି ଆପଣାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିନେଇଛି ।

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଏହି ଆଚରଣଗୁଡ଼ାକର ଆଦୌ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ବୋଲି ମା' ଏକେବେଳେ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି । ଆମକୁ ସାବଧାନ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଯଦି ଆମେ ସତକୁସତ ସାବଧାନ ହେବା, ତେବେ ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କେବଳ କେତେଟା ଆଚରଣ ଭିତରେହିଁ ମଣି କରି ରଖିବାକୁ କଦାପି ମନା କରିବା ନାହିଁ । ଶୃଙ୍ଖଳା ନାମରେ, ଭଦ୍ରତା ନାମରେ ଆମେ ଗଢ଼ିକରି ରଖିଥିବା ଏହି କମାରଶାଳ ଗୁଡ଼ାକୁ ଏକବେଳକେ ଭାଙ୍ଗି ଦେବା । ଆମ ପିଲାଏ ଶୃଙ୍ଖଳ୍ କରିବା ପରି ଆଦୌ କାହିଁ ହେଲେ କରିବେ ନାହିଁ । ବୋଲି ମାନୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ପରି ସେମାନେ ଆମ ପ୍ରାର୍ଥନାଘର ଭିତରକୁ ଆସିବେ ନାହିଁ, ବୋଲ ମାନି ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ବସିବେ ନାହିଁ, ବୋଲ ଶୁଣି ପ୍ରାର୍ଥନାରୁ ଉଠି [illegible] ଲୋକଙ୍କ ପରି ପ୍ରାର୍ଥନାନ୍ତେ କ୍ଲାସ୍‌କୁ ଯିବେ ନାହିଁ । ଭୀରୁଙ୍କ ପରି ନୁହେଁ, ସେମାନେ ଧୀରବୀରଙ୍କ ପରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଆସିବେ । ଖୁସି

ହୋଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବେ, ଖୁସି ହୋଇ ଖେଳିବେ, ଖୁସି ହୋଇ ପାଠ ପଢ଼ିବେ । ତେବେଯାଇ ସେମାନେ ନିଜ ଭିତରକୁ ବାଟ ପାଇଯିବେ । ଆପଣା ଭିତରର ସର୍ବୋତ୍ତମ ବନ୍ଧୁଟିକୁ ଚିହ୍ନିବେ । ତାହାର ସହିତ ସେମାନେ ସହଯୋଗ କରି ଶିଖିବେ । ଆମେ ସେମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗରେ ଥିବା । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବସି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା, ଖେଳ ଖେଳିବା । ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ସତେଅବା ଉପରେ ଠିଆହୋଇ ଆମେ ମୁହଁଟାକୁ ଏତେ ବଡ଼ କରିପାଠ ପଢ଼ାଇବା ଆଉ ଆମପିଲାଏ ସତେଅବା କୋଉ ଅପରାଧ କରିଥିବା ପରି ଅଥବା ଅଧମ ଅଳ୍ପବୟସରେ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ବାଧହୋଇ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିବେ, ଆମର କ୍ଲାସଘରୁ ଏହିସବୁ ଅଲକ୍ଷଣା ରୀତି ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଆମେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ର ଉଭୟେ ଯେପରି ପ୍ରଧାନତଃ ଶିଖିବା ଲାଗି ଶ୍ରେଣୀନାମକ ଏକ ପରିବେଶ ଭିତରକୁ ଆସିଛୁ, ମୁହଁରେ ସେ' କଥା କେହି ନ କହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଇଟି ଆମର ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଭିତରେ ସେହି ଅସଲ କଥାଟିହିଁ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇ ଉଠିପାରୁଥିବ । ଆମେ ସବୁବେଳେ ହାଲରେ ରହିଥିବା । ଆମର ହସହସ ମୁହଁ ଓ ହସହସ ଆଖି ସେମାନଙ୍କୁ ସର୍ବଦା କେବଳ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆଣୁଥିବା ପରି ମନେହେଉଥିବ । ଆମେ କେହି କାହାରିକୁ ଆଦୌ ହିଂସା କରୁ ନ ଥିବା ।

ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଖରେ ମାଳିଟିଏ ହେବା । ମାଳି ଫୁଲଗଛ ଉପରେ କୌଣସି ଜବରଦସ୍ତି କରେ ନାହିଁ । ମାଳି ଫୁଲକୁ ଆଚରଣବିଧି ଶିଖାଏ ନାହିଁ । ଆଚରଣବିଧି କୌଣସି ବହିରେ ଲେଖାହୋଇ ରହି ନ ଥାଏ । ଫୁଲ ଫୁଟିବା ପାଇଁ କୋଉ ସାମନ୍ତମାନେ ନିଜ ବରାଦ ଅନୁସାରେ ଆଚରଣ ବିଧି ତିଆରି କରି ଦେଇ ନ ଥା'ନ୍ତି । ଫୁଲର ଆଚରଣବିଧି ଫୁଲର ସ୍ୱଭାବ ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମାଳି ମାଟି ତିଆରି କରେ, ଆଲୁଅ ଲାଗି ବାଟ କାଢ଼ିଦିଏ, ପବନ ବାଜିବାକୁ ଦିଏ,—ପରିବେଶଟି ଅନୁକୂଳ ଖୁସିରେ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ ହୋଇ ଆସିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଫୁଲଗଛରେ ଫୁଲ ଫୁଟିବାର ପର୍ବଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ । ଫୁଲ ଫୁଟିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ଆପଣାଛୁଏଁ ହୁଏ । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ହେଉଛି ଏହିପରି ଆପଣାଛୁଏଁ ଫୁଟି ଉଠିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ଶୃଙ୍ଖଳା ହେଉଛି ଆପଣାଛୁଏଁ ଆପଣାର ଅସଲ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକୁ ସମର୍ଥି ବିକଶିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିବା ଶୃଙ୍ଖଳା । ଯୋଉ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଉପରେ ଶୃଙ୍ଖଳାଗୁଡ଼ାକ କେବଳ ଲଦାହୋଇ ରହିଥାଏ, ସେମାନେ ଆପଣାଛୁଏଁ ବିକଶିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳା ପ୍ରକୃତରେ ସମ୍ଭବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେହିଁ ତ ଲ୍ ଦେଖି

ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି ଓ ପିଲାମାନେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ବୈତରଣୀ ପାର ହୋଇଗଲେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି ।

ମାର୍ଚ୍ଚ-ଏପ୍ରିଲ, ୧୯୮୯

ଲାଂଗଳ ଯାହାର ଜମି ତା'ର

ଏଥର ଆମର ବାର୍ଷିକ ଶିକ୍ଷକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଆମମାନଙ୍କ ଭିତରର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଏଣିକି ଆମର ଶିକ୍ଷକ ଭାଇଭଉଣୀମାନେହିଁ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ଦାୟିତ୍ୱ ସମେ ନିଜେ ବହନ କରିବେ ବୋଲି କହୁ କହୁ କେତେ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଭାବରେ 'ଲଙ୍ଗଳ-ଯାହାର ଜମି ତାହାର' ବୋଲି କହିଦେଲେ । ମୁଁ ଭାବିଲି ତାଙ୍କ ପାଟିରୁ ଆମର ଏହି ନୂଆ ଶିକ୍ଷାଟିର ଆତ୍ମାହିଁ ସେହି କଥାଟିକୁ କହିଦେଲା । ଏଥର ଆମର ବାର୍ଷିକ ସମାବେଶଟି ଏକ ଅଭିନବ ଭାବରେ ହେଲା । ଏକ ଅଭିନବ ପାରସ୍ପରିକତା ସହିତ ହେଲା । ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ବକ୍ତୃତା ନଥିଲା । ଆଗେ ତ ଦିନମାନ ଟିନ-ଭୁହା କରି ବକ୍ତୃତା ହେଉଥିଲା । ସକାଳୁ ଭୁହାଏ, ଉପରଓଳି ଭୁହାଏ, ପୁଣି ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ିଲା ପରେ ରାତ୍ରିର ପ୍ରଥମ ପ୍ରହରରେ ଆଉଥରେ ଭୁହାଏ । ମିଠା ଖାଇଖାଇ ମୁହଁ ବାନ୍ଧି ହୋଇଗଲା ପରି ଭାଷଣ ଶୁଣିଶୁଣି କାନ ବଧିର ହୋଇଯାଉଥିଲା, ବେଳେ-ବେଳେ ହୃଦୟ ବଧିର ହୋଇଗଲା ପରି ମଧ୍ୟ ମନେ ହେଉଥିଲା । ଆମେ ଶୁଣୁଥିଲୁ, ବକ୍ତାମାନେ ବକ୍ତୃତା ଦେଉଥିଲେ । ସେମାନେ କେଉଁ ଜାଗାରୁ ସାଉଁଟା ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ । ଅନେକ ସମୟରେ ବହୁ ଅଜାଗାରୁ ମଧ୍ୟ ସାଉଁଟା ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସହିତ ଆମେ ହୁଏତ କେବେହେଲେ ଖୁସି ହୋଇ ଏକାଠି ବସନ୍ତୁ ନାହିଁ, ନାନା ଅନ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଥବା ଆଶାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଆମ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣୁଥିଲୁ ଏବଂ ସଚେତ ଅବା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ଉଦ୍‌ଗାରମାନ ଶୁଣୁଥିଲୁ । ସଭା ପରେ ସେମାନେ ତାଙ୍କ ବାଟରେ ଯାଉଥିଲେ, ଆମେ କେତେ ଚଅଠ ତାଙ୍କ କଥା ସହିତ ସେମାନଙ୍କୁ ପାସୋରି ଦେଉଥିଲୁ ।

ଏବର୍ଷ ଏକାବେଳେକେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ହେଲା । କେଉଁ ସେ କଳାକାର କରି ଏକ ନୂଆ ଗଛକୁ ଉପରୁ ଆଣି ଲଦିଦେଲେ, ସେକଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ । ଏହିଭଳି ହେବାର ସମୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ବୋଲି ଏଭଳି ହେଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ମଙ୍ଗିଲୁ । ଆଗରୁ ମଙ୍ଗୁ ନଥିବା ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ମଙ୍ଗିଗଲେ । ଏଥର ଗୋଷ୍ଠୀ ଆଲୋଚନାର ପଦ୍ଧତିଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା । ସମ୍ମିଳନୀ ସମୟରେ ଆମେ ଆଗେ ସଚେତ ଅବା ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ବସୁଥିଲୁ, ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଆତଯାତ ହେଉଥିଲୁ । ଏଥର ବୃରଶଙ୍କରୁ ଅଧିକ ଆମେ ବାରଗୋଟି ଗୋଷ୍ଠୀରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଗଲୁ । ବାରଟା ଥାନରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇ ବସିଲୁ । ସବୁ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ଓଳିକୁ ଗୋଟିଏକର ବିଷୟର ବିଚାର-ଆଲୋଚନା ହେଲା । ମୂଳତଃ ଜଣେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଅଭିଜ୍ଞତା ଏବଂ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଗୁଡ଼ିକୁ

ଭିତ୍ତି କରି ଏସବୁ ଆଲୋଚନା ହେଲା । କୋଉଠି ଗୋଟିଏ ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ବହିଘୋଷା ଭଜନଟା ପାଠ ପରି କେହି କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ନିଜେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ତଥା ସାମୂହିକ ଭାବରେ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକୁ କହିଲେ । କୌଣସି ସ୍ୱାସର ବଶୀଭୂତ ହୋଇ ନୁହେଁ ଅଥବା କାହାରି ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ଅଭି-ଯୋଗ କରୁଥିବା ପରି ଆଦୌ ନୁହେଁ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ସମଧର୍ମୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବସି ଆଗକୁ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସମାଧାନମାନ ବାହାର କରୁଥିବା ପରି ସମସ୍ତେ ଆଲୋଚନାରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କଲେ ।

ହଁ ସମସ୍ତେ — ଏକାବେଳକେ ସମସ୍ତେ । ମଝିରେ ଜଣେ ସଂଯୋଜକ ରହି-ଥିଲେ ସତ । ମାତ୍ର ଆଲୋଚନା ଗୁଡ଼ିକ ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇହିଁ ହେଉଥିଲା । କୌଣସି ଛଳକରେ ବାଦ୍ ପଡ଼ିଯିବାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ବାଟ ନଥିଲା । ଯେତେ-ବେଳେ କହିବାକୁ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ରହିଥାଏ, ସେତେବେଳେ କିଏ କାହିଁକି ପଛରେ ରହିଯିବାକୁ ବା ବାଦ୍ ପଡ଼ିଯିବାକୁ ମନ କରିବ ? ଭାଷଣ ବେଳେ ଶୁଣୁଥିବା ମଣିଷ ଅନେକ ସମୟରେ ନିଜକୁ ଭାରି ଅବହେଳିତ ମନେ କରିଥାଏ । ତା'ର ହୁଏତ କିଛି କହିବାକୁ ରହିଥାଏ, ମାତ୍ର ଭାଷଣ ମଝିରେ ତା' କଥାଟିକୁ କହିବା ସକାଶେ ମୋଟେ ସମୟ ନଥାଏ । ଏପରିକି, ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର କଥାକୁ ନିଜ ଭିତରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭୟ ହୋଇ କହିପାରିବାର ସମୟ ନଥାଏ । ସେଠି ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ବସିଥାନ୍ତି ସତ ମାତ୍ର ମାମଲତକାରମାନେ କହୁଥାନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ମାନି ନେଉଥାନ୍ତି । ମଝିରେ ଅଦୃଶ୍ୟ କେତେ ପ୍ରକାରର ଇଚ୍ଛାକୃତ ଏବଂ ଅନିଚ୍ଛାକୃତ କେତେ ବ୍ୟବଧାନ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦିଶି ଯାଉଥାଏ । ପଂକ୍ତିଗୁଡ଼ାକୁ ଭାରି ଅଲଗା କରି ରଖିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ପାଖ ଅନ୍ୟ ପାଖଟିକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିବା ପରି ହାବଭାବ ଭାରି ବାରି ହୋଇପଡ଼େ । ଅନ୍ୟ ପାଖଟା ମଧ୍ୟ ଏକ ଦୁଷ୍ଟ ସଂସ୍କାରବଶତଃ ଆପଣାକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅଧସ୍ତନ ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ନିଜ କାନ୍ଧ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଯୁଆଳି ବା ନାକରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଭୁଣ୍ଡିଟା ବ୍ୟତୀତ ସିଏ ହୁଏତ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଅନୁଭବ କରିପାରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ତା'ର ପ୍ରକୃତରେ ଅନ୍ୟକୌଣସି ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ରହିଛି ବୋଲି ଆଦୌ ସଚେତନ ଭାବରେ ଭାବେ ନାହିଁ । ଏଥର ଆମର ବାର୍ଷିକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ସେହି ଧାରାର ପରମ୍ପରାଟିକୁ ଭାଙ୍ଗିବାଲାଗି ପ୍ରାପ୍ୟ ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପଟିକୁ ନିଆଗଲା । ଏଥର ସମସ୍ତଙ୍କର ପାଟି ଫିଟିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କର କିଛି ଅବଶ୍ୟ କହିବାର ଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର ସମନ୍ୱିତ କରି ତାହାରି ଭିତରୁ ସତ୍ୟ ବାହାରିଲା । ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ସଂସ୍କାର ରହିଛି, ଯେଉଁଥିରେ କି କେତେଜଣ ଖାସ୍ ଲୋକଙ୍କରହିଁ ଯାହାକିଛି କହିବା ସକାଶେ ଅଧିକାର ରହିଛି ବୋଲି ସଂପୃକ୍ତ

ସମସ୍ତେ ମାନ ନେଇଥାନ୍ତି । କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀରେ ବସି ଥିଲାବେଳେ ବା କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଆପେ ଭାବୁଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ନିଃଶଙ୍କ ଭାବରେ କହିପାରିବା ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକ ବଦଳାଇଲେ ଯାଇ ସେହି କଥାଟିକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିହେବ ।

ଏଥର ଆମର ବାର୍ଷିକ ସମାବେଶରେ ସବୁଠୁ ସତ ଅନେକ ସଂସ୍କାର ଭାଙ୍ଗିଲା ! ଏହି ନୂତନ ଉପଲବ୍ଧିଟି ଏଥର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ସ୍ତରକୁ ମଧ୍ୟ ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇଯିବ । ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇଯିବାର ମୂହୂର୍ତ୍ତଟିଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା; ତେଣୁ ଏଥର ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇଯିବ । ଏଥର ଅମଙ୍ଗମାନେ ମଧ୍ୟ ମଜ୍ଜିଯିବେ । ଖୁସୀ ହୋଇ ମଜ୍ଜିଯିବେ । କେହି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେବେ ନାହିଁ । ଓଳି ଓଳିକର ଆଲୋଚନାକୁ ଯେତେବେଳେ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳର ମିଳିତ ଅଧିବେଶନରେ ଗୋଷ୍ଠୀଗୁଡ଼ିକର ବାରଜଣ—ସଂଯୋଜକ ବାରଗୋଟି ବିବରଣୀରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଆମ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଓ ଉଦ୍ୟମର ଘରଟି ସତେଅବା ନୂଆ ଉଠିଲାପରି ଲାଗୁଥିଲା । ଏହି ସୁଆଳ ଯେପରି ଆଦୌ କାହାରି କାନରେ ପଡ଼ି ନାହିଁ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ସତେଯେପରି ନିଜେ ଆସି ବହୁ ଆଗ୍ରହପୂର୍ଣ୍ଣ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିରେ କାନ୍ଧ ଲଗାଇ ଦେଇଛୁ ଏବଂ, କାନ୍ଧ ଲଗାଇ ପାରିଛୁ ବୋଲି ପରସ୍ପରର ମିତ ପରି ହସୁଛୁ ଓ ପରସ୍ପରକୁ ଦେଖି ଏତେ ଖୁସୀ ହୋଇଯାଉଛୁ, ସେହି କଥାଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଭାବରେ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥିଲା । ଏହି ଭବିଷ୍ୟତଟିକୁ ନିର୍ମାଣ କରିବାରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭାଗ ରହିଛି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଭାବରେ ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିବା ଠାରୁ ବଳି ଆମ ପକ୍ଷରେ ଅଧିକ ଭାଗ୍ୟର କଥା କ'ଣ ହୋଇପାରେ ? ଏହି ଭାଗ୍ୟ ହେଉଛି ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭାଗ୍ୟ ଆମର ଅସଲ ସମ୍ବଳଟି ହେଉଛି ଆପେଆପେ ପରସ୍ପର ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ସମ୍ବଳ । କେହି କାହାକୁ ଘୃଣା ନ କରିବାର ଓ ଈର୍ଷା ନ କରିବାର (ନ ଦ୍ୱେଷନ୍ତି ନ ଈର୍ଷ୍ୟନ୍ତେ) ସମ୍ବଳ

ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକର ସଙ୍ଗଠନ କେଉଁ ଧାରାର ହେବ, ସେଠାରେ ଆମର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସଂଯୋଜିତ ସଂଗତି କିପରି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ପାରିବ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି, ଆମେ ଭାବୁଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକର ଓ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ନିଷ୍ପତ୍ତିଗୁଡ଼ିକର କାର୍ଯ୍ୟାନୁଯନ ମଧ୍ୟ କିପରି ହେବ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ସମ୍ମିଳନୀରେ ସେହି କଥାଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିଲା । ମା'ଆଙ୍କର ଭାଷାରେ କହିଲେ, around the garden ନୁହେଁ, within the garden ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିଲା । ନୂତନ ଶିକ୍ଷାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୟୋତକ

କେନ୍ଦ୍ରରୂପେ ତିଷ୍ଠି ରହି ପାରିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ବେଳଥୁଁ କେଉଁସବୁ କୌଶଳ ଓ ମାର୍ଗ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ, ସବାଆଗ କେଉଁସବୁ ପଦକ୍ଷେପ ଦିଗରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ପାଞ୍ଚବର୍ଷର ସମସ୍ତ ଦେଇ ଆମେ ସେହିସବୁ ବିଷୟରେ ଦୁଃଖସୁଖ ହୋଇଥିଲୁ । ସରକାରଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଆମେ କଦାପି ବେଶୀଦୂର ଯାଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ସରକାର ଆମକୁ ଯେଉଁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ସେଥିଲାଗି ଆମେ ସରକାରଙ୍କ ପାଖରେ ଅବଶ୍ୟ କୃତଜ୍ଞ ରହିବା । କିନ୍ତୁ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଗୃହୀତ ହେବାକୁ ଆମେ କଦାପି ଆମ ନାକରେ ଝୁଣ୍ଡି ପରି ପିନ୍ଧିବାକୁ ମନ କରିବା ନାହିଁ । ଆମର ଅସଲ ବଳହିଁ ଆମକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ବଳୀଆର ଓ ବିଶ୍ୱାସଦୀପ୍ତ କରି ରଖିଥିବ । ଆମ ଗୋଡ଼ତଳର ଭୂଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ମଜବୁତ ରହିଥିବ । ତାହାକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ମଜବୁତ କରିବାରେ ଆମେ ସର୍ବଦା ପ୍ରୟାସ କରୁଥିବା । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବା ।

ପ୍ରଥମେ ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ଭାରି ଅଳପ ଥିଲା, ଅଳପରୁ ଅଧିକ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ମଡ଼େଲ ହିସାବରେ ଆମେ ମାତ୍ର କେତୋଟି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରକୁ ନେଇ କଞ୍ଚିତ୍ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲୁ । ଆଖି ଆଗରେ ସାଫ୍ ସାଫ୍ ମୋଟେ କିଛି ଦେଖା ଯାଉ ନ ଥିଲା । ଉତ୍ସାହ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆମେ ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଗଲୁ, କାରଣ ଆମ ଉପରେ ଅନାଗତ କାଳର କୃପା ରହିଥିଲା କ୍ରମେ ଏହି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ୁ ବୋଲି ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲୁ, ମାତ୍ର ଏତେ ହୁ' ହୁ' ହୋଇ ବଢ଼ିଯିବ ବୋଲି ଆମ ଭିତରୁ ଅନେକେ କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରି ନ ଥିଲେ । ପୁଣି, ଅନେକେ ସେମାନଙ୍କ ହାତରୁ ରଜ୍ଜୁ ଗୁଡ଼ିକ ଖସିଯାଉଥିଲା ପରି ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କଲେ । ନୂତନ ଉଦ୍ଭବଟିକୁ ମୂଳରେ ପକାଇ ରଖିବାକୁ କେତେମନ୍ତେ ବହୁମାନ ବି ତିଆରି ହେଲା । ଉଚିତ ଅନୁଚିତର ଧାରିମାନ ବାହାରିଲା । ମାତ୍ର କାଳ ମାନିଲା ନାହିଁ । ମଡ଼େଲ୍ ଗୁଡ଼ାକୁ ପ୍ରାୟ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । କେବଳ କଟକ ବା କେବଳ ଭୁବନେଶ୍ୱର ନୁହେଁ, ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର କେନ୍ଦ୍ରମାନେ ଗାଁଆ ଭିତରକୁ, ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଗଲେ । ସଦର ମହକୁମାରେ ଆମେ ଆବାକ୍ ହେଲୁ, କେତେକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେଲୁ । କ୍ରମେ ସାଙ୍ଗ ବି ହେଲୁ । ପ୍ରଥମେ ଯିନା ସେମାନେ ଆମପାଖକୁ ଆସନ୍ତୁ ବୋଲି କହୁଥିଲୁ, ମାତ୍ର ତା'ପରେ ସ୍ୱୟଂ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲୁ । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ସତେଅବା ଅନିଚ୍ଛା ସତ୍ତ୍ୱେ କେତେ ଭିଡ଼ିମୋଡ଼ି ହୋଇ ବାଧ୍ୟ ହେଲାପରି ଗଲୁ, ତା'ପରେ ସତକୁ ସତ ଖୁସିହୋଇ ଗଲୁ । ମଡ଼େଲ୍ ର ମୋହ ତୁଟିଗଲା, ଆମେ ସମସ୍ତେ ସତେଅବା କାହାରି ଆଶୀର୍ବାଦ

ପାଇଥିବା ପରେ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାମିଲ ହୋଇଗଲୁ । ଅଠାଅଶୀ ମସିହାରେ ହିସାବ କଲେ ଆମର ସଂଖ୍ୟା ଅଠାଅଶୀ ହେଲାଣି ବୋଲି ଆମ ଗୁରୁଜନମାନେ ଆମ ଆଗରେ ଘୋଷଣା କରିଦେଲେ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ଆସି ଆମ ଆଗରେ ଅଠାଅଶୀ ପ୍ରକାରର ନୂଆ ସମସ୍ୟା ଆସି ଦେଖାଦେଲା । ମାତ୍ର, ସଫା ଜଣାପଡ଼ିଗଲା ଯେ, ଏହିସବୁ ସମସ୍ୟାକୁ ଆମକୁ ଆଉ ମୋଟେ ଡର ମାଡୁନାହିଁ । ଆମର ଘରଟି ଏଥିଲାଗି ସବୁବେଳେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଛି । ସମସ୍ୟା ଯିବ, ସମସ୍ୟା ଆସିବ; ଗୋଟିଏ ସ୍ତରର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ସମାଧାନ କରୁକରୁ ଆମେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ତରର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା ।

ଆନ୍ଦୋଳନର ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ମଧ୍ୟରେ ଗତି କରୁ କରୁ ଆମଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ମୂଳଦୁଆଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲା । ଏଥର ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା, ତାହାକୁ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଚଲାଉଥିବା ଶାସ୍ତ୍ରର ଭାଷାରେ Take offର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଆପଣାର ଇଞ୍ଜିନଟିକୁ ଏଥର ନିଜେ ଚଳାଇବାକୁ ହେବ । ଘଡ଼ିଏ ଏଠି ରହି ଘଡ଼ିଏ ପୁଣି ବୁଲିବାକୁ ବାହାରିଗଲେ ଏଣିକି ଆଦୌ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼ ଭିତରେ ରଖି ଆଉ ସବୁଯାକ ଗୋଡ଼କୁ ଆଉ ସବୁଯାକ ଜାଗାରେ ରଖିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋଟେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ତେଣେ ପୁରାତନଟା ଭିତରେ ବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଡ଼ିରହି ଏଣେ ମଝିରେ ଆସି କୀର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଏଥର ପୂରା ସମୟବାଲାହିଁ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ତୁଲାଇ ପାରିବେ । ପୂର୍ଣ୍ଣସମର୍ପିତ ଅର୍ଥାତ୍ ପୂରା ଶ୍ରଦ୍ଧାଳୁମାନେହିଁ ପୂରା ସମୟ ଦେଇପାରିବେ ।

ମଇ, ୧୯୮୯

* * *

ଏ ଘର ମାରା ହୁଏ ନାହିଁ

ଯୋଉଠି ସିଏ ଥାଆନ୍ତି, ସେହି ସ୍ଥାନ କେବେହେଲେ ମାରା ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଘର ସତକୁ ସତ ତାଙ୍କର ନିମନ୍ତେ ସମର୍ପିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ସେହିଘର କେବେହେଲେ ମାରା ହୁଏ ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ସିଏ ସତକୁ ସତ କୋଉଠି ନ ଥାଆନ୍ତି ଆପଣ କହିଲେ ? ସିଏ ଯଦି ପଙ୍କ ହୋଇ ପୋଖରୀରେ ନ ଥା'ନ୍ତେ, ତେବେ ପୋଖରୀରେ ପଦ୍ମ ଫୁଟନ୍ତା ନାହିଁ । ସିଏ ଯଦି ଶିଳ୍ପୀ ଆଖିର ମାଧ୍ୟମରେ ମାଟିଭିତରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇ ନ ଥା'ନ୍ତେ, ତେବେ ସେହି ମାଟିରୁ ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଶିଳ୍ପୀର ହାତ ବାଟେ ମୂର୍ତ୍ତିଟିଏ ଗଢ଼ି ହୋଇ ଆସନ୍ତା କିପରି ? ଯଦି ... ଅବୁଝିନାବୁଝି ... ଭିତରେ

ସାରସ୍ୱତ ସମ୍ଭାବନା ହୋଇ ରହି ନ ଥା'ନ୍ତେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଗୁନ୍ଥି କବି କବିତାଟିଏ ଲେଖି ଥୋଇଦେଇ ପାରୁଥାନ୍ତା କିପରି ? କୌଣସି ସାନପିଲାର ନାକରୁ ଯେତେବେଳେ ସିଙ୍ଘାଣି ବୋହୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ କ'ଣ ସିଙ୍ଘାଣିକୁ ଡରି ସିଏ ପିଲାଟିର ମୁହଁ ଉପରୁ ଆଉ କେଉଁଠାକୁ ଗୁଳି ଯାଇଥାନ୍ତି ? ଯଦି, ମଣିଷର ସଫା ଲୁଗା କିମ୍ବା ପକ୍‌କା ଘର ଦେଖି ଭଗବାନ୍ ତା'ଭିତରକୁ ଆସୁଥାନ୍ତେ ଓ ତା'ଭିତରେ ବସାବାନ୍ଧି ରହୁଥାନ୍ତେ, ତେବେ ମଇଳା ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥିବା ଓ ମାଟିଘରେ ତାଙ୍କୁ ଥାପୁଥିବା ମଣିଷ ପାଇଁ ସିଏ କ'ଣ ପର ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ? ଭକ୍ତିର ଇତିହାସ, ପ୍ରୀତିର ଇତିହାସ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଠିକ ଓଲଟାଟା ହିଁ କହି ଆସିଛି । ଭଗବାନ କୁଆଡେ ଅମାଲୁ ଆଉ କାନକା ଛାଡ଼ି ଖୁଦକଣିକାକୁ ଅଧିକ ମନ କରନ୍ତି, ମାମା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ଦାମୀ ଫଳକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ବିଦୁରଘରେ ଶାଗଭଜା ଖାଇବାକୁ ଯାଆନ୍ତି । ଅସଲ ରଥ ଛାଡ଼ି ଭକ୍ତର ବାଳିରଥକୁ ଅଧିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତି ଓ ବଡଦେଉଳର ମଣ୍ଡାଭୋଗ ଛାଡ଼ି ଶ୍ରୀୟା ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀର ଗୃହଘରେ ଯାଇ ପଶନ୍ତି । ଏଗୁଡାକ କ'ଣ ଭୁଛା ମିଛ କଥା, — କେବଳ ଗରିବ, ଅସହା ଓ ଅଶୁଦ୍ଧମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡରୁ ଫନ୍ଦା ହୋଇଥିବା କଥା ?

ସିଏ ମାରି ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ତାଙ୍କର ଘର ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ ମାରି ହୁଏ ନାହିଁ । ଆମେ ମାରି ହୋଇ ରହିଥାଉ । ବାହାରକୁ କେତେ ଗୋଲଗାଲ ଉଜ୍ଜଳଜାଉଳ ହୋଇ ଦିଶୁଥାଉ, ମାତ୍ର ଭିତରେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ପଚୁସଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥାଉ । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିପାଟୀ ହୋଇ ଦିଶିବା ପାଇଁ ପଦର ଆୟୋଜନରେ ପଚିଶ କୋଡ଼ା ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁ, ତେଣେ ଭିତରଟା ଫୋପଲ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଆମ ଭିତରେ ଶୁଖିଲା ନଳଠା କାଠଟାଏ କେଉଁ କାଳରୁ କେତେ ଅନମନୀୟ ହୋଇ ଆମର ସବୁ ବାଟକୁ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଥାଏ । ଆଖିରେ ମୋଇଲା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଆମର ହୃଦୟନାମକ ପେଟ ଭିତରେ ପୋକ ସାଲୁସାଲୁ ହେଉଥାଆନ୍ତି ତଥାପି ତେଣେ ତିନିଥର ସ୍ନାନ ଗୁଳିଥାଏ ତ ସାତଥର ଆଚମନ ଲାଗିଥାଏ । ଅଶୁଦ୍ଧଗୁଡାକୁ ଶୁଦ୍ଧର ଭ୍ରମ ଭିତରେ ଘୋଡାଇ ରଖିବାକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଡକାହୋଇ ମନ୍ତ୍ରପାଣି ଛିଞ୍ଚା ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ତଥାପି ସବୁ ମାରି ହୋଇଯାଏ । ଜନ୍ମ ଜନ୍ମ କଟିଯାଏ, ତଥାପି ଆଖି ଦେଖି ପାରେନାହିଁ କି ହାତ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ହୃଦୟ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଅମଙ୍ଗ ଓ ତେଣୁ କଠିନ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସିଏ ରହିଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ଆଖିଗୁଡାକୁ ଅନ୍ୟ ବହୁତର୍ଗଣ୍ଡି ଭିତରେ ନେଇ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଆମେ ମୋଟେ ଠାବ କରି ପାରୁ ନାହିଁ । ଆମେ ମାରି ହୋଇ ରହିଥାଉ, ହୁଏତ ଅମଙ୍ଗହୋଇ ରହିବୁ ବୋଲି ପଣ ମଧ୍ୟ କରିଥାଉ । ସେଥିନ୍ତୁ ହୁଏତ କାନ୍ଥି ଲାଭ ମଧ୍ୟ ପାଉଥାଉ । ତେଣୁ ଭେଟ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।

ମଣିଷ ଯୋଉଦିନ ଠାରୁ ଏକାଧିକ କାରଣରୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଠାରୁ ଲୁଚିବାକୁ ମନ କଲା, ଶୁଦ୍ଧ ହେବାକୁ ନୁହେଁ, ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଦିଶିବାକୁ ସିଏ ଅଧିକ ନିରାପଦ ବୋଲି ଭାବିନେଲା, ହୁଏତ ସେହି ଦିନଠାରୁ ଏକ ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଚରଣବହୁଳତା ଭିତରେ ପଶି ସତକୁ ସତ ବେଶୀ ସୁଖ ପାଇଲା । ଆପଣାର ଭିତର ଆଡ଼କୁ ଦୁଆରଗୁଡ଼ିକୁ ବନ୍ଦ କରି ରଖିବାକୁ ସିଏ ଅଧିକ ଲାଭଜନକ ବୋଲି ଭାବିଲା କି କ'ଣ କେଜାଣି, ସେହି ଦିନଠାରୁ ସିଏ କେତେ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ବାହାରକୁ ହେଟା ତୋରଣ ସଜାଇ ରଖିଲା ଓ ଆପଣାକୁ କେତେ ଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି ଭାବିଲା । ସିଏ ସତକୁ ସତ ଶୁଦ୍ଧ, ସିଏ ବାହାରେ କେତେ ସହଜ ହୁଅନ୍ତା, କେତେ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ହୁଅନ୍ତା, ତା'ର ଶ୍ରଦ୍ଧାହିଁ ତା'ର ସାନନ୍ଦ ଯାବତୀୟ କାମରେ ମୁହଁର ହସ ହୋଇ ଫୁଟି ଉଠି ପାରୁଥାନ୍ତା । ମାତ୍ର, ସଚରାଚର ଏହିପରି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ ଯେ, ଆଚରଣକୁ ଜୀବନର ସବାବଡ଼ ଅଳଙ୍କାର କରି ପିନ୍ଧିଥିବା ମଣିଷମାନେହିଁ ପୃଥିବୀରେ ଭାରି ଅସହିଷ୍ଣୁ ହୁଅନ୍ତି । ସ୍ଥାନ ଅନୁସାରେ, ସମାଜ ଅନୁସାରେ, ଏପରିକି ଜଳବାୟୁ ଅନୁସାରେ ସେହି ଆଚରଣଗୁଡ଼ିକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଭଗବାନ ଏହିସବୁ ଯାବତୀୟ ଆଚରଣସୀମା'ର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଚରଣଗୁଡ଼ାକରେହିଁ ସିଏ ବଶ ହୁଅନ୍ତି ବୋଲି ମିଛ କହି ପୁରାଣ, ସଂହିତା ଏବଂ ମାହାତ୍ମ୍ୟମାନ ଲେଖାଯାଏ । ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ତାହାରି ଭିତରେ ବଶ କରି ରଖାଯାଏ, ଭାରି ଅଲଗ କରି ରଖି ଦିଆଯାଏ । କାଳେଆ ମଣିଷମାନେ ହୁଏତ ସଫା ଦିଶିବେ ବୋଲି ସାଧାରଣଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଘଷିମାଜି ହୁଅନ୍ତି । ଭଗବାନ୍ ରୂପଟିଏ ଦେଲେ ନାହିଁ ବୋଲି ନିରନ୍ତର ସନ୍ତପ୍ତ ହେଉଥିବା ଦୁଃଖୀମାନେ ସତେଅବା ଏକ କ୍ଷତିପୂରଣ କଲାପରି ଦେହସାକ ଭଲଭଲ ଗହଣା ଲଦିହୋଇ ରହିବାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଭିତରେ ଅସଲ ଶୁଦ୍ଧି ଅର୍ଥାତ୍ ଅସଲ ସହଜତା ଓ ଅସଲ ସମ୍ମତି ଓ ପ୍ରୀତିଟି ନ ଥିଲେହିଁ କ'ଣ କେତେକ ମଣିଷ ଆଚରଣଗୁଡ଼ାକୁ ଏତେ ଆକୁଳ ଓ ଉଦ୍ଧତ ଭାବରେ କାମୁଡ଼ି କରି ରହିଥାନ୍ତି କି ? ସେମାନେ ଭାରି ଅଭିଶପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ନିଜକୁ ନିଜେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ କରି ରଖିଥାନ୍ତି ।

ଆମର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରକୁ ଆମେ ତାଙ୍କରି ମନ୍ଦିର ବା ତାଙ୍କରି ଘର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛେ । ଆମ ସ୍କୁଲ ନାମକ ତାଙ୍କରି ଉପବନରେ ଆମକୁ ସେଠାରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସୁଥିବା ପିଲାମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଫୁଲପରି ଦେଖା ଯାଉଥାନ୍ତି । ସେହି ଫୁଲମାନଙ୍କର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଲାଭକରି ଆମ ଭିତରର ମୁରୁକୁଟିଆ ପାଖୁଡ଼ାଗୁଡ଼ିକ ବି ମୁକୁଳି ଉଠୁଥାନ୍ତି, ଆମକୁ ଏକ ଆନନ୍ଦମୟ ପରମ ସାମୀପ୍ୟର ସୌଭାଗ୍ୟ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଆମ ବଡ଼ମାନଙ୍କର ସେଥିଲାଗି ସମୟ ରହିଥିଲେ ସିନା ହୁଅନ୍ତା ! ଆମେ ଭାବୁଛୁ, ଆମେ ଯେତିକି ହୋଇଛୁ, ସେତିକିରୁ ଅଧିକ

ଆଜ୍ଞାକାରୀ ହୋଇ ପାରିବାର କୌଣସିପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁ ନାହିଁ । ଆମର ମୁକୁଳି ଉଠିବା ପାଇଁ ଆଜ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଭିତର ଶିଶୁଟିକୁ ଆମେ ସତେଅବା ଭୟ କଲାପରି କୋଳ ଗାତ ଭିତରେ ନେଇ ଲୁଚାଇ ରଖିଛୁ । ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ବଡ଼ ଅସହଜ ଏବଂ ଅନମନୀୟ ଭାବରେ ଆମର ନିଜ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଆଚାରଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଉପରେ ଲଦି ଦେଉଛୁ । ଛୁଛା ଆଚାରସର୍ବସ୍ୱ ମଣିଷମାନେ ଅସଲ ଆଲୋକଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ମନ କରୁ ନଥାନ୍ତି ତେଣୁ ନିଷେଧଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ସର୍ବାଧିକ ପରିମାଣରେ ଦେଖନ୍ତି । ନିଜ ଭିତରେ ସତେଅବା ବନ୍ଧୁ ନିଷେଧକୁ ମାନୁଥିବାର ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦ୍ୱାରା ଆପଣା ହୃଦୟଟିର ମୁହଁରେ କଳାବଣ୍ଡା ମାରି ରଖିଥାନ୍ତି । ଆଚାର ଗୁଡ଼ିକ ଯେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧର୍ମର, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାର ଯେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆଚାର ଓ ପରିମଳ ରହିଛି, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାକୁ ସମ୍ମତ ହୋଇ ପାରୁ ନଥିବା ଧର୍ମ ଯେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଆଚାର ଗୁଡ଼ାକର ବାଣଦ୍ୱାରା ଅସଲ ଉନ୍ମୋଚନଟିକୁ ଅବରୁଦ୍ଧ କରି ରଖିଥାଏ, ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସତେଅବା ପ୍ରୟୋଜନରେ ପଡ଼ି ସେହି କଥାଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଲାଗି ସାହାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଚାରଗୁଡ଼ିକକୁ ନ ମାନିଲେ ଘର ମାରା ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଭୟ କରୁଥାନ୍ତି ।

ସେଦିନ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଦୁଇଟା ଗାଆଁର ଅତିଥି ଆସି ଖାଇଲେ, ଗାଆଁର ପିଲାମାନେ ଖାଇଲେ । ଖାଇବାରେ ମାଉଁସ ପରଷାଗଲା । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୂଜା କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ, ସିଏ ମଧ୍ୟ କେଡ଼େ ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଆମିଷ ଭୋଜନ କଲେ । ଖୁସିରେ ଖାଇ ବସିଥିବା ସମୟରେ ଥାଳିରେ କ'ଣ ସବୁ ବଢ଼ା ହେଉଛି ବା ନ ହେଉଛି, ସେକଥା କେଡେ ସହଜରେ ପାସୋର ହୋଇଯାଏ । ଯେଉଁମାନେ ଖାଇଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଖୁସି ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେହିମାନେହିଁ ଠାଆ ବାରନ୍ତି, ଆମିଷ ନିରାମିଷ ବାରନ୍ତି । ମାଉଁସ ଖଣ୍ଡେ ଭଗବାନଙ୍କର ବାଟକୁ ରୋଧ କରି ରଖିଦେଇ ପାରିବ ବୋଲି ଭାବିବା ଲାଗି ସାହାସ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ହୁଏତ ଏକଥା ଠିକ ଯେ, ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଆମିଷ ପଶିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଆମେ ଆଗରୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । ସେହି ବିଧିରେ ଯଦି କାହାରି ଦ୍ୱାରା ଖିଲାପ ହୋଇଗଲା, ତେବେ ଆମେ ଅଧିକ ବୁଝୁଥିବା ଲୋକମାନେ ସେଥିରେ ଏତେ ଅସହିଷ୍ଣୁ ହୋଇ ପଡ଼ିବା କାହିଁକି ? ଆମିଷ ପଶିବା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲା, ତେଣୁ ମୁଁ ଆଉ କଦାପି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ଦୁଆର ମାଡ଼ିବ ନାହିଁ ବୋଲି ରୁଷିବସିବ କାହିଁକି ? ଅପରାଧ ବିଷୟରେ ଏକ ଅସୁସ୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ରହିଥିଲେହିଁ ଅନେକ ମଣିଷ ଏହିପରି ରେଣ୍ଡି କରି ବସନ୍ତି, ଅନୁଦାର ହୁଅନ୍ତି, ଅସହିଷ୍ଣୁ ହୁଅନ୍ତି । ଆମେ ସାବଧାନ ରହିବା ନିଷେଧକୁ ଆଚାର ବୋଲି ଭ୍ରମକରି ଆମେ ଦୁରନ୍ତା ହୋଇ ପକାଇବା ନାହିଁ !

ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ହିନ୍ଦୁ ଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ସାଧନା ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ସାଧନା ନ ଥିଲା । ତାହା ସମଗ୍ର ମାନବଜାତି ଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ମାଆ ଫ୍ରାନ୍ସରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱଜନନୀ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବା ପରେ ଆମେ କଦାପି ସିଏ କେବଳ ଫରାସୀ ବା କେବଳ ଇଉରୋପୀୟ ବୋଲି ଦାବି କରି କହିପାରିବା ନାହିଁ । ପୃଥିବୀରେ ଏପରି ବହୁ ଧର୍ମ ରହିଛି, ଯେଉଁଥିରେ କି ଆମିଷକୁ ମୋଟେ ଅଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ନାହିଁ । ପୃଥିବୀରେ ଆମିଷ ଭୋଜନ କରୁଥିବା ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ ନିଷ୍ଠାବାନ, ସଦାଚାରୀ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମବନ୍ତ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ରହିଛନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ ମଧ୍ୟ କେତେକ ପ୍ରକାରେ ଆମିଷକୁ ଦେବତାଙ୍କ ପାଖରେ ନିବେଦନ କରାଯାଇଥାଏ । ତେବେ କେଉଁଠି କିଏ ଘର ଭିତରେ ଆମିଷ ଆଣି ପୂରାଇଦେଲା ବୋଲି ଆମେ ଏପରି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ହୋଇପଡ଼ିବା କାହିଁକି ? ଆମକୁ ଆହୁରି ଅନେକ ବାଟ ଯିବାକୁ ହେବ, ବିଧି ଓ ଅବିଧିର ଅନେକ ବାଡ଼କୁ ପାର ହୋଇ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଭୂମିକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଧର୍ମର ଅର୍ଗଳଗୁଡ଼ାକୁ ପାର ହୋଇ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ହେବ । ଅସଲ ବିନୟ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିଲେ ଯାଇ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଅସଲ ଆସ୍ଥାନଟିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜ ଭାବରେ ଦେଖିପାରିବା । ସେହି ଆସ୍ଥାନଟି, ଯାହାକୁ ଶୁଦ୍ଧ ବା ଅଶୁଦ୍ଧର କୌଣସି ବାରଣ ଓ ବିକୃତି ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରେନାହିଁ । ଯେଉଁଠି ଆମେ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବାକୁ ରାଜି ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ପରମସଙ୍ଗୀ ଆମ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାନ୍ତି, ସେଠି ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରିଲେ ସକଳ ଗଣ୍ଠି ଫିଟି ଯାଏ, ସକଳ ଆଖି କେବଳ ତାଙ୍କରି ଉପରେ ଯାଇ ପଡ଼ିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ । କେବଳ ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ସଂସାରରେ ଆଉ କାହାକୁ ହେଲେ ମ୍ଳେଚ୍ଛ ବୋଲି କହିବାକୁ ମନ ବଳେ ନାହିଁ । ଅସଲ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ିକ ସେତିକିବେଳେ ତୁଟେ, ଅସଲ ସିନ୍ଦୁରା ସେତିକିବେଳେ ଫାଟେ ।

ତେଣୁ ଆମେ ଆମ ସଂକଳ୍ପର ଘରଟି ଅନୁସାରେ ଯୋଗ୍ୟ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ଖୁସି ହେବା, ଖୁସି ଦେଖିବା । ଆମର ଉପସ୍ଥିତି ସବୁଠି କେବଳ ସେହି ଖୁସିକୁହିଁ ଉଦ୍‌ବୋଧିତ କରି ଆଣି ପାରୁଥିବ । ଏହି ଖୁସି ଦ୍ୱାରାହିଁ ସଂସାର କଳିର ଯାବତୀୟ ମଳକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବ । ବିଶ୍ୱାସହିଁ ରାଜା ହେବ, ସଦ୍‌ଭାବନାହିଁ ଅସଲ ବ୍ରାହ୍ମଣରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତ ହେବ । ସେତେବେଳେ ଆଗ୍ରହ ଅବଶ୍ୟ ରହିବ, ମାତ୍ର ଆଗ୍ରହ ଭିତରେ କୌଣସି ଅସହିଷ୍ଣୁତା ମୋଟେ ରହିବ ନାହିଁ । ଖଣ୍ଡିଆଗୁଡ଼ାକ ସତ୍ତ୍ୱେ ମଣିଷର ମୁହଁଟିକୁ ଅନାଇଦେବା ମାତ୍ରକେ ଆମେ ତାହାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ଭାବନାଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖି ପାରୁଥିବା । ଆମର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ସତକୁ ସତ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ ହୋଇଉଠୁ । ଜୁନ୍, ୧୯୮୯

***

ପୃଥିବୀ ରହିଲେ ଯାଇ ମୋ' ଘର ରହିବ

ମନେ ଭଲ ଥିଲେ ଯଦି ଦୁନିଆ ସତକୁ ସତ ଭଲ ହୋଇ ହେ ପାରୁଥାନ୍ତା ତେବେ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠି ଭଲରେ ରହି ନ ଥାନ୍ତେ ! ସଂସାରକୁ ଆଖି ବୁଜି ଦେଇ ଆପଣାର ମହତ୍ତ୍ୱକୁ ଆପେ ଜଗୁଥିଲେ ଯଦି ଆପଣାର ମହତ୍ତ୍ୱ ସତକୁ ସତ ରହି ପାରୁଥାନ୍ତା, ତେବେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠି ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ ରହି ନ ଥାନ୍ତେ ! ଶୁଦ୍ଧ ଜାଗାଟିଏ, ସହଜ ଜାଗାଟିଏ, ନିକାଞ୍ଚନ ଜାଗାଟିଏ ଖୋଜିଖୋଜି ପୃଥିବୀର ସଜ୍ଜନମାନେ, ମହାନ୍ ମନେ ସତେଅବା କେଉଁଠି ଆନନ୍ଦାତୁର ଭାବରେ ଯୁଗ ଯୁଗ ଅରଣ୍ୟକୁ ପଳାଇଛନ୍ତି, ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ ପଳାଇଛନ୍ତି,—ଆପଣାର ଅଲଗା ଜାଗାଟିଏ ଖୋଜି କେଉଁଠି ଯାଇ ରହିଛନ୍ତି ! ମାତ୍ର ତଦ୍ଦ୍ୱାରା କ'ଣ ଅସଲ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ ହୋଇ ସାରିଛି ? ପୃଥିବୀକୁ ମାୟା ବୋଲି କହି ପୃଥିବୀରୁ ପଳାଇ ଯାଉଥିବା ବଡ଼ ମଣିଷମାନେ କ'ଣ ସତକୁ ସତ ମାୟାର ସମାଧାନ କରି ପାରିଛନ୍ତି ?

ଏଣେ, ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ସଂସାର ଭିତରେ ରହିଛୁ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କେଉଁଠି ସ୍ତରରେ ଆପଣାର ସଂସାର ବୋଲି ଅରଣ୍ୟଟିଏ ବାଛି ନେଇଛୁ । ସେଠି ଆମେ କେଉଁଠି ବ୍ୟସ୍ତସମସ୍ତ ହୋଇ ଆପଣାର ସଂସାରନାମକ ଗଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ ନିବୁଜ ହୋଇ ରହିବା ନିମନ୍ତେ କେତେ ନା କେତେ ଉଦ୍ୟମ କରିବାରେ ଲାଗିଛୁ । ସୁଖ କହିଲେ କେବଳ ଆପଣାର ସୁଖକୁ ଜାଣିଛୁ, ଶାନ୍ତି କହିଲେ କେବଳ ଆପଣାର ଶାନ୍ତିକୁ ବୁଝିଛୁ,—ଆମେ ସେହି ଗାତଭିତରେହିଁ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ସଫଳତାକୁ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଛୁ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ଏହିପରି ଖୋଜି ଖୋଜି ଯାହା ପାଉଛୁ, କେଉଁଠି ବିକଳ ହୋଇ ଆମେ ଅନେକ ସମୟରେ ତାହାକୁହିଁ ସଫଳତା ବୋଲି କହୁଛୁ । ପୃଥିବୀଟା ଯାକ ଏବେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହିଭଳି ବହୁ ସଫଳତାର ଭାର ପଡ଼ିଛି । ଆମର ଏହି ତଥାକଥିତ ସଫଳତାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ କେଉଁଠି କି ବିନାଶକାରୀ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ଏବଂ ଦୁର୍ବୃତ୍ତି ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଛି କେଜାଣି, ତେଣେ ଆମ ସଂସାରଟା ତାହାରି କାରଣରୁ ବିଫଳରୁ ଅଧିକ ବିଫଳ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ପୃଥିବୀରେ ଭୟ ବଢ଼ୁଛି, ସଂଶୟ ବଢ଼ୁଛି, ଦୂରତା ବଢ଼ୁଛି । ଏହି ସବୁକିଛି ଭୀଷଣରୁ ଅଧିକ ଭୀଷଣ ହୋଇ ବଢ଼ୁଛି, କାରଣ ଆମ ଭିତରେ ଅହଂଟା ବି ବଢ଼ୁଛି । ଅହଂ ରାଜା ହୋଇ ବସିଛି । ଆପଣାର ଚାରିପାଖରେ କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ବଡ଼ ଓ ଆହୁରି ବଡ଼ କରି ସିଏ ତାହାରି ଭିତରେ ରାଜା ହୋଇ ବସିଛି ।

ସେହି ଅହଂ କେତେବେଳେ ଏକାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଆପଣାର ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଛି ତ ଆଉ କେତେବେଳେ ବୈରାଗୀ [illegible]

ଉଦାରିତା ଦେଖାଇ କେତେଟା ସାମୂହିକ ଅହଂ ଭିତରେ ଆପଣାକୁ କେତେ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ଭାବରେ ଭୁଲାଇ ରଖିବାକୁ ମନ ବି କରୁଛି । ସାମୂହିକତାର ମୁଖା ପିନ୍ଧି ଆପଣାର ଅସଲ ମୁହଁଟିକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଜାତି, ଦେଶ, ଆଦର୍ଶ, ଧର୍ମ, ସମ୍ପ୍ରଦାୟ,–ଏସବୁ ଏହିଭଳି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସାମୂହିକ ମୁଖା । ଏହି ମୁଖା ପିନ୍ଧି ମଣିଷ କାଳ କାଳ ଧରି ପୈଶାଚିକ ଆଚରଣ କରି ଆସିଛି । ଏବେ ମଧ୍ୟ କରୁଛି । ଏହି ମୁଖାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବା ଲାଗି ପୃଥିବୀର ଅର୍ଥନୀତି, ରାଜନୀତି ଓ ସାହିତ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ବେଶମାନ ପିନ୍ଧାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ତେଣୁ ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥନୀତିକୁ କେତେ ବାଗରେ ଜାତୀୟ ଅର୍ଥନୀତି ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ସେହି ଅର୍ଥନୀତିର ବେଢ଼ ଭିତରେ ପୃଥିବୀରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମଣିଷ ଗୋଲାମ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଧନ ବଢ଼ୁଛି, ଧନାଢ଼୍ୟତାର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରଶଂସା କରାଯାଉଛି । ମାତ୍ର, ମଣିଷର ଯେଉଁ ଅସଲ ଧନ ଓ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟକୁ ବଢ଼ାଇବା ଲାଗି ପୃଥିବୀରେ ଧନର ଉଦ୍ଭାବନା କରାଯାଇଥିଲା, ସେହି ଧନରେ ମଣିଷ କେତେ ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ ଦରିଦ୍ର ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ପୃଥିବୀରେ ଅଧିକାଂଶ ଧନ ମଣିଷକୁ ଅଧିକ ଅହଂକାରୀ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି । ଏବଂ, ଦେଶମାନଙ୍କର ଅର୍ଥ ଗୁଣରୁ ଦଶଗୁଣ ହେଉଛି ସତ, ମଣିଷ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦରିଦ୍ର ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ପୃଥିବୀର ଅଧିକାଂଶ ଧନ ପୃଥିବୀର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ମୋଟେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉ ନାହିଁ । ପୃଥିବୀରେ ଭୟ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ, ପରାକ୍ରମୀକୁ ଅଧିକ ପରାକ୍ରମଯୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଖାଉଁକୁ ଅଧିକ ଖାଉଁ କରିବା ଲାଗି ପୃଥିବୀର ଅଧିକ ଧନ ସରୁଛି ।

ଆମର ବଦାନ୍ୟତା ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହୋଇ ଆମର ପରିବାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ପାରିଛି । ସାମନ୍ତବାଦୀ ଯୁଗର ସାମନ୍ତମାନେ ଆପଣା ଆପଣାର ପରିବାରକୁ ନେଇ କେତେ ଗର୍ବ କରୁଥିଲେ ! ଏବେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଅହଂଟା ଆମ ଭିତରେ ପ୍ରଧାନତଃ ସାମନ୍ତ ହୋଇ ବସି ରହିଥିବାରୁ ପାରିବାରିକ ସିଦ୍ଧିଟାକୁ ହିଁ ଆମେ ସତେଅବା ଜୀବନର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସିଦ୍ଧି ବୋଲି ମାନି ନେବାରେ ଭାରି ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଇଛୁ । ପୃଥିବୀ ନ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଏହି ପରିବାରଟି ଅବଶ୍ୟ ରହିବ ବୋଲି ଏକ ଭ୍ରମକୁ ଜୀବନସମ୍ଭାର କରି ଆମେ କେତେ କ'ଣ କରୁଛୁ; ପ୍ରାୟ ଏକ ଅନନ୍ତ ସଦିଚ୍ଛାର ସହିତ କେତେ ଚଣ୍ଡାଳପଣ କରିବାରେ ଲାଗିଛୁ । ଆମର କୁନି କୁନି ଚଣ୍ଡାଳପଣଗୁଡ଼ିକ ପୃଥିବୀର, ଜୀବନସମ୍ପଦର ଅସଲ ମୂଳଗୁଡ଼ିକୁ ଖାଇଖାଇ ଯିବାରେ ଲାଗିଛି । ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଧର୍ମକୁ ଆମେ ପରିବାର ପ୍ରତି ଆମର ଏହି ତଥାକଥିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଧର୍ମର ଅଧୀନ କରି ରଖିଛୁ । ପରିବାର ଲାଗି ଚୌର୍ଯ୍ୟବୃତ୍ତି କରୁଛୁ, ବନ୍ଧୁ ମିତ୍ର ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଦେଖାଉଛୁ ଏବଂ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅସଲ ଧର୍ମଟିର ପାଳନ କରୁଛୁ ବୋଲି ଆପଣାକୁ କେତେ ପ୍ରବୋଧନା ଦେବାରେ ଲାଗିଛୁ । ଆମେ ଯେମିତି, ଆମର

ନୈତିକତାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ କାଳକ୍ରମେ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ଆମ ପଣ୍ଡିତମାନେ ସଜ୍ଜନମାନେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଏହି ବୃତ୍ତିଟିକୁ ସୁହାଇଲା ଭଳି ଅନୁକୂଳ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରମାନ ଲେଖି ଥୋଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ଆମ ଠାକୁରମାନେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଖାଉଛନ୍ତି ଓ ଆମର ଗାଉଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀ ବୁଡ଼ି ବୁଡ଼ି ଯାଉଛି ବୋଲି ଅବସର ସମୟର ସାଂସ୍କୃତିକ ନାନା ବିନୋଦନ ବେଳେ ଆମେ କେତେ ପାଟିରେ ଚିତ୍କାର କରିବାରେ ଲାଗିଛୁ ଏବଂ, ଏହି ପୃଥିବୀ ଯେମିତି ସତକୁ ସତ ବୁଡ଼ିଯିବ, ଆମ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ତଥା ପାରିବାରିକ ଜୀବନରେ, ସତେଅବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁରାଗ୍ରହ ସହିତ ତାହାରି ବରାଦ କରିବାରେ ଲାଗିଛୁ ।

ଆମ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନେ ପୃଥିବୀ ଆଡ଼କୁ ନଜର ଦୁଆରକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା କିଳି ଦେଇ ଆମକୁ ଆପଣା ପରିବାରରେହିଁ ଶାନ୍ତି ଏବଂ ସୁଖରେ ରହିବାର ପରାମର୍ଶ ଦେଉଛନ୍ତି, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ଧିକ୍ । ଗୁରୁମାନେ ଯେତେବେଳେ ଖାଲି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ଏହି ସ୍ତରର ଏକ ଶାନ୍ତି ଏବଂ ସୁଖର କଥା କହିଥାଆନ୍ତି । ଗୁରୁ ସିନା ଦୁଆର ଖୋଲିବାକୁ ଆସିଥାଏ, ଉନ୍ମୀଳିତ କରିଦେବାକୁ ଆସିଥାଏ । —ମଣିଷକୁ ତା'ଭିତରେ ରହିଥିବା ଈଶ୍ବରର ପରିଚୟ ଦେବା ପାଇଁ ଆସିଥାଏ । ଏହି ପୃଥିବୀ ବଦଳିବ, ପରବର୍ତ୍ତୀ ବହୁ ଚେତନା ତଥା ସମ୍ଭାବନାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବ,—ଅସଲ ଗୁରୁ ପୃଥିବୀର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେହି କଥାଟି କହି ପାରୁଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଅଧିକାଂଶ ଗୁରୁ ଏକାଧିକ କାରଣରୁ ତାହା କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସମ୍ଭବତଃ ସେମାନେ ବି ସାମନ୍ତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ସଂସାରକୁ ଧୂନ୍ଧୁଣା କରି ରଖନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏକ ନୂତନ ପୃଥିବୀ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ କରି, ଏହି ଧୂନ୍ଧୁଣାଟା ଭିତରେ ତଥାପି ସଫଳ ହୋଇ ପାରିବାର ମନ୍ଦ ପରାମର୍ଶ ଦେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଜୀବନ ଯେଉଁଠି ଥାଏ, ସେଇଠାରେ ଶୀତଳ ହୋଇ ପଡ଼ିରହେ । ଚେତନା ଘରେ ଅଳନ୍ଧୁ ଲାଗିଯାଏ ମଣିଷମାନେ ଅପାରୁଆ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ଅଧିକକୁ ମନ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଭାରତବର୍ଷର ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରର ଇତିହାସରୁ ଆମକୁ ଏହାର ଏକ ଚମତ୍କାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମିଳିପାରିବ । ତନ୍ତ୍ରସାଧନା ଶକ୍ତିର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଥା'ନ୍ତି, ଶକ୍ତିର ଆବାହନ କରାଇଥା'ନ୍ତି । ତନ୍ତ୍ରର ସାଧକ ଦେବୀଙ୍କର ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଶକ୍ତିମାନ ହୋଇ ଦେବୀଙ୍କର ଏହି ଜଗତ୍ ଲାଗି କାମରେ ଲାଗିପାରିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ତନ୍ତ୍ରର ସେହି ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ ଓ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ପଣ୍ଡ ହୋଇଗଲା । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସିଦ୍ଧି ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭଲ ଓ ମନ୍ଦର ଯାବତୀୟ ଅଭିପ୍ରାୟ ସିଦ୍ଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତାନ୍ତ୍ରିକମାନେ କମିଆ ମନ୍ତ୍ରମାନ ବାହାର କଲେ, ତନ୍ତ୍ରର ଅସଲ ଔଚିତ୍ୟ ଏବଂ ଆହ୍ୱାନକୁ ନପୁଂସକ କରିପକାଇଲେ । ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ଖାଲି ଓ ଅସମ୍ମତ ବ୍ୟକ୍ତିର ବହୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଭୀଷ୍ଟର ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ

ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଈଶ୍ୱରୀୟ ନାନା ପ୍ରେରଣାକୁ ପଣ୍ଡ କରି ଦିଆଯାଉଛି । ମଣିଷକୁ ତା' ସାନ ଇଷ୍ଟଗୁଡ଼ିକର ଘର ଭିତରେ ଆଣି କଇଦ ଦିଆଯାଉଛି । ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଅସଲ ଦେବତ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ କେତେ ଚତୁରତାର ସହିତ ଅଟକାଇ ରଖି ଦିଆଯାଉଛି ।

ପୃଥିବୀ ରହିବ, ତେବେ ଯାଇ ମୁଁ ରହିପାରିବ । ପୃଥିବୀକୁ ବାହାରି ଯାଇ ଆପଣାର ତଥାକଥିତ ମଙ୍ଗଳଗୁଡ଼ିକ ପଛରେ ଧାଇଁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ପୃଥିବୀର ଅନିଷ୍ଟ କରିବାରେହିଁ ଲାଗିଥିବ । ସତ୍ୟକୁ, ମଙ୍ଗଳକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କରି ରଖିବାକୁ ମନ କରୁଥିବା ମଣିଷମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମରେ ପରିଣତ କରି ଦିଅନ୍ତି । ସେମାନେ ଅସଲ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଗୁଡ଼ିକରୁ ପୃଥିବୀକୁ ଭଣ୍ଡାଇ ରଖିବାରେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଭବିଷ୍ୟତ୍ ପୃଥିବ୍ୟବସ୍ଥାର ଏକ ନାମକରଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ତାହାକୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ନୈରାଜ୍ୟବାଦ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ସେହି ନୈରାଜ୍ୟବାଦରେ ଏକ ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତି, ଅନ୍ୟ ରାଜନୀତି ଓ ଅନ୍ୟ ମାନବ-ସମ୍ବନ୍ଧର କଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି । ସେଥିରେ ଆଗ ସତ୍ୟ, ତା'ପରେ ଯାଇ ସୁଖ; ଆଗ ପୃଥିବୀ, ତା'ପରେ ଯାଇ ମୁଁ । ସେହି ପୃଥିବୀ ଭଗବାନଙ୍କର ପୃଥିବୀ । ସେହି ପୃଥିବୀ ପାଇଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ହେଉଛି ମଣିଷର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମ ।

ଜୁଲାଇ-ଅଗଷ୍ଟ, ୧୯୮୯

* * *

ଚଉକୀ-ପ୍ରହସନର କଥା

ଏପରି ଅନେକ ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ କି ଚୌକିଟା ଭାରି ସୁଲୁସୁଲିଆ ଲାଗେ । ନିଜ ଭିତରେ ସେମାନେ ନିଜ ଜୀବନର ଅସଲ ଚଉକିଟିରେ ଯାହାକୁ ବସାଇବାର କଥା, ତାହାକୁ ବସାଇ ପାରି ନଥାନ୍ତି କି କ'ଣ କେଜାଣି, ଅସଲ ପାଦଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନି ତାହାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାର ଅସଲ ଅନୁରାଗବିଦ୍ୟାଟିକୁ ଆୟତ୍ତ କରିପାରି ନ ଥାନ୍ତି କି କ'ଣ କେଜାଣି, ଜୀବନରେ ଏହି ଚଉକିଗୁଡ଼ାକୁହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ମନ କରୁଥାନ୍ତି । ଆଉ କେହି ଚଉକି ଉପରେ ବସିଥିବାର ଦେଖିଲେ ସେମାନେ କେତେ ଛଟପଟ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । ନିଜକୁ ନିଜର ଚଉକିଟା ଅନୁସାରେ ମାପନ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ବସିଥିବା ଚଉକି ଅନୁସାରେ ମୂଲ୍ୟ କରିବାକୁହିଁ ଅସଲ ଗଣିତ ବୋଲି ବୁଝନ୍ତି । ଆପଣ ସତ କହିଲେ, ଆମେ ଯେଉଁ ଚଉକିଟା ଉପରେ ବସିଛୁ, ସେଇଟା ଆମଠାରୁ ବଡ଼ ନା ଆମେ ସେହି ଚଉକିଟା ଠାରୁ ବଡ଼ ? ଭିତରଟା ନିତାନ୍ତ ଫମ୍ପା ପଡ଼ି ରହିଥିବା ମଣିଷ-ମାନେ ଚଉକି ପଛରେ ଧାଇଁବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ଜୀବନକୁ ନ ଲୋଡ଼ି ଚଉକିଟାକୁ ଆଗ ଲୋଡ଼ନ୍ତି । ସଂସାରଟାରେ ଅନେକ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦତାର କାରଣ ହୁଅନ୍ତି ।

ଏବେ ଚୌଠିଏ ଶିକ୍ଷାଳୟରେ ଏହି ଚଉକିକୁ ନେଇ ଚମତ୍କାର ପ୍ରହସନଟିଏ ଘଟିଲା । କୌଣସି ଏକ କାରଣରୁ ଦିନେ ଶିକ୍ଷାଳୟର ପ୍ରକୃତ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଛୁଟିରେ ଥିଲେ । ବିଧିଅନୁସାରେ ତାଙ୍କର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଯେଉଁ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ଜଣକ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବେ, ସିଏ ଲିଖିତ ଭାବରେ ସେଇ କଥାଟି ଜଣାଇ ଦେଇଥିଲେ । ସ୍କୁଲ୍ ଆରମ୍ଭ ହେବାକୁ ଯାଉଥାଏ । ପ୍ରାର୍ଥନା ଘଣ୍ଟା ବାଜି ନ ଥାଏ । ପିଲାଏ ଇସ୍କୁଲ ଅଗଣାରେ କେତେ ଆନନ୍ଦରେ ହୋ' ହୋ' ହୋଇ ଖେଳୁଥାନ୍ତି । ସେହି ସମୟରେ ସେଇ ଦିନକ ପାଇଁ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇଥିବା ଆଜ୍ଞା ଜଣକ ଆସି ଅଫିସ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଆଜି ଦିନକ ପାଇଁ ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ଅର୍ଥାତ୍ ଷଜନା ଗଛର ସବା ଅଗଡାଳ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ମୁହଁ-ମୁଦ୍ରା ସେଦିନ ଅଲଗା ପ୍ରକାର ଦିଶୁଥିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । ସିଏ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅନ୍ୟ କେତେଜଣ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ଅଫିସ୍ ଘରେ ପ୍ରବେଶ କରି ସାରିଥିଲେ ଏବଂ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଦୁଃଖ ସୁଖ ହେଉଥିଲେ । ସେହି ଘରେ ଅନ୍ୟ ଚଉକି କେତେଖଣ୍ଡ ପଡ଼ିଥିଲା । ଯିଏ ଯେଉଁଠି ଖାଲି ପାଇଥିଲା, ସିଏ ସେଠାରେ ବସି ପଡ଼ିଥିଲା । ଏବଂ, ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କର ଚଉକିରେ ଯାଇବସି ଯାଇଥିଲେ । ସେଦିନର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଭାଇ ଆସି ଦେଖିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ଚଉକିଟିରେ ଆଉଜଣେ ଯାଇ ବସି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସିଏ ହଠାତ୍ କେମିତି କେମିତି ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଶେଷ ଚଉକିଟିକୁ ତାଙ୍କ ଲାଗି ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ସେ ତହିଁରେ ବସିଥିବା ଅନ୍ୟାକାଂକ୍ଷୀ ଶିକ୍ଷକଜଣଙ୍କୁ କହିଲେ । ସେହି ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ମିଜାଜ ବି ହଠାତ୍ କ'ଣ ହୋଇଗଲା କେଜାଣି, ସିଏ ସେଦିନର ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କର କୁହା ମାନି ଚଉକିଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଉଠି ଗଲେନାହିଁ । ସେଇଥିରୁ ମହାଭାରତ ଲାଗିଗଲା । କଥା କଟାକଟି ହେଲା,—ଇଏ ତାକୁ କାଟିଲା ତ ସିଏ ୟାକୁ କାଟିଲା,—ଇଏ ତାକୁ ଟାଣିବାକୁ ବାହାରିଲା ତ ସିଏ ୟାକୁ ଟାଣିବାକୁ ବାହାରିଲା । ସମ୍ଭବତଃ ଆଡ୍ଡୁର କେତେ କ'ଣ ମଧ୍ୟ ହେଲା । ଭିତରେ ଗୁପ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବା ସବୁଯାକ ହୀନମନ୍ୟତା ଓ ତଜ୍ଜନିତ କ୍ରୋଧ ସେଦିନ ଉପ୍‌କାଉଙ୍କି ହୋଇ କେତେ କଥା କହିଲେ ଏବଂ କେତେ କ'ଣ କଲେ । ହୁଏତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପ୍ରୀତିକର ଭାବରେ କେତେବେଳେକେ ଯାଇ ମାମଲା ସରିଲା । କିଏ ହାରିଲା ଆଉ କିଏ ଜିତିଲା କେଜାଣି ? ବାହାର କଳହଟା ତୁଣ୍ଡି ଯିବା ପରି ଲାଗିଲେ ମଧ୍ୟ ଭିତରର ଫଅଁ ଫଅଁ ଗୁଡ଼ାକ ସତେଅବା କଟୁ ରିଟ୍ରେଟ ମାରୁଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ସବୁ ଜେଲ୍ ଅଫିସ୍‌ରେ ଗାନ୍ଧିଫଟୋ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଥାଏ । ପୋଲିସ୍ ମାନଙ୍କର ଅଫିସ୍‌ରେ ତ ସରକାରଙ୍କ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ଗାନ୍ଧିଙ୍କର ଫଟୋଟିଏ ରଖିବାକୁହିଁ ପଡ଼ିବ । ଆମର ଶିକ୍ଷାଳୟମାନଙ୍କରେ ମା'ଆଙ୍କର ଫଟୋ ଓ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଫୋଟ

ମାତ୍ର, ଯଦି ଆମେ ମନ ନ କରିଥାଉ, ତେବେ ଆମ ମନ ଯାଇ ସେଠାରେ ନ ଥାଏ, ଆମ ମନ ଯାଇ ଚଉକରେ ରହିଥାଏ । ଯଦି ଆମେ ସ୍ୱୟଂ ସବାବଡ ପଦରେ ଅଛୁ ଓ ତେଣୁ ସବା ଉଚ୍ଚ ଚଉକିଟିରେ ଯାଇ ବସି ପାରୁଛୁ, ତେବେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଆମକୁ କେତେ କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇ ଦେଖା ଯାଉଥା'ନ୍ତି । ଏବଂ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଯଦି ଆମ ଆଗରେ ଆଉ କେହିଜଣେ ବଡ ଚଉକିଟା ଉପରେ ଯାଇ ବସିବ ବୋଲି ପରମିଟ୍ ହାସଲ କରି ପାରିଛି, ତେବେ ସେଇଟାକୁ ଦେଖି ଆମ ଦିହ ଏକାବେଳେକେ ସର-ସର ହୋଇଉଠେ । ଆମର ମନ ଛୋଟ ହୋଇଥିବାରୁ ଆମେ ଚଉକିଟାକୁ ଈର୍ଷା କରୁ ଅଥବା ଚଉକିଟାକୁ ଈର୍ଷା କରୁଥିବାରୁ ଆମର ମନ ଛୋଟ ହୋଇଯାଏ, ବୁଦ୍ଧିଆମାନେ ସେହି ବିଷୟରେ ହୁଏତ କେତେ ଗବେଷଣା କରି ବାହାରିବେ ଏବଂ କେତେଭଳି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହେବେ । ଆମର ପୁରୁଣା ଗଣ୍ଠିଆ ସମାଜରେ କାଳକାଳରୁ ସେହିଭଳି ଚାଲି ଆସିଛି । ଭଗବାନଙ୍କୁ ଏତେ ବାଟରେ ଆମେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଠାକୁର କରି ବସାଇ ଦେଇଛୁ ଯେ, ଆମ ନିଜ ଭିତରେ ଅସଲ ସିଂହାସନଟିକୁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରବେଶାଧିକାର ମୋଟେ ମିଳି ପାରୁନାହିଁ । ଯାହାର ଭିତର ସିଂହାସନଟିରେ ସିଏ ନାହାନ୍ତି ଓ ତା' ନିଜର ଅହଂଟା ହିଁ ପ୍ରତାପୀ ହୋଇ ସେଠାରେ ବସିଛି, ସିଏ ବାହାରେ ଅଲକ୍ଷଣା ହେବ ନାହିଁ ତ ଆଉ କ'ଣ ହେବ ? ଭିତରେ ଦରିଦ୍ର, ତେଣୁ ବାହାରେ ଅଲକ୍ଷଣା; ଭିତରେ ବଞ୍ଚିତ, ତେଣୁ ବାହାରେ ପ୍ରକୁପିତ। ଆମର ସମାଜ ଯେମିତି, ଆମର ଇସ୍କୁଲଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ଯେମିତି । ଆମର ଅନ୍ଦାଜ ଅନୁସାରେ ଆମର ଆଖି । ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ଏହିସବୁ ତାମସାକୁ ବନ୍ଦ କରିବ ବୋଲି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି, ମାତ୍ର ଆମ ପ୍ରକୁପିତମାନଙ୍କର ଉପଦ୍ରବ ହେତୁ ଯେହି ପୁରୁଣା ପଦାଗୁଡିକରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଛି । ଆମେ ତାହାକୁ ନୂଆ ପାଠ ପିନ୍ଧାଇ ନୂଆ ବାଜା ବଜାଇ ତାହାରି ଗୁଣକୁ ସଭାରେ ଗାଇ କେତେ ଫୁଲେଇ ହେଉଛୁ ସିନା, ମାତ୍ର ସତକୁସତ ତାହାର ତଣ୍ଟିକୁ ଚପି ଧରିଛୁ । ସ୍ୱୟଂ ସାଆନ୍ତ ହୋଇ ତାକୁ ଆମ ଘରେ ପୋଇଲୀ କରି ରଖିଛୁ ।

ଆମର ପିଲାମାନେ ହୁଏତ ଆମକୁ ଜାଗରୂକ କରି ରଖି ପାରୁଥା'ନ୍ତେ । ମାତ୍ର, ପୁରୁଣା ବନ୍ଧଗୁଡାକର ବଳରେ ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ କଣ୍ଢେଇ କରି ରଖିବାର ପ୍ରୟାସ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଆଉ କିପରି ଉପକୃତ ହୋଇ ପାରିବୁ ? ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଆମ ପୁରୁଣା ପୋଖରୀଗୁଡାକରେ କୁମ୍ଭୀର ହୋଇ ରହିଛୁ, ମଝିରେ ମଝିରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ହଂସ ହୋଇ ଖେଳିବାର ଦେଖିବା ଲାଗି ଆମେ ହୁଏତ ଏହି ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛୁ । ଆମର ସବୁଗ ସିନା ଡେଣା ଲଗାଇ କୁଆଡେ ମନ କୁଆଡେ ବୁଲିବାରେ ଲାଗିଛି, ମାତ୍ର ଆମର ଅସଲ ଅନୁରକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ସେହି ପୁରୁଣା ଅସୁରୁଣୀଟି ପାଖରେ ବନ୍ଧାପଡି ରହିଛି । ଆମ

ଲୋଏ ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଆମକୁ ଅପା ଓ ଭାଇ ବୋଲି ଡାକୁଛନ୍ତି,—ତାହାକୁ ଆମେ ହୁଏତ ଏକ ନୂତନ ସ୍ୱାଦ ଭଳି ଉପଭୋଗ କରୁଛୁ ସିନା, ମାତ୍ର ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଅନୁରାଗର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରୁନାହୁଁ । ଭିତରେ ଅସଲ ପିଣ୍ଡଟିକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ସିନା ଆମେ ତେଣେ ମନ କରନ୍ତୁ ! ଆମେ ସମସ୍ତେ ...ଙ୍କର ସନ୍ତାନ,—ତେଣୁ ଆମେ ପରସ୍ପରର ଭାଇ କମ୍ବା ଭଉଣୀ,—ତେଣୁ ଆମ ଭିତରୁ ବଡ଼ କିଏ, ସାନ ବା କିଏ ? କୋଉ ଚଉକିଟା ବଡ଼ ଏବଂ କୋଉ ଚଉକିଟା ସାନ ? ଆମେ ପାଉଥିବା ଦରମା ଅନୁସାରେ କ'ଣ ଆମେମାନେ ଆମର ସହକର୍ମୀ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ବା ସାନ ? ଆମେ ଯଦି ଏକାଠି ବସି ଆମ ଭିତରେ ବିରାଜିତ ରହିଥିବା ଅସଲ ବସ୍ତୁଟିକୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି ନିଜ ଭିତରେ ଏହି କଥାଟିର ଆଲୋଚନା କରିବା, ତେବେ ଅବଶ୍ୟ ଉତ୍ତରଟିକୁ ପାଇଯିବା । ମାତ୍ର, ଆମ ଭିତରର ହିଂସ୍ରଟା ଆମ ଭିତରର ଅନୁବର୍ତ୍ତୀକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ସିନା ସେକଥା ଯାଇ ସମ୍ଭବ ହେବ ।

ପୁରୁଣା ଅସନାଗୁଡ଼ାକୁ ଯେତେ ଉଚ୍ଚରୁ ଉଚ୍ଚ କରି ଜମା କରି ରଖିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ କଦାପି ଆମର ଏହି ନୂତନ ଶିକ୍ଷାଳୟଗୁଡ଼ିକର ଭାଜନ ହୋଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ଯେ ତେବେଳେ ଏହି ଶିକ୍ଷାଳୟଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ଅଳପ ଥିଲା, ସେତେବେଳେ ହୁଏତ ଆମର ଅସଲ ସମ୍ପର୍କଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଆମେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସଚେତନ ଥିଲୁ । ପରସ୍ପରକୁ ଅଧିକ ଲୋଡ଼ୁଥିଲୁ, ପରସ୍ପର ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲିବା ଲାଗି ଆମର ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ ଥିଲା । ଶିକ୍ଷାଳୟଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଲା, ଆମେ ବି ଖୁସି ହୋଇ ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିବାର ସେହି ଘଟଣାଟିକୁ ସ୍ୱାଗତ କଲୁ । ଆମର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଲେ ବଳ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିବ ବୋଲି ଆମ ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ମଧ୍ୟ ଆସିଲା । ଶିକ୍ଷାଳୟମାନଙ୍କରେ ପିଲାଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଲା, ଆମ ହିସାବର ଖାତାଗୁଡ଼ାକ ଅଧିକ ମୋଟା ହେଲା । ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଲା । ପ୍ରଥମେ ଯାହାକୁ ଜଣେ କରି ପାରୁଥିଲା, ତାହାକୁ କରିବା ଲାଗି ଏଣିକି ତିନିଜଣ ଲୋଡ଼ା ହେଲେ । କ୍ରମେ ଆମର ଏହି ଘରଗୁଡ଼ିକ ଆଉ ଗୋଟା ହୋଇ ଦେଖା ନ ଯାଇ ପାହାଚ ପାହାଚ ହୋଇ ଦେଖାଗଲା । ଆମକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ଡୋରିଟି ଅପେକ୍ଷା ଏହି ପାହାଚ-ଗୁଡ଼ିକହିଁ ସତେଅବା ଆଗ ଦେଖାଗଲା । ଆମ ଦେଉଳରେ କୁକୁର ପଶିଗଲା । ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଦେବତାଟି ସତେଅବା ପଛକୁ ହଟିଗଲା, ଆମ ଭିତରେ ଥିବା କୁକୁରମାନେ ମଧ୍ୟ ଭୋ' ଭୋ' କରି ଉଠିଲେ । ଇଏ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ପର୍ଯ୍ୟାୟ, ଇଏ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ପରୀକ୍ଷା । **This too shall pass away ......**

ଆମ ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା କାଦୁଅଗୁଡ଼ାକ ଖସିପଡ଼ିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଆମ ନିଜକୁହିଁ ନିମିତ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଚଉକିଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି

ଆମର ସମସ୍ତ ଅନୁରାଗ ଓ ଶକ୍ତି ଦେଇ ସତକୁ ସତ ତାଙ୍କର ଆସନଟିକୁ ଦୃଶ୍ୟମାନ୍ ଓ ଦୃଢ଼ କରି ଗଢ଼ିବାରେ ଆମେ ନିଜେ ନିମିତ୍ତ ହୋଇ ରହିପାରିଲେ ଯାଇ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଏହି ଅବର୍ଜନାଁ ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ଶୀଘ୍ରାତିଶୀଘ୍ର ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଯିବ । ନିମିତ୍ତ ଆମରି ଭିତରୁ ବାହାରିବେ, ଚଉକିଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗିବାର ମଣିଷ ଆମରି ଭିତରୁ ବାହାରିବେ । ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ଅମୂର୍ତ୍ତତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆପଣାକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିରଖିଥିବା ମଣିଷମାନେହିଁ ନିମିତ୍ତରୂପେ ସବାଆଗ ବାହାରିବେ, ଆଗାମୀର ପ୍ରୟାସଟିରେ ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ସୁହୃଦ୍ ହୋଇ ବାହାରିବେ । ନିଜ ଭିତରେ ଯିଏ ଅସଲ ସତ୍ୟଟିର ସ୍ପର୍ଶକୁ ଲାଭ କରିଛି, ସିଏ କଦାପି ଚଉକିଗୁଡ଼ାକ ଦ୍ୱାରା ମଣିଷଗୁଡ଼ାକୁ ପୋତି ପକାଇବାକୁ ମନ କରିବ ନାହିଁ । ସିଏ ଏହି ଧୂର୍ତ୍ତଜନ ତାମସାଗୁଡ଼ାକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ପାରିବ, ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ସୁହୃଦ୍‌ର ସ୍ତରକୁ ଉନ୍ନୀତ କରିନେବାର ଧର୍ମଟିକୁ ସେଇ ସବାଆଗ ଶିଖିବାକୁ ମନ କରିବ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା କେବଳ ଏକ ତଥାକଥିତ ଶିକ୍ଷାର ମାର୍ଗ ନୁହେଁ । ଏହା ହେଉଛି ଏକ ନୂତନ ଜୀବନ ଲାଗି ଇଚ୍ଛୁକ ଦୁଃସାହସିମାନଙ୍କର ସନ୍ଧାନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଏକଜୁଟ କରାଇବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ । ଏଥିରେ ଚଉକି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଏବଂ ସେହି ଚଉକି ଉପରେ କେବଳ ସେହି ଅସୀନ ରହିଛନ୍ତି । ସେହି ଚଉକି ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ହୃଦୟ ଭିତରେ ପଡ଼ିଛି । ଜଳଜଳ ଦେଖାଯାଉଛି । ସେହି ଚଉକି ନିର୍ବଳ ଭିତରେ ବଳ ଦେଇଯାଉଛି, ଅଯୋଗ୍ୟଟାକୁ ଯୋଗ୍ୟ କରି ନେଉଛି, ଆମକୁ କେତେ ନା କେତେ ସଙ୍କଳ୍ପର ଆଖି ଯୋଗାଇଦେଇ ଯାଉଛି । ତେଣୁ, ବାହାର ଚଉକିଗୁଡ଼ାକର ଖଳତାଗୁଡ଼ାକୁ ଆମେ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବା, ଅନୁରାଗର ବଳରେ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବା । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ତାଙ୍କ କାମରେ ଲାଗି ପାରିବାର ଆଗ୍ରହ ଦ୍ୱାରା ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବା । ତେବେଯାଇ ତାଙ୍କରି ଦର୍ପଣ ଉପରେ ଆପଣାକୁ ଦେଖି ପାରିବା, ଶିକ୍ଷାଳୟରୂପୀ ଉଦ୍ୟାନଟି ମଧ୍ୟରେ ଆପଣା ଆପଣାର ନିମିତ୍ତଭୂମିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିନେଇ ପାରିବା ।

ସେପ୍ଟେମ୍ବର, ୧୯୮୯

* * *

ସମ୍ପ୍ରତମ ନଙ୍କର ମିଳନୀ—ସମ୍ମିଳନୀ

ଆମ ସମ୍ମିଳନୀଗୁଡ଼ିକ ସଭା ନୁହେଁ । ସତକୁ ସତ ବଦଳିଯିବା ଲାଗି ସାହସ ଓ ବିଶ୍ୱାସ ନେଇ ଆସିଥିବା, ପରସ୍ପର ସହିତ ହାତର ଲଗାଇବା ଲାଗି ସତକୁ ସତ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଅନୁରାଗ ନେଇ ଆସିଥିବା ଅର୍ଥାତ୍, ସର୍ବୋପରି, ସତତ ଅଧିକ ହୋଇ ପାରିବା ଲାଗି ଆପଣାକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେବା ନିମନ୍ତେ ନିଜ ଭିତରୁ

ସତକୁ ସତ ଏକ ବ୍ୟାକୁଳତା ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଏହି ସମ୍ମିଳନୀ ହେଉଛି ଏକ କୋଳାହଳରହିତ ସମାବେଶ, ଏକ ସଂକଳ୍ପ-ମଣ୍ଡପ ।

ସଭାରେ ଭାଷଣ ହୁଏ । ଭାଷଣ ଦେବା ଲୋକେ ଥାଆନ୍ତି, ଭାଷଣକୁ ଶୁଣିବା ଲୋକମାନେ ବି ରହିଥାଆନ୍ତି । ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ବାହାରୁ ଡକା ହୋଇ ଅଣା ହୋଇ-ଥାଏ, ସେଇମାନେ ଭାଷଣ ଦିଅନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନବରତ ଘୂଷୁରିବାରେ ଲାଗି ଥିବାରୁ ମୋଟା ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ନଥା'ନ୍ତି କିମ୍ବା ସବୁ ବୁଦ୍ଧିରେ ସବୁ କଥାକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରି ପାରି ନଥାନ୍ତି, ବରଷକରେ ବା ଛଅମାସରେ ଥରେ ସେହିମାନଙ୍କ ସକାଶେ ସମ୍ମିଳନୀଗୁଡ଼ିକର ଆୟୋଜନ ହୋଇଥାଏ । ସେମାନେ କାମର ମଣିଷ, ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାର ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି । ଅଧ୍ୟୟନ କରିବସିଲେ ପୁଣି କାମଗୁଡ଼ାକୁ କେତେବେଳେ କରିବେ ? ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ସାଧାରଣତଃ କାମରେ ନ ଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଘୋର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥାନ୍ତି, ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ଖଞ୍ଜିକରି କହିପାରନ୍ତି । ସେମାନେ ଜ୍ଞାନର ମନନ କରିଥାଆନ୍ତି, ଚର୍ଚ୍ଚା ବି କରିଥାଆନ୍ତି । ସମ୍ମିଳନୀମାନଙ୍କରେ ସେଇ-ମାନେ ପ୍ରେରଣାତ୍ମକ ଭାବରେ ସବୁକଥା କହି ପାରନ୍ତି, ମୁଗ୍ଧ କରି ପାରନ୍ତି, ଖୋରାକ ଯୋଗାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଆଗେ ଆମର ସମ୍ମିଳନୀଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରାୟ ଏହିପରି ଧାରାରେ ଚାଲୁଥିଲେ । ଆମ ଭିତରେ କହିବାବାଲାମାନେ ରହିଥିଲେ, ସେମାନେ ଭାଷଣ ଦେଇ ଆମକୁ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ମଜ୍ଜାଇ ରଖି ପାରୁଥିଲେ । ଦିନକୁ ତିନିମୁଠ କରି ଖାଲି ବକ୍ତୃତା ହେଉଥିଲା । ଆମେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ରାଜଧାନୀକୁ ବକ୍ତୃତା ଶୁଣିବାକୁ ଆସୁଥିଲୁ । ସତେଅବା ଯାତରା ଦେଖିବାର ମନ ନେଇ ଆସୁଥିଲୁ । କ'ଣ କେତେ ପ୍ରକୃତରେ ବୁଝି ପାରୁଥିଲୁ, ସେକଥା ପଚାରିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନ ଥିଲା । ତଥାପି ଗଲାବେଳେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ କରି ଘରକୁ ଯାଉଥିଲୁ । ନିଜନିଜର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରକୁ ଫେରି ଯାଉଥିଲୁ । ପୁଣି ନିଜନିଜର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଡୁବି ଯାଉଥିଲୁ, ସଦ୍ୟ ପାଲ ଚେହିବାଇ ଆସିଥିବା ବଳଦଙ୍କ ପରି କାମରେ ଲାଗି ଯାଉଥିଲୁ । ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଉପରମାନେ ବୋଲ ବତାଉ-ଥିଲେ, ଆମେ ବୋଲ ମାନି କାମ କରୁଥିଲୁ । ବୋଲ ମାନି ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲୁ, ତାହାକୁହିଁ ଭଗବାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଥିଲୁ । ଆମେ ପଥର ସାଉଁଟି ଗଦା କରୁଥିଲୁ, ବଡ଼ା ବାନ୍ଧି ସାଆନ୍ତମାନଙ୍କ ଘରେ ରଖି ଦେଉଥିଲୁ । ତୋଟାର ମାଲିକ ଅନ୍ୟମାନେ ଥିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ସମ୍ମିଳନୀମାନଙ୍କରେ ଆମେ ଯେଉଁ ଭାଷଣମାନ ଶୁଣୁଥିଲୁ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଆମର ଏବେ ମଧ୍ୟ କେତେ ମନେ ଅଛି କେଜାଣି ? ମାତ୍ର, ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର-ମାନଙ୍କରେ କାମ କରୁ କରୁ, ଏହିସବୁ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଲଗା

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ଆରମ୍ଭ କରା ହୋଇଛି ବୋଲି ଶୁଣି ଶୁଣି ଆମକୁ ଆମର କାମଟି ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ଭଲଲାଗିଲା । ଆମ ଭିତରୁ ଅନେକ ଚଟେଇ ପରି ଆସିଥିଲେ, ପୁଣି ଚଟେଇଙ୍କ ପରି ଉଠିଗଲେ । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ତଥାପି ରହିଗଲୁ, ସେମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଟି ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ଭଲ ଲାଗିଲା । ପିଲାଏ ଭଲ ଲାଗିଲେ । ଆମେ ସହଭାଗୀ-ମାନେ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଭଲ ଲାଗିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲୁ । ଝରକା ଖୋଲା ଥିଲେ ଘର ଭିତରଟି ଯେଉଁଭଳି ଭଲ ଲାଗେ, ଠିକ୍ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଏକ କଥା । ଅନୁଭବ ହେଲା, ଆମେ ଏଇ ଯାବତୀୟ କାମକୁ କେବଳ ଦରମା କରୁ ପାଉଛୁ ବୋଲି ମୋଟେ କହୁନାହୁଁ । ଏଥିରୁ ଆମେ ଆହୁରି କିଛି ପାଉଛୁ । ଆମେ ଆନନ୍ଦ ପାଉଛୁ । ଆନନ୍ଦ ମାଧ୍ୟମରେ ଆମକୁ ଆମର କାମଟି ମଧ୍ୟରେ ସତେଅବା ଡୋରକୁ ଡୋର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଡୋରଟି ଛିଡ଼ିଗଲେ ଏହି ସଂସାରରେ ଆଉରି କେତେ କ'ଣ ଛିଡ଼ିଯାଏ । ଭଗବାନ୍ ମଧ୍ୟ ଛିଡ଼ିଯାଆନ୍ତି । ତା'ପରେ ଆଉ ଈର୍ଷା କରିବାକୁ ମୋଟେ ମନ ହୁଏ ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ହାତ ଧରି ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହିଁ ମନ ହୁଏ । ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଟି ସତେଅବା ସମ୍ଭାବନାମୟ ବଗିଚାଟିଏ ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଭିତରେ ତଥା ବାହାରେ ବହୁ ସମ୍ଭାବନା ଆଡ଼କୁ ଆମର ଆଖି ପାଇଯାଏ, ହାତ ମଧ୍ୟ ପାଇ ଯାଉଥିବା ପରି ମନେ-ହୁଏ । ତା'ପରେ, କେତେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ, ଆମେ ଯେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସମ୍ମତ ହୋଇଯାଉ, ସେକଥା ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଜାଣି ପାରୁ ନାହିଁ । ତା'ପରେ ନିଜକୁ ଆଉ ମୋଟେ ଠାଣି ଓଠାଇ ନେବାକୁ ପଡେ ନାହିଁ । ଆମେ ଯାହା ପାଖରେ ସମ୍ମତ ହୋଇଥାଉ, ତା' ପାଖରେ ଆପେ ଆପେ ଯାଇ ଧରିଦେଉ । ତେଣିକି ଜଣେ ସମ୍ମତ ମଣିଷରେ ଧାରରେହିଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁ ।

ଏବେ ଆମର ସମ୍ମିଳନୀଗୁଡ଼ିକ ମୋଟେ ଆଗପରି ହେଉ ନାହିଁ । ଭାଷଣ ମୋଟେ ହେଉ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, କାମ ଭିତରେ ନ ଥିବା ଓ ବାହାରେ ପଡ଼ିଥିବା ଲୋକମାନେ ଆମକୁ ଆଉ ଭାଷଣ ଦେବା ପାଇଁ ଆସୁ ନାହାନ୍ତି । ଆମେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ବସୁଛୁ, ବରଂ ଯାହାକର ଅନୁଭୂତିକୁ ଭିତ୍ତି କରି ଆଲୋଚନାମାନ କରୁଛୁ ଏବଂ ପରସ୍ପରର ସହାୟତା ନେଇ ଆଗକୁ ବାଟ କାଢ଼ୁଛୁ । ସମସ୍ତେ ବାଟ ଚାଲୁଛୁ । ସମସ୍ତେ ମୁଖ୍ୟ ହେଉଛୁ । ପରସ୍ପରର ଭିତରକୁ ବାଟ ପାଇଗଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଲୁଚାଇ ରଖିବାର ମିଛ ସଙ୍କୋଚଟା ଦୂର ହୋଇଗଲେ ଆମର ବାଟ ଚାଲିବାଟା ଯେ କେତେ ଆନନ୍ଦମୟ ହୋଇପାରେ, ତାହାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭବ ମିଳି ଯାଉଛି । ଆମର ସବୁଯାକ କାମ ନିଜର କାମ ପରି ଲାଗୁଛି । ଭଗବାନଙ୍କର ସବୁଯାକ କାମ ନିଜର କାମ ପରି ଲାଗୁଛି । ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ପକ୍ଷରେ ଏହାଠାରୁ ବଳି ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟ ଆଉ କ'ଣ ହୋଇପାରେ ? ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ

ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପାଠଖସଡ଼ା ଅଥବା ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକମାନ ତିଆରି ହେବ, ଆଗେ ଏସବୁ କାମ ଜଣେ ବା କେଇଜଣ ବରିଷ୍ଠ ବଡ଼ବଡ଼ଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରା ଯାଉଥିଲା । ବର୍ଷ ବର୍ଷ କଟିଗଲା, ମାତ୍ର ହୁଏତ ପୁସ୍ତି ଗୋଟିଏ ଚଢ଼େଇ ବି ବାହାରି ପାରୁନାହିଁ । ନିଜ ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଆମେ ନିଜେ ଗ୍ରହଣ କଲୁ, ସମବେତ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କଲୁ, — ଯାହା ଏବେସୁଦ୍ଧା ହୋଇ ପାରି ନଥିଲା, ତାହା ହୋଇପାରିଲା । ଶିକ୍ଷାଳୟମାନଙ୍କରେ ଆମେ କିପରି ପାଠ ପଢ଼ାଇବୁ, ଆମକୁ ସେହିସବୁ କଥା କହିବା ଲାଗି ଆଗରୁ ବାହାରୁହିଁ ବରିଷ୍ଠମାନେ ଆସୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ କଥାକୁ ଆମେ ସତକୁ ସତ କେତେ କ'ଣ ବୁଝି ପାରୁଥିଲୁ କେଜାଣି ? ବେଳେବେଳେ ସେମାନେ ଆମ ଆଗରେ ଖାଲି ବଗଡ଼ା ଇଂରାଜୀ ଆଣି ଗାଳୁଥିଲେ । ଆମକୁ ହସ ମାଡ଼ୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ମୁହଁ ଫିଟାଇ କିଛି କହିପାରୁ ନଥିଲୁ । ସରକାରୀ ସିରସ୍ତାରୁ ବଡ଼ବଡ଼ମାନେ ଆସି ଆମକୁ ଶିକ୍ଷାଦାନର ପଦ୍ଧତି ବିଷୟରେ କହୁଥିଲେ । ସେମାନେ କେବେ କୋଉଠି ସତକୁ ସତ ପିଲାଙ୍କୁ ପଢ଼ାଉ ନଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ପଢ଼ାଇବେ ବୋଲି ବାଛାହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁହିଁ ପଢ଼ାଇବାର ବାଗ ବତାଇଦେବା ପାଇଁ ବିଶେଷ ତାଲିମ ପାଉଥିଲେ । କୃଷକ ହେବାକୁ ପ୍ରାୟ ଘୃଣା କରୁଥିବା କୃଷିବିଜ୍ଞାନବିତ୍‌ର କଥା ପରି ସେଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ କେମିତି କେମିତି ଲାଗୁଥିଲା ।

ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ କ୍ରମେ ପ୍ରଧାନତଃ ନିଜ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଶିଖିଲୁ । ପଢ଼ାଇବା ବିଷୟରେ ଆମର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଆମ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଅଧିକ ଦିନର ଅଭିଜ୍ଞତା ରହିଥିଲା, ସେମାନେ ନୂଆମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବସିଲେ, ବାଗଗୁଡ଼ିକୁ ବତାଇ ଦେଲେ । ଅବିଶ୍ୱାସୀମାନେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ଆମର ଯେଉଁ ମୁରବୀମାନେ ଆମର ଯୋଗ୍ୟତା ଉପରେ ସନ୍ଦେହ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରାୟ ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଏପରି ହେଉ ବୋଲିହିଁ କହୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ବି ସନ୍ଦେହ ମୋଚନ ହୋଇଗଲା । ଏଣିକି ଠିକ୍ ଏହିପରିହିଁ ଚାଲିବ । କେବଳ ବିଦ୍ୟାଦାନରେ ବା ଶିକ୍ଷଣରେ ଥରେ ନୁହେଁ, ବରଂ ସାରା ଆମର ବିଭିନ୍ନ ଆଞ୍ଚଳିକ ସମ୍ମିଳନୀଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ଏହିଧାରାରେ ସବୁକିଛି ଚାଲିବ । ଆମର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ଏକାଠି ପରସ୍ପର ସହିତ ବସି ଠାବ କରିବା, ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ ମଧ୍ୟ ଏକାଠି ବସି ବାହାର କରିବା । ପରସ୍ପରକୁ ଲୋଡ଼ିଲେ ମଣିଷର ନିଜର ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ, ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ଏକାବେଳକେ ଅଭାବନୀୟ ଭାବରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ; ଆମ ନିଜ ଭିତରେ ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ରତ୍ନଗୁଡ଼ିକର ସନ୍ଧାନ ତାହା ଦ୍ୱାରାହିଁ ମିଳିଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀମାନେ ଏବେ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭିତ୍ତିରେ ଏକାଠି

ହେଉଛନ୍ତି । ରାଜଧାନୀରୁ ଆଉ କୌଣସି ହୁକୁମନାମା ଯାଇ ଏହି ବୃଦ୍ଧିଟିର ଅନୁସରଣ କରାଯାଇ ନାହିଁ; ଆଉ ଆଞ୍ଚଳିକ ସ୍ତରରେହିଁ ତାହା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି, ଆଞ୍ଚଳିକ ନେତୃତ୍ୱଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋଳାହଳଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ହୋଇଛି,— ଏବଂ ତା'ପରେ ରାଜଧାନୀରୁ ସେଇଟି ପ୍ରତି ସମର୍ଥନ ଜ୍ଞାପନ କରାଯାଇଛି । ଯାହା ତଳୁ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଭାବରେ ଗଢ଼ିହୋଇ ଆସେ, ତାହାହିଁ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହେ । ଉପରୁ ପ୍ରବରମାନେ ଲଦି ଦେଉଥିବା ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶତଃ ଅବସ୍ତୁରେହିଁ ପରିଣତ ହୁଏ । ଅସଲ ମାଟିଟି ପାଚିହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ, ତେଣୁ ଅସଲ ଫସଲଟି ମୋଟେ ଫଳେ ନାହିଁ ।

ଆମର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଯଦି ଆମେ ଏହିପରି ପରସ୍ପର ପାଖରେ ସମ୍ମତ ହୋଇଯିବା, ତେବେ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଭାବରେ ଦୀର୍ଘତର ପଦକ୍ଷେପରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଯାଇ ପାରିବ । ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଲୋଡ଼ିବା । ପରସ୍ପରକୁ ପାଖରେ ବସାଇବା, ପରସ୍ପର ସହିତ ଖିଅ ଲଗାଇ ରହିଥିବା । ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ପରିଚାଳନା ପକ୍ଷ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ପାରୁଥିବେ, ଶିକ୍ଷାଦାନ–ପକ୍ଷ ମଧ୍ୟ ପରିଚାଳନାରେ ମୁଣ୍ଡି ଖେଳାଇ ପାରୁଥିବେ । ଉଭୟ ପକ୍ଷ ପରସ୍ପରକୁ ଅଭୟ ଦେଇ ପାରୁଥିବେ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ସମ୍ମତ ହୋଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ଏକଥା ସମ୍ଭବ ହେବ । ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ସମ୍ମତ ହେବାର ଆମର ଏହି ସାଧନାଟି ଆପାତତଃ ଆମ ପିଲାଙ୍କ ପାଖରେ ସମ୍ମତ ହୋଇ ପାରିବାରୁ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ସେହି ପିଲାମାନେହିଁ ଡୋରପରି ହୋଇ ଆମକୁ ପରସ୍ପର ସହିତ ଗଅଣ୍ଠାଇ ରଖିଥିବେ । ଈର୍ଷା ନ ଥିବ, ଅହଙ୍କାର ନ ଥିବ, ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ହିଂସ୍ରତା ମଧ୍ୟ ନଥିବ । ପୃଥିବୀର ଆଗାମୀ ଯୁଗଟି ପ୍ରକୃତରେ ଯେଉଁଭଳି ହେବାକୁ ଯାଉଛି, ଆମର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଟି ତାହାକୁହିଁ ବିଧାନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବ । ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ଆମର ସାନ ବଡ଼ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଓ ଦୃଶ୍ୟ ଅଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୂଳତଃ ସେହି ବିଧାନଟି ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଆମର ସକଳ ଔଦ୍ଧତ୍ୟ ସେହି ବିଧାନ ପାଖରେ ପରାଭବ ସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଶିକ୍ଷାଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିବ ।

ଆମେ କ'ଣ ଏତେସବୁକୁ ପ୍ରକୃତରେ ପାରିବା ? ଆମେ ଆପଣାକୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ଭାବିବା ବେଳକୁ ନିଜକୁ ସର୍ବଦା ଭାରି ଦୁର୍ବଳ ବୋଲି ମନେ ହୋଇଥାଏ । ଉତ୍ତେଜିତ ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ବାହାରର ସକଳ ଉତ୍ତେଜନା ସତ୍ତ୍ୱେ ଭିତରେ ଭାରି ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସମ୍ମତ ମଣିଷହିଁ ଯଥାର୍ଥ ବଳର ଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଖିଅ ଲଗାଇ ବାଟ ଚାଲିପାରେ । ସମ୍ମତମାନଙ୍କୁ ନିମିତ୍ତରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିହିଁ ଭଗବାନ୍ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରାଇ ଆସିଛନ୍ତି ।

ନଭେମ୍ବର, ୧୯୮୯

* * *

ନୂଆ କେତେ ନିକଟ

ସେଦିନ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଖରମୁଣ୍ଡା ଗାଆଁରେ ଗୋଟିଏ ଅଭିନବ ବାହାଘରରେ ମୋତେ କର୍ତ୍ତା ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ବର ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ଗାଆଁରୁ ଆସିଥିଲେ । ବର ଓ ବରଯାତ୍ରୀ ଦୁଇଟି ଜିପ୍‌ରେ ପ୍ରାୟ ଖରାବେଳ ଗଡ଼ି ଆସିଲା ବେଳକୁ ଲୁଚିଦା ଗାଆଁରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଲୁଚିଦା ଗାଆଁ ଓଡ଼ିଶା ପଟେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ସୀମାଠାରୁ ମୋଟେ ପାଞ୍ଚ ଦଶ କିଲୋମିଟର ବାଟ : ଲୁଚିଦାରେ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଟିଏ ଅଛି । ଅନେକ ବର୍ଷର ପୁରୁଣା ପାଠଚକ୍ର ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଲୁଚିଦାରୁ ଆମେ କେତେଜଣ ବି ସେହି ଜିପ୍‌ରେ ଉଠିଲୁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ବରବାବୁ ବେଶ୍ ବାରି ହୋଇ ପଡୁଥାନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କଠାରେ ବରର ବିଶେଷ କିଛି ସାଜସଜ୍ଜା ନ ଥାଏ । ଜିପ୍ ଉପରେ ଫୁଲ ହାରରେ କୌଣସି ବେଶୀ ପଡ଼ି ନ ଥାଏ । ବାଟରେ ଭଟଲିଠାରେ ସଞ୍ଜ ହେଲା । ପିଚୁ ରାସ୍ତା ଛାଡ଼ି ଆମେ ଗାଆଁର ଧୂଳିରାସ୍ତାକୁ ଆସିଲୁ । ତା'ପରେ କେନାଲ୍ କାନ୍ଥେ କାନ୍ଥେ ଯାଇ ରାତି ପ୍ରାୟ ନଅଟା କି ଦଶଟା ବେଳକୁ ଖରମୁଣ୍ଡା ଗାଆଁରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ବରଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଗଲା । ତା'ପରେ ଗାଆଁ ମଝିରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ବାହାଘର ନାମକ କର୍ମଟି ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲା ।

ବେଦୀ ନାହିଁ, ବାହାଘର ହେଉଛି । ମାଆ ଓ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଫଟୋ ସଜାହୋଇ ରହିଛି । ଦେଖଣାହାରିମାନେ ବସି ଦେଖିବେ ବୋଲି ତଳେ ଦରି ବିଛା ହୋଇଛି । ଉତ୍ସବର ସୂଚନା ଦେଇ ବାଉଁଶରେ ତିଆରି ଗୁମୁଡ଼ିଆ ତଳେ କିଛି ରଙ୍ଗ ଆଲୁଅ ଜଳୁଛି ଓ ଜାଗାଟିକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ରଖିଛି । ବାହାଘରର ଲଗ୍ନ ନିକଟ ହୋଇ ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଲୋକମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ପାରମ୍ପରିକ ମାମୁଲି ବାହାଘରମାନଙ୍କରେ କୁଣିଆମାନେ ଆସନ୍ତି, ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ଓ ଜ୍ଞାତିକୁଟୁମ୍ବ ଆସନ୍ତି, ଖୁବ୍ ବେଶୀହେଲେ ଆପଣା ଜାତିର ମଣିଷମାନେ ଆସନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେଦିନ ସତେଅବା ଗାଆଁ ଗୋଟାକଯାକର ମଣିଷ ସେଠାରେ ଆସି ଏକାଠି ହୋଇଥିଲେ । ଜାତି ବା ଜ୍ଞାତିର ଆଦୌ କୌଣସି ବାଛବିଚାର ନ ଥିଲା । ପିଲା ଆସିଥିଲେ, ବଡ଼ ଆସିଥିଲେ; ପୁରୁଷ ଆସିଥିଲେ, ମାଆ ଓ ଭଉଣୀମାନେ ଆସିଥିଲେ । ପାଣ ବାଜା ବଜାଉ ନ ଥିଲା କି ବାଉରି ଶଙ୍ଖ ବଜାଉ ନ ଥିଲା । ଭଣ୍ଡାରି ଏବଂ ଭଣ୍ଡାରୁଣୀଙ୍କୁ ଡାକିବାର ଆଦୌ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ନ ଥିଲା । ଫୁଲରେ ସଜା ହୋଇଥିବା ମଣ୍ଡପ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପାଖରେ କନ୍ୟାପକ୍ଷ ବସିଲେ, ଆଉ ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ବରପକ୍ଷ ବସିଲେ । ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି ନୁହେଁ, ମାଆ ଓ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି ବସିଲେ । ତା'ପରେ ସମବେତ ଧ୍ୟାନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଧ୍ୟାନପରେ

କେତେଜଣ ଭଉଣୀ ପ୍ରାର୍ଥନା-ସଙ୍ଗୀତ ଗାନ କଲେ । ତା'ପରେ କର୍ତ୍ତାସମସ୍ତଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ବର ଓ କନ୍ୟା ପରସ୍ପରକୁ ମାଳା ପରଧାନ କରାଇଲେ । ଆଶ୍ରମରୁ ଆଶୀର୍ବାଦ-ପୁଷ୍ପ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା । କର୍ତ୍ତା ବରକନ୍ୟା ଉଭୟଙ୍କର ହାତକୁ ଏକାଠି କରିଦେଇ ତାହାରି ଭିତରେ ସେହି ଆଶୀର୍ବାଦ-ପୁଷ୍ପକୁ ନେଇ ରଖିଦେଲେ । ଫୁଲ ହାରଟିଏ ଗୁଡ଼ାଇ ଦେଇ ହାତଗଣ୍ଠି ପକାଇ ଦେଲେ । ପାଞ୍ଚ ନାହିଁ କି ବଉଳ-ପାଟ ନାହିଁ, ଝିଅର ମୁଣ୍ଡରେ ଖଣ୍ଡୁଆ ପଡ଼ି ନାହିଁ । ମୁକୁଟ ଲଗା ହେବାର ପ୍ରଶ୍ନ ବା କାହିଁକି ଉଠିବ ? ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଲା, କୌଣସି ଗଣ୍ଠି ଆଉ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲା ନାହିଁ । ତା'ପରେ ନବଦମ୍ପତିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମାଆ ଏକଦା ଲେଖିଥିବା ବାଣୀଟିକୁ ପାଠ କରି ଦିଆଗଲା । ଚାରିଆଡ଼ୁ ସମସ୍ତେ ନୀରବ ଓ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ସମଗ୍ର ବାୟୁମଣ୍ଡଳରେ ଏକ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସନ୍ନତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଶଙ୍ଖ ବାଜୁଥାଏ, ହୁଳହୁଳି ଧ୍ୱନିରେ ସକଳ ଗମ୍ଭୀରତା ସାକାର ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ ।

କନ୍ୟା ଘରର ସାତ ଆଠ ବର୍ଷର ସାନ ପିଲାଟିଏ ହାତଗଣ୍ଠି ଫିଟାଇଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ନାହାନ୍ତି କି ବ୍ରହ୍ମା ମଧ୍ୟ ନାହାନ୍ତି । ତା'ପରେ ସେଇଠି ଗାଆଁ ଯାକର ପିଲାଙ୍କୁ ଲଡ଼ୁ ବଣ୍ଟା ହେଲା । ବାହାଘର ସରିଲା । ଯୌତୁକ ନାହିଁ କି ଫଉତୁକ ନାହିଁ । ଆମେ ବିଦା ହେଲୁ । ରାତି ପ୍ରାୟ ଗୋଟାକ ସମୟରେ ପୁଣି ରୁଚିଦାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲୁ । ଖବର ନେଇ ଜାଣିଲି, ବର ତାଙ୍କ ଗାଆଁ ପାଖର କୌଣସି ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକତା କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଉପରର ଦୁଇଭାଗ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ବିନା ଯଉତୁକରେ ବାହାହୋଇ ସାରିଛନ୍ତି । ବରକନ୍ୟା ପରିବାରର ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଇ ପୁଲେଇ ହୋଇ ଯେ ଏକଥା କରିଛନ୍ତି, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ବରପିତା ଓ କନ୍ୟାପିତା ପିଲାମାନଙ୍କର ଅପାରମ୍ପରିକ ରୀତିରେ ବାହାଘର ହେଉ ଓ ସେଥିରେ କୌଣସି ବାଣିଜ୍ୟକତା ପ୍ରବେଶ ନ କରୁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛାକରିହିଁ ପରସ୍ପରକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଛନ୍ତି । ରୁଚିଦା ଗାଆଁରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଦୁଇତିନୋଟି ଯୌତୁକହୀନ ବାହାଘର ଆଗରୁ ହୋଇଛି ବୋଲି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି । ଆମେ ସବାଆଗ ହିଁ କଲେ ଅସହଜ ପ୍ରକୃତିରେ କେତେ ସହଜ ହୋଇଯାଏ, ଅନେକ ସମୟରେ ଅସମ୍ଭବଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇଯାଏ । ପୁରୁଣାର ଥାନରେ କେତେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ନୂଆ ଆମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସେ । ଆଦୌ କୌଣସି କୋଳାହଳ କରିବା ଦରକାର ହୁଏ ନାହିଁ । ସତେଅବା ଅଜାଣତରେ ସବୁ ବଦଳି ଯାଏ । ବିଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରା ଅବିଶ୍ୱାସର ଅନ୍ତ ହୁଏ । ମାତ୍ର, ଆମେ ନ ମରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ଭିତରେ ଥିବା ପୁରୁଣାଟା କେତେ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ, କେତେ ଯୁକ୍ତି କରୁଥାଏ ଏବଂ ଆଗ ସମସ୍ତେ ବଦଳି ଗଲେ ସିଏ ମଧ୍ୟ ଠୋ' କିନା ବଦଳି ଯିବ ବୋଲି କହି ସମୟ ଗଡ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ଏଥି ପୂର୍ବରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଆମର ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ସୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ଘଟି ଯାଇଥିବା ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମନେ ପଡ଼ି ଯାଉଛି । ଆମର ଜଣେ ଭାଇଙ୍କର ବାପାଙ୍କର କାଳ ହୋଇଗଲା । ସିଏ ପାରମ୍ପରିକ ଢ଼ଙ୍ଗରେ ଶୁଦ୍ଧି ପାଳିବାକୁ ମନ କଲେ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ବାହ୍ମଣ ଡାକି ବିଧି ଅନୁସାରେ ପ୍ରେତ ଛଡ଼ାଇଲେ ନାହିଁ କି ଗାଆଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଭକ୍ତ ଖୁଆଇଲେ ନାହିଁ । ଏଗାରଦିନ ଯାକ ତାଙ୍କ ଘରେ 'ସାବିତ୍ରୀ' ପାଠ ହେଲା, ନିୟମିତ ସମୟ ରଖି ସମବେତ ଧ୍ୟାନ ହେଲା । ମାଆ ଓ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଫଟୋକୁ ସମ୍ମୁଖରେ ରଖାଇ ଏସବୁ ହେଲା । ଯୋଗକୁ ହେଉ ଅଥବା ଦୁର୍ଯୋଗକୁ ହେଉ, ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ସେଠା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ସମ୍ପାଦକ । ଗାଆଁ ବାଲା ଭାରି ବିଗିଡ଼ିଲେ । ପ୍ରମୁଖମାନେ ବସି ତାଙ୍କ ଘରକୁ ବାସନ୍ଦ କରି ରଖିଲେ । ଏମିତି ଅଜାଡ଼ିଆ ଓ ଗୋଠବାହାର ହୋଇ ବର୍ଷେ କଟିଗଲା । ବାପାଙ୍କର ବର୍ଷିକିଆ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ସେଦିନ ମଧ୍ୟ 'ସାବିତ୍ରୀ' ପାରାୟଣ ହେଲା, ସମବେତ ଧ୍ୟାନର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ରହିଲା । ବର୍ଷିକିଆ ଉପଲକ୍ଷେ ଗାଆଁ ବାଲା ଖାଇବାକୁ ଆସିଥାନ୍ତେ । ସମ୍ପାଦକ ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ପିଲାଙ୍କୁ ଡାକି ଖାଇବାକୁ ଦେଇଦେଲେ । ସିଏ ଭାବିଥିଲେ, ପ୍ରମୁଖମାନଙ୍କର ବର୍ଷକ ତଳର ପୁରୁଣା କଥା ଆଉ କଦାପି ମନେ ନ ଥିବ । ତେଣୁ ସାହିଭାଇଙ୍କୁ ନ ଡାକି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଖୁଆଇ ଦେଲେ କଦାପି କାହାର ଆପତ୍ତି ରହିବ ନାହିଁ । ଏହି ପିଲାମାନେ ତ ସାହିର ବା ଗାଆଁର । ମାତ୍ର ପୁରୁଣା ଦଗ୍‌ଧଗୁଡ଼ାକ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଏଥର ବିରୋଧମାନେ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହରେ ଏକାଠି ହେଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସହଯୋଗ କରିଥିଲେ, ଏଥର ସେମାନଙ୍କର ପରିବାରଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ-ଘରକିଆ କରି ଦିଆଗଲା । ଏବଂ, ସ୍ଥିର କରି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନାଆଁ କଟାଇ ଇସ୍କୁଲରୁ ଉଠାଇ ନିଆ ଯିବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଗଲା ।

ସେଠି ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ସେହି ସ୍ଥିତି ଲାଗି ରହିଛି । ସେହି ଗାଆଁରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ପବିତ୍ର ଦେହାଂଶ ସ୍ଥାପିତ ହେବା ଏବକୁ ଦଶବର୍ଷରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ହୋଇଗଲାଣି । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏପ୍ରିଲ ମାସରେ ତାହାର ବାର୍ଷିକ ସ୍ମରଣଦିବସ ସେଠାରେ ପାଳିତ ହୁଏ । ଏବର୍ଷର ହାଲଚାଲ ଲେଖି ସେଠାରୁ ଜଣେ ପତ୍ର ଲେଖିଛନ୍ତି ! "ଏବର୍ଷ ବହୁତ ଲୋକ ବାହାରୁ ଆସିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗ୍ରାମର ମାଲିକ-ମାନେ ଘର ଘର ବୁଲି ସ୍କୁଲର ସମସ୍ତ ପିଲାଙ୍କୁ ମନା କରି ଦେଇଥିଲେ ଏଠାକୁ ଆସିବା ପାଇଁ । ତେଣୁ କେହି ପିଲା ଆସି ନ ଥିଲେ । ... ଆମେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଖାଇବାକୁ ଯାଇଥିଲୁ, ଏଣୁ ଆମକୁ ଗାଆଁରୁ ଏକଘରକିଆ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଧାନ ଇତ୍ୟାଦି କାଟି ଦେଉ ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆମକୁ ସେସବୁ କରିବାକୁ

ଦେଉଛନ୍ତି । କେବଳ ଆମେ କାହା ଘରକୁ ଖାଇବା ପାଇଁ ଯାଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ ।" ଯେଉଁ ନୂଆଁ ପୁରୁଣାର ମନ ବୁଝିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହେ, ସିଏ ବି ସେହି ପୁରୁଣା ସହିତ ସାଲିସ କରି ପକାଏ । ନୂଆ ସହିତ ପୁରୁଣାର ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ଆସନ୍ନ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି, ସିଏ ସେହି ବାକ୍ୟଟିର ଆଦୌ କୌଣସି ଧାର ଧାରେ ନାହିଁ ଏବଂ ନିଜ ଭିତରୁ ନୂଆର ଦୁନ୍ଦୁଭିଟିକୁ ମୋଟେ ଶୁଣି ପାରେ ନାହିଁ । ନୂଆ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼େ, ନୂଆ ବିଷୟରେ ବକ୍ତୃତା ଦିଏ, ବକ୍ତୃତା ଶୁଣେ ସତ, ମାତ୍ର ନୂଆଲାଗି ଆଦୌ ମନ୍ତ୍ରବ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ପୁରୁଣାଟାକୁ ସିଏ କେବଳ ଉପରୁ ଦେଖି ଭଲପାଏ, ଡରିଯାଏ । ପୁରୁଣା ଭିତରେ ଯେ ନୂଆ ଲୁକକାୟିତ ହୋଇ ରହିଛି; ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, ସେହି କଥାଟିକୁ ସିଏ ଆଦୌ ବୁଝି ପାରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ନୂଆ ଉପରେ ସତକୁ ସତ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଛନ୍ତି, ଆଗ ସେମାନେ ନୂଆ ପରି ଆଚରଣ କରିବେ, ନୂଆ ହେବେ । ପୁରୁଣା ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବ, ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିବାଦ ଓ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବ, ପୁରୁଣା ଲାଞ୍ଜଗୁଡ଼ାକୁ କେତେ ପିଟି ହେବ ଓ ପୁରୁଣା ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ାକୁ କେତେ ନା କେତେ ରଗଡ଼ି ହେବ । କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ଅବଶ୍ୟ ପରତେ ଯିବ, ନୂଆକୁ ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖି ପରତେ ହେବ । ତା'ନିଜ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଣା ବଦଳିଟାର ସେପଟକୁ ନୂଆ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବ । ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ଏକ ଯୋଗସୂତ୍ର ସ୍ଥାପିତ ହେବ ଏବଂ ପୃଥିବୀ ବଦଳିବ । ଆଗ କେତେ ବ୍ୟକ୍ତି ନୂଆକୁ ବଞ୍ଚିଲେ ଯାଇ ପୁରୁଣା ବଦଳିଯିବ ।

ଆମେ ମନ କଲେ ନୂଆ କେତେ ନିକଟ ଏବଂ ଆମେ ସତକୁ ସତ ମନ ନ କରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା କେତେ ଦୂର । ଆମେ ନୂଆକୁ ବହିର ପାଠ ଅଥବା ଋଷିର ବାକ୍ୟ କରି ରଖିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା କେତେ ଦୂର, ଏବଂ ଆମେ ତାକୁ ଆମ ଜୀବନର ଏକ ଆହ୍ୱାନ ରୂପେ ଶୁଣିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବା ମଧ୍ୟକେ ତାହା କେତେ ନିକଟ । ନୈତିକରୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭିତରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବାକୁ ମନ କଲେ ନୂଆ କେତେ ନିକଟ ଏବଂ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକକୁ ମୋଟେ ନ ଯିବା ପାଇଁ ନୈତିକକୁ ଏକ ବାଡ଼ ଭଳି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ଦୂର । ନୈତିକକୁ ଭେଦ କରି ପାରିଲେ ଆମର ଅସଲଟି ଅର୍ଥାତ୍ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ସତେଅବା ଆମର ପରମ ବନ୍ଧୁ ରୂପେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ବୋଲି ମୂର୍ତ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ନ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ କେତେ ନିଷ୍ଠାପର ଅଥଚ କେତେ ବିବେକହୀନ ଭାବରେ ନୈତିକ ହୋଇ ରହିଥାଉ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ମଣିଷର ଜଡ଼ତା ଦୂର କରେ, ମଣିଷକୁ ଖୋଲିବା ଶିଖାଏ, ନିଜ ଭିତରୁ ନିଜ ଲାଗି ଅସଲ ନିର୍ଦ୍ଦେଶଟିକୁ ଶୁଣି ପାରିବାରେ ସାହାସ ଆଣିଦିଏ । ଏବଂ, ଯେଉଁଠି କେବଳ

ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ନୁହେଁ, ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଷ୍ଠୀ ପରମ୍ପରାର ସୂତ୍ରରେ ଭାବରେ ସତେଅବା ପରମସୂତ୍ରତ୍ଵର ବୋଲି ମାନୁଥିବା ପରି ନୈତିକତାର ଓ ପାରମ୍ପରିକତାର ବାଡଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯିବାଲାଗି ନିଷ୍ପତ୍ତିଟିଏ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ସେଠାରେ ସଂଶୟଗ୍ରସ୍ତ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କର ନୈତିକ ପରାମର୍ଶ ମଧ୍ୟ ହଟିଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ । ନୈତିକତା ଓହରି ଆସେ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦିଏ । ନୈତିକ-ମାନେ ପାଞ୍ଜି ଦେଖି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା କେବେ ଆସିବ ବୋଲି ଖଡ଼ି କଷି କାଳକ୍ଷେପଣ କରୁଥାନ୍ତି । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଗୋଡ କାଢ଼ି ବାହାରି ଯିବା ମାତ୍ରକେ ବାଟ ଫିଟେ, ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଅପସରି ଯାଏ, ସକାଳ ହୁଏ । ଅବିଶ୍ୱାସୀ ପ୍ରତିରୋଧୀମାନେ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ସାଙ୍ଗରେ ବାହାରିବାକୁ ରାଜି ହୋଇଯାନ୍ତି ।'

ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୮୪

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ସାଧନା

* * *

ଶିକ୍ଷକର ସମର୍ପଣ

ଜୀବନରେ କିଏ କିଭଳି ବାଟଟିଏ ବାଛେ, ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାହାକୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନରେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଘଟଣା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ସଂସାର ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଏହା ଏକ କମ୍ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଘଟଣା ନୁହେଁ । କାରଣ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ବା ଅନ୍ତତଃ ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ଯଦି ନିଜ ପାଇଁ ବାଟଟିଏ ବାଛି ତାହାର ଉପରେ ଯାଉଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀର ଚେହେରା ହୁଏତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବଦଳି ଯାଆନ୍ତା । ଏବଂ, ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଯଦି ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ନିଜ ପାଇଁ ବାଟଟିଏ ବାଛି ପାରୁଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟାଧି ଓ ସନ୍ତାପ ଲାଗି ହୁଏତ କୌଣସି ଅବକାଶହିଁ ମିଳନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ତା' ବାଟକୁ କ'ଣ ନିଜେ ବାଛେ ? ଭାରତବର୍ଷର ସମାଜ ଏଠାରେ ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷଙ୍କୁ ଏପରି ଅସମର୍ଥ କରି ରଖିଥାଏ ଯେ, ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ନିଶ୍ୱାସ ନେବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଯେତିକି ଖୋଲା ସ୍ଥାନ ଦରକାର, ଅନେକଙ୍କର ଜୀବନରେ ସେତିକି ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ । ନିଜ ବାଟଟିକୁ ନିଜେ ବାଛିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ତ ଆହୁରି ଅନେକ ଦୂରର କଥା । ଏଠାରେ, ଆମ ଅନେକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଅନୁସାରେ, ଭାଗ୍ୟହିଁ ମଣିଷକୁ ଚଳାଏ । ଭାଗ୍ୟର ଖାତାରେ ସବୁ ଲେଖା ହୋଇ ରହିଥାଏ । ପରର ଶିରୀ ଦେଖି ପାରୁ ନ ଥିବା ମହାମାୟୀ ଓ ମର୍ମହୀନ ଗ୍ରହମାନେ ମଣିଷର ଭାଗ୍ୟଘରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ବସିଥାଆନ୍ତି । ପରିସ୍ଥିତିକୁ ନ ପାରିଲେ ମଣିଷ ଭାଗ୍ୟବାଦୀ ହୁଏ, ନିଜ ଭିତରକୁ ଅନାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ତା'ର ଆଉ କୌଣସି ଭରସା ହୁଏ ନାହିଁ । ନିଜ ଭିତରୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଇବା ତ ଆହୁରି ଅଧିକ

ଦୂରର କଥା । ନିଜ ଭିତରେ କେଉଁଠି ବନ୍ଧୁଟିଏ ବସିଛି, Inner godhead ରୂପେ ଭଗବାନ୍ ନିଜେ କୋଉଠି ସେଠି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଛନ୍ତି, ଶ୍ରଦ୍ଧାଶୀଳା ସତ୍ସ୍ୱସ୍ଥ ହୋଇ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି, ଏଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ସତକୁ ସତ ଆସ୍ଥା ରଖି ପାରିବା ଲାଗି ଯେଉଁ ଅନୁକୂଳ ବାସ୍ତବ ପରିସ୍ଥିତି ବାହାରେ ମହଜୁଦ ରହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଉଥିବା ଉଚିତ, ଭାରତବର୍ଷରେ ମଣିଷ ଲାଗି ସେହି ପରିସ୍ଥିତି ଏବେ ମଧ୍ୟ ତିଆରି ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ । ତେଣୁ ମଣିଷମାନେ ପ୍ରାୟ ଅନନ୍ୟୋପାୟ ହୋଇ ନିଜ କଳ୍ପନାର ଠାକୁରମାନଙ୍କ ହାତରେ ଆପଣାର ଭାଗ୍ୟକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଚୁଟି ଧରି ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ଥିତିରୁ ସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟକୁ କଚୁଡ଼ି ଦେଉଥିବା ବଳବାନ୍ କାରଣଗୁଡ଼ାକୁହିଁ ସେମାନେ ଭଗବାନ୍ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି । କ୍ରୀଡ଼ନକ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଶିକ୍ଷକ ହେବା ଓ ଖୁସି ହୋଇ ଶିକ୍ଷକ ହେବା ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବଦା କେତେ କେତେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଅର୍ଥାତ୍ ଗରଜରେ ପଡ଼ି ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବା ଓ ଖୁସି ହୋଇ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବା ମଧ୍ୟରେ ଯେତିକି ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଥାଏ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି ନିଜର କୌଣସି ସଙ୍କଟ ଦୂର କରିବାକୁ ମଣିଷ ସଙ୍କଟମୋଚନଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସେ ମାତ୍ର, ଆପଣା ଭିତରୁ ସତକୁ ସତ ସ୍ୱର୍ଗଟିଏ ପାଇଲେ ସିଏ ଖୁସି ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଲୋଡ଼ି ବାହାରେ । ଭିତରେ ଚେରଟିଏ ରହିଥାଏ, ତେଣୁ ବାହାରେ ପ୍ରସାର ଓ ନିର୍ଭର ପାଇବା ଲାଗି ତାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସନ୍ତାପିତ ହେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ତା' ଖୁସିହିଁ ଡୋରି ପରି ହୋଇ ତା' ଭିତର ଆଉ ବାହାରକୁ ଯୋଡ଼ିଦେଇ ଯାଏ । ବାଧ୍ୟହୋଇ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଲାଗି ଶିକ୍ଷକତ୍ୱ ଏକ ବୃତ୍ତି । ସଂସାରର ବାର ପ୍ରକାରର ବୃତ୍ତି ପରି ଇଏ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବୃତ୍ତି । ଖୁସି ହୋଇ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଲାଗି ତାହା ହେଉଛି ବ୍ରତ । ବ୍ରତକୁ ଛୁଟି ହୁଏ ନାହିଁ । ତିର୍ଙ୍କି ମଧ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲେ ସେହି ଧାନହିଁ କୁଟୁଥିବ । ଶିକ୍ଷାକୁ ବ୍ରତରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷକ ଯେଉଁଠି ରହିଥାଏ, ଆପଣା ଖୁସି ହେତୁ ସେହି ସ୍ଥାନଟି ତାକୁ ସ୍ୱର୍ଗ ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ଆପଣାର ସେହି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଖୁସିଟିକୁ ସଂକ୍ରାମିତ କରିବାକୁହିଁ ସେ ତା' ଶିକ୍ଷାଦାନର ସର୍ବମୂଳ ପ୍ରଣାଳୀ ଏବଂ ପଦ୍ଧତିରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥାଏ । ତେଣୁ ମୋଟେ ଝୁଣ୍ଣିବାକୁ ପଡେ ନାହିଁ । ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାଟ ଦିଶିଯାଏ । ବାହାର ଭିତରକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ଅନେକ ମଣିଷ ବିକଳ ହୋଇ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସନ୍ତି । ଆଉ କେତେକ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଆସନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କୁ ସେମାନେ କେତେ ଅଲଗା

ଅଲଗା ପ୍ରକାରରେ ନ ଦେଖନ୍ତୁ ! ବିକଳ ମଣିଷ ଭୁଖାକୁ ଭୁଖା ମାଗିବାରେ ଲାଗି ଥାଏ । ସତେଯେପରି ସିଏ କେବଳ ନିଜକୁ ହିଁ ଦେଖୁଥାଏ । ଏତେ ବିହ୍ୱଳ ଭାବରେ ନିଜକୁ ଦେଖୁଥାଏ ଯେ, ଆଉ କାହାକୁ ଦେଖି ପାରିବା ତା'ର ସାଧ୍ୟ ବାହାରେ ରହିଥାଏ । ନିଜ ବିହ୍ୱଳତା ବଶତଃ ସିଏ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବି ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ । ଭଗବାନ୍ ତାଙ୍କୁ କ'ଣ ସବୁ ଦେଉଛନ୍ତି ବା ନ ଦେଉଛନ୍ତି, ତା' ଆଖିଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରଧାନତଃ ତାହାରି ସହିତ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଥାଏ । ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଭଗବାନଙ୍କ ଲାଗି ବାହାରିଥିବା ମଣିଷର ଅଲଗା ଧର୍ମ, ଅଲଗା ଧାତୁ । ଭୁକ୍ଷା ବିକଳ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଶିକ୍ଷକ ହେବାକୁ ମନ କରିପାରେ, ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ବି ମନ କରିପାରେ । ଆଉ କିଛିକୁ କାଢ଼ ନ ଥିଲେ ଯେପରି କେତେକ ମଣିଷ ଏବେ ମାମଲତକାରି କରୁଛନ୍ତି, ଆଉ କିଛି ନ ମିଳିଲେ ଜଣେ ସେହିପରି ଶିକ୍ଷକତା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆସିପାରେ । ସେ ଶିକ୍ଷକତା କରେ, ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ପାରେ-ନାହିଁ । ନିଜ ଜୀବନରେ ସିଏ ହୁଏତ ଆଦୌ କିଛି ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ଟଙ୍କା କମାଏ, ସୁଖଗୁଡ଼ାକୁ ହରେ—ଏବଂ ତାହାକୁହିଁ ଜୀବନ ବୋଲି କହେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତାମାନେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଯେଭଳି ଅଧିକ ପଇସା ଦେଇ ସେମାନଙ୍କର ମୁହଁକୁ ବାନ୍ଧି ପକାଇବେ ବୋଲି ମନ କଲେଣି, ହୁଏତ ତାହା ଫଳରେ ଏଣିକି ଅଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଦୌ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ କିମ୍ବା ଅନୁରାଗ ନ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷକତା କରିବାକୁ ଆସିବେ । ଅଧିକ କମାଇବେ, ଅଧିକ ହରିବେ; ତାହାକୁହିଁ ପରମ ସଫଳତା ବୋଲି କହି ହେଣ୍ଡି ମାରିବେ । ଏମାନେ କେହି ଶିକ୍ଷକ ହେବେ ନାହିଁ । ହେଣ୍ଡି ମାରିବା ଲୋକେ କଦାପି ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ସମ୍ଭବତଃ ସେମାନେ ଆଦୌ କିଛି ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଯେଉଁମାନେ ଏକ ବ୍ୟାକୁଳତା ନେଇ ଶିକ୍ଷକ ହେବାକୁ ଆସିଥା'ନ୍ତି, ଶିକ୍ଷକତ୍ୱକୁ ଏକ ବ୍ରତ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ, ସବୁଠାରୁ ବଡ଼କଥା ହେଉଛି, ଯେଉଁମାନେ ନିଜେ ବାଛି ଶିକ୍ଷକର ବାଟକୁ ନିଜର ବାଟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥା'ନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜ ସ୍ୱଭାବ ମୁତାବକ ସ୍ୱଧର୍ମଟିଏ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି, ଶିକ୍ଷାରେ ସ୍ଥାୟୀ ବୋଲି ଯାହାକିଛି ଘଟେ, ତାହା କେବଳ ସେଇମାନଙ୍କ କାରଣରୁହିଁ ଘଟେ । ଶିକ୍ଷାର ପୃଥିବୀ-ଇତିହାସରେ କେବେ କୌଣସି ଚାକିରିଆ ଅର୍ଥାତ୍ ବୃତ୍ତିଜୀବୀ ଶିକ୍ଷକ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ନୂତନ ବାଟଟିଏ ବାହାର କରିବାର ଶ୍ରେୟଃ ଅର୍ଜ୍ଜନ କରି ନାହାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାଘରକୁ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଆସିଥିବା ସୁଖୀ ଜୀବମାନେ ସଫଳ ଭାବରେ ଯନ୍ତ୍ରଟିଏ ଚଳାଇଛନ୍ତି ଅଥବା ହୁକୁମଟିଏ ମାନିଛନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷାରେ ନୂଆ ଧାରାଟିଏ କେବେହେଲେ କାଢ଼ି ନାହାନ୍ତି । ବୃତ୍ତି କରୁଥିବା ମଣିଷ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରପରି ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଭାରି ସହଜରେ ଖୋଜା

ମାନିଯାଏ, ସିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନାସକ୍ତ ଭାବରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲଭବାନ୍ ହେବାରେ ଜଙ୍ଗଲରେ ବୁଲୁଥାଏ; ଜଙ୍ଗଲର ଦୁଃଖସୁଖରେ ତା'ର ଯେତେ କମ୍ ଭାଗ ରହିବ, ସେଇଥି ଲାଗି ଅନବରତ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଶିକ୍ଷା ଭିତରକୁ ଆସିଥିବା ଶିକ୍ଷକ ମୋଟେ ସେପରି କରିପାରେ ନାହିଁ । ତା' ଆଖି କେତେ କୁଆଡ଼କୁ ଖାଲି ଖୁସିଣାରେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେହି ଖୁସି ତାକୁ କେତେପ୍ରକାରେ ଅନ୍ତଃପ୍ରବେଶ କରିବାର ପ୍ରେରଣା ଦିଏ । ନିଜ ଭିତରେ ପଶି ସେ ତାକୁ ଘେରି ରହିଥିବା ସବୁକିଛିକୁ ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ ଓ ବାହାରେ ସବୁକିଛି ଓ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଡୋରି ବାନ୍ଧି ସେ ଆପଣାର ଅନ୍ତଃଘରଟିକୁ କେତେପ୍ରକାରେ ଭରିଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସେଇଥିରୁ ଅସଲ ସୁଖ ପାଏ, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲଭ କରେ ।

ବ୍ରତପ୍ରେରିତ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରି ଦେଇଥାଏ । ସମର୍ପଣ ବୁଦ୍ଧି ତା' ହୃଦୟକୁ ମଧ୍ୟ ପୁଷ୍ଟ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଦରମା ବୋଲି ପ୍ରାପ୍ୟ କିଛି ନ ଥାଏ, ତଥାପି ସେ ହୁଡ଼େ ନାହିଁ । ଭଲ ପାଇବା ମଣିଷ ତା' ମୂଳରୁ ଜାଣି ଜାଣି ହୁଡ଼ିଥାଏ, ତାକୁ ପୁଣି ହୁଡ଼ାଇବ କିଏ ? ତା' ସମର୍ପଣର ସୋପାନଗୁଡ଼ିକୁ ସିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋଳାହଳଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ଉଠି ଉଠି ଯାଉଥାଏ । ଡୋରି ଲଗାଇ ପାରିଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ସଂସାରରେ କେହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ଭଗବାନ୍ ତା' ପାଖେ ପାଖେ ରହିଥାନ୍ତି, ଅସଲ ପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକୁ ତାକୁ ସେଇ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଆସ୍ପୃହାର ଘରଟି ଦୃଢ଼ ଥିର ହୋଇ ସାରିଥାଏ, ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଆତ୍ମବିରୋଧ ଦ୍ୱାରା ସନ୍ତାପିତ ହେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ପ୍ରଥମତଃ, ଆପଣାକୁ ସେ ବିଦ୍ୟା ପାଖରେ ସମର୍ପିତ କରି ରଖିଥାଏ । ତା' ବିଦ୍ୟାହିଁ ତା'ର ଅସଲ ସାଧୁତାର ପ୍ରମାଣ ବୋଲି ସିଏ ମୂଳରୁହିଁ ବୁଝି ସାରିଥାଏ । ନିଜେ ଅନବରତ ଅର୍ଜନ ନ କଲେ ସେ ଅନବରତ ଦେଇପାରନ୍ତା କିପରି ? ତେଣୁ, ସେ ଯେତିକି ସରାଗ ଓ ସ୍ନେହରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଯାଏ, ଠିକ୍ ସେତିକି ସରାଗରେ ସିଏ ପାଠ ପାଖରେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ବସିବାକୁ ଯାଏ, ଶିଷ୍ୟ ହୁଏ । ଶିଷ୍ୟ ହେବାର ମଧୁ ଆସ୍ୱାଦନ କରୁକରୁ ସେ ନିଜ ଭିତରେ ଓ ତା'ର ତଥାକଥିତ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବ୍ୟବଧାନ ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ କରିପାରେ ନାହିଁ । ନିଜର ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସିଏ ଏହି ଖାତିରେ ନିଜର ସାଥୀପରି ଦେଖେ, ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ସଙ୍ଗାର୍ଥ ବନିଯାଏ । ସଙ୍ଗାର୍ଥ ବନି ବୟସ ଭୁଲିଯାଏ । ବୟସ ଭୁଲି ଅହଙ୍କାରକୁ ମଧ୍ୟ ଭୁଲେ । ଏକକ-ବିହରଣ ଓ ଏକକ-ଅନ୍ୱେଷଣରୁ ଅପାର ଆନନ୍ଦ ଲଭ କରେ । ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅନନ୍ତ ଶିଶୁ ଓ ଅନନ୍ତ ଜିଜ୍ଞାସୁର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ପାଏ ।

ଶ୍ରଦ୍ଧା ହେଉଛି ଶିକ୍ଷକର ସମର୍ପଣର ଦ୍ୱିତୀୟ କ୍ଷେତ୍ର । ଶ୍ରଦ୍ଧା ନ ଥିଲେ ବିଦ୍ୟା ରାକ୍ଷସୀ ଅବିଦ୍ୟାରେହିଁ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ସଂସାରରେ ବିଦ୍ୟା ତ କେତେ ନା କେତେ ରହିଛି, ମାତ୍ର ଅସଲ ଆମମାନଙ୍କରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହି-ନାହିଁ ବୋଲି ବିଦ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ଅନର୍ଥକାରୀ ଭୂତରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ବିଦ୍ୱାନ୍‌ମାନେ ବର୍ବର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକର ତପସ୍ୟା ଶ୍ରଦ୍ଧାର ତପସ୍ୟା । ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କ ପରି ସେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କ୍ଷମତା ହାସଲ କରିବ ବୋଲି କଦାପି ସେହି ତପସ୍ୟା କରିବାକୁ ଯିବ ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି ସେ ବିଦ୍ୟା ପାଖକୁ ଯିବ, ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି ସେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବ; ସେ ଜୀବନକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିବ, ଜୀବନ ତାକୁ ଭଲ ଲାଗୁଥିବ, ତେଣୁ ଜୀବନର ବିବିଧ ସମ୍ଭାବନା ଲାଗି ସେ ଆବଶ୍ୟକ ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ଦେବାଲାଗି ମଧ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରଖିଥିବ । ଶ୍ରଦ୍ଧାହିଁ ବିଦ୍ୟାକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରେ, ବିଦ୍ୟାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରସାରିତ କରିନିଏ,—ଆପଣାକୁ ଅଧିକ ଦେଇଦେବାର ଯୋଗ୍ୟ କରଏ । ଏବଂ, ଯଥାର୍ଥ ଶ୍ରଦ୍ଧାହିଁ ସାହାସର ଜନନୀ ପରି କାମ କରେ । ପୃଥିବୀର ବିଦ୍ୱାନ୍‌ମାନେ ସାହାସୀ ହୋଇଥିଲେ ବିଦ୍ୟା ବର୍ତ୍ତମାନର ପୃଥିବୀରେ କ୍ଷମତାଧୀଶମାନଙ୍କର ଘରେ କଦାପି ବେଠି ଖଟୁ ନ ଥାନ୍ତା । ବହୁତ ଜାଣିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଯେଉଁ ଦିନଠୁ ଖିରୁ ହୋଇ ବୋଲ ମାନିବାକୁହିଁ ନିରାପଦ ମାର୍ଗ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଲେଣି, ସେହିଦିନଠାରୁ ଆମର ଏଠି ଅସୁରମାନଙ୍କ ଲାଗି ପାଳକ ପଡ଼ିଛି । ଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ାକ ଖିରୁମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରକୁ ଯାଇ ସେଇଠି ପାଣି ଫାଟିଯାଉଛି । ହୃଦୟରେ ପହଞ୍ଚିବା ଯାଏ ତା'ର ଆଉ ସାମର୍ଥ୍ୟ ପାଉନାହିଁ । ତେଣୁ ଚୂଡ଼ଆଡେ ଜ୍ଞାନ ନାମରେ ବାଣ ଫୁଟୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସଂସାର ବହୁ ଅଜ୍ଞାନ ଓ ଅନ୍ଧାର ମଧ୍ୟରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛି ।

ଶିକ୍ଷକ ସାହାସୀ ହେବ, ସାହାସ ଦେଇ ପାରୁଥିବ । ଫୁଲଟିଏ ଫୁଟି ଉଠିବା ନିମନ୍ତେ ସଚରାଚରର ଯେଉଁ ଅଭୟ ଓ ସାହାସର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି, ଅସଲ ଶିକ୍ଷକ ସେହି ସାହାସର ବିତରଣ କରି ପାରୁଥିବ । ସାହାସହିଁ ଜଣେ ଆଲୋକିତ ମଣିଷର ଏକମାତ୍ର ସମ୍ବଳ, ଏକମାତ୍ର ସାଧୁତା । ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମଣିଷର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଭୂଷଣ । ଏବଂ, ସାହାସ ଥିଲେ ଶିକ୍ଷକ ତା' ଭିତରୁ ବଳେ ବଳେ ଉତ୍ସାହର ଏକ ଅଫୁରନ୍ତ ସ୍ରୋତକୁ ଅନୁଭବ କରିପାରିବ । ତା' ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ପରିବେଶ ଲାଗି, ମଣିଷମାନଙ୍କ ଲାଗି, ଜାଗରଣମୁଖୀ ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ସେ ସାହାସ ଓ ଉତ୍ସାହର ଦ୍ୟୋତକ ହୋଇ ରହିଥିବ । ନମ୍ର ହେବା ଯେ ଆଦୌ ଖିରୁ ହୋଇ ରହିବାକୁ ବୁଝାଏ ନାହିଁ, ଶିକ୍ଷକ ତା'ର ସାନବଡ଼ ସକଳ ଚାରଣାରେ ସେହି କଥାଟିର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବ ।

ଏବଂ, ଏଇସବୁ ଥିରୁହିଁ ଅଗ୍ରଗତି ଆସିବ । ଭିତରେ ଏବଂ ବାହାରେ ଅଗ୍ରଗତି ସମ୍ଭବ ହେବ । ପିପାସୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଅଦୃଶ୍ୟ ଡୋରଟି ଦୃଶ୍ୟ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ଡୋରଗୁଡ଼ିକ ଦୃଶ୍ୟମାନ ହେଲେ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ଆତ୍ମୀୟତା ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ସେହି ଆତ୍ମୀୟତାହିଁ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିପ୍ଳବ ଘଟାଇବ । ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରର ମାଧ୍ୟମରେ ପୃଥିବୀର ବିପ୍ଳବ ଘଟାଇବ । ସେହି ବିପ୍ଳବରେ ଶିକ୍ଷକ ହାତରେ ଏହି ଆତ୍ମୀୟତା ହେଉଛି ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଖଡ୍‌ଗ । ଖୁସି ହୋଇ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନେହିଁ ଏହି ବିପ୍ଳବଟିକୁ ଘଟାଇ ପାରିବେ । 'ଦରମା ବଢ଼ିବାର ପାଷଣ୍ଡୀ ବାସନା ନେଇ ସଂଘ ଗଢ଼ିଥିବା ଗୁରୁଜିଆମାନେ ତାହା କଦାପି କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ତାହାହିଁ ବିଧାନ, ତାହାହିଁ ସତ୍ୟ । ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ପ୍ରତିକୂଳତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନେ ସତକୁ ସତ ଖୁସି ହୋଇ ଶିକ୍ଷା ଭିତରେ ରହିଛନ୍ତି, ଇସ୍କୁଲରେ ନିତି ସକାଳେ ଯେଉଁମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟଟିଏ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛନ୍ତି, ସେହିମାନେହିଁ କ୍ରମେ ଆମର ଏହି ବିପ୍ଳବରେ ପୁରୋଧା ହୋଇ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବେ, ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯଥାର୍ଥ ନିଷ୍ପତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ସେଇମାନେ ନେବେ । ଆଉ ଅନ୍ୟମାନେ ଓହରି ଯିବେ; ଏବେ ଓହରି ଯାଉଛନ୍ତି । କାଲି ମଧ୍ୟ ଓହରି ଯିବେ । ନିର୍ବାଚିତମାନେହିଁ ରହିବେ । ତୁଷ୍ଟି ପ୍ରତ୍ୟୟଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବେ । ସେମାନେ କଦାପି ନିରାଶ ହେବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ବଳ ହରାଇବେ ନାହିଁ । ସେହିମାନେହିଁ ସମ୍ଭବତ ସେତୁଟିଏ ହୋଇ ପାହାଚରୁ ପାହାଚକୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଉଥିବେ ।

ଫେବୃଆରୀ, ୧୯୯୦

* * *

ଯେଉଁମାନେ ନ ବଦଳିବେ

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଚେତନାର କଥା କହେ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଏକାତ୍ମକତାର କଥା କହେ । ପାହାଚ ଉଠିବାର କଥା କହେ । ଅଭ୍ୟସ୍ତ କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକ ଭିତରୁ ବାହାରି ଦିଗବଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ କରିବାର କଥା କହେ । ଏହି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାହିଁ ଆଗାମୀ ଯୁଗର ନୂତନ ପୃଥିବୀଟିରେ ଜୀବନର ଭୂମି ହୋଇ ରହିବ ବୋଲି ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ କହିଛନ୍ତି । ଭୂମି, ଅର୍ଥାତ୍ ସବାମୂଳ ସ୍ତରଟି, ସବାଆଗର ସ୍ୱୀକୃତିଟି । ଧର୍ମରେ ଜୀବନଟା ଭାଗ ଭାଗ ଅଥବା ଥାକ ଥାକ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସବାମୂଳରେ ସଂସାରଟା ରହିଥାଏ । ଆମେ ସଂସାର ନାମରେ କେତେ କ'ଣକୁ କାମୁଡ଼ି କରି ପଡ଼ିଥାଉ । ଦେହ, ପ୍ରାଣ ଓ ମନ,—ଏହି ତିନୋଟି କାନ୍ଥ ଭିତରେ ଅହଂକୁ ପରମ ଅବଲମ୍ବନ ରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରି ଯୋଉ ଜୀବନଟା ଘୋଷାରି ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ତାହାହିଁ ହେଉଛି ଆମର ଚିରାଚରିତ ସଂସାର । ଏହି

ସଂସାରଟି ଆମକୁ ଭଲ ଲାଗେ ବୋଲି ଆମେ ଏଇଟି ଭିତରେ କଏଦହୋଇ ରହିଥାଉ । ଏହି ସଂସାରରେ ସୁଖ, ଧନ, ଯଶଃ ଓ ସଫଳତା ଲାଭ କରିବୁ ବୋଲି ଆମେ କଳ୍ପନାରୁ କେତେକେତେ ଠାକୁର ଗଢ଼ି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଣି ଆମ ଦେଉଳ ମାନଙ୍କରେ ବସାଇଥାଉ । ସେମାନଙ୍କୁ ଟୋଟାସୁଦ୍ଧା ଜଳକା କରି ରଖିଥାଉ । ସେମାନଙ୍କୁ ଇଷ୍ଟଦେବ ବୋଲି କହୁ । ଏବଂ, ଯୋଉଠି ଥାଉ, ସେହିଠାରେହିଁ ପଡ଼ି ରହିଥାଉ । ଠାକୁରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଏତିକି ଭିତରେ କଳିକରି ରଖି ଦେଇଥାଉ ।

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ବଦଳିବାର କଥା କହେ । ବଦଳିବାକୁ ସତକୁସତ ନିଜର ସମ୍ମତି ଜ୍ଞାପନ କରିବାକୁହିଁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ସବାମୂଳ କଥା ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଥାଏ । ବଦଳିବା ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜେ କିଛି ହେବା । ସତତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା । ରୁଟିନ୍ ପରି କେତେକ ବିଧାନକୁ ମାନି ବନ୍ଧ୍ୟା ପରି ବସି ଯାଇ ନଥିବା । ଇଉରୋପର ଜଣେ ସନ୍ଥ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଆମେ ମନ କଲେ ଭଗବାନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେହିଁ ଆମ ଭିତରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବେ । ଆମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦେଖି ପାରୁଥିବା, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ତୋର ଲଗାଇ ଅଖଣ୍ଡ ଭାବରେ ଜୀବନକୁ ଓ ସଂସାରକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବା । ଅର୍ଥାତ୍ ପାହାଚ ପରେ ପାହାଚ ଉଠି ଯାଉଥିବା ଓ ବଦଳି ବଦଳି ଯାଉଥିବା । ଆପଣାର ଚେତନାରେ ତାଙ୍କର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା, ତାଙ୍କର ଏହି ବିଶ୍ୱଟି ସହିତ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସଂଲଗ୍ନ ହୋଇ ଅନୁରାଗବଦ୍ଧ ହୋଇ ବଞ୍ଚି ପାରୁଥିବା । ଆରୋହଣ କରି ପାରୁଥିବା, ଏବଂ ଆରୋହଣ କରି ପାରୁଥିବାରୁ ଆମ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମ ଜୀବନ ମଧ୍ୟକୁ ତାଙ୍କର ଅବତରଣଟିକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବା । ଅର୍ଥାତ୍ ଆମେ ଯେତିକିରେ ଅଛୁ, ସେତିକି ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିବାକୁ ମୋଟେ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁ ନଥିବା ।

ଆମର ଚେତନା ସଂପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମ ଜୀବନର ଆଧାରଶିଳାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ବଦଳି ବଦଳି ଯାଉଥିବ । ସେଥିଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି କସରତ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁ ନ ଥିବ । ଆଧାରଶିଳା ନାମରେ ସଂସ୍କାର ବଳରେ ଆମ ଉପରେ ଯାହାକିଛି ଲଦା ହୋଇ ରହିଛି ଓ ଯାହା ନ ରହିଥିଲେ ଆମର ଜୀବନ-ରୂପକ ଏହି କାଠଘରଟି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିବ ବୋଲି ଆମେ ଚିରଦିନ ଭୟ କରି ଆସିଛୁ, ସେଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ଆମ ଉପରୁ ଖସି ପଡ଼ିବ । ଆମ ଭିତରୁ ସନ୍ତାନଟିଏ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବ, ବିକଶିତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ, ଏକ ନୂତନ ଆଖିରେ ଭିତର ଓ ବାହାର ଉଭୟକୁ ଦେଖିବ, ଏକ ନୂତନ ଅନୁରାଗରେ ଚିରଭ୍ୟସ୍ତ ମିଛ ସମ୍ବନ୍ଧ-ଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ବଦଳାଇ ଦେବାକୁ ରାଜି ହୋଇଯିବ ! ଆପଣାର ନିର୍ମୋକ ଭିତରୁ

ସାପଟିଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଝଲଝଲ ହୋଇ ବାହାରି ଆସିଲା ପରି ଆମେ ପୁରୁଣାଟା ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିବା ଏବଂ ନୂତନ ଲାଗି ସମର୍ପିତ ହୋଇ ରହିବା । ଆଗାମୀ ବିବର୍ତ୍ତନରେ ଯନ୍ତ୍ର ହେବା । ଆମରି ଉପରେ ଭର ଦେଇ ଏହି ପୃଥିବୀ ଯେପରି ଖୋଜ ପକାଇ ଆଗକୁ ବାହାରି ଯିବ, ସେଥିଲାଗି ଆମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବା— ସେହି ଅଭିନବ କାର୍ଯ୍ୟଟିରେ ଆପଣା ଖୁସିରେହିଁ ସହକର ହୋଇ ବାହାରିବା ।

ଏହିପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଦିବ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର [Divine Centre] ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ନିର୍ବାଚିତ କେନ୍ଦ୍ରଟିଏ ନିରନ୍ତର ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ କରିବା ଲାଗି ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ସମ୍ମତ ହୋଇ ରହିବ । ସିଏ ନିଜ ପାଇଁ ମୋଟେ କିଛି ମାଗିବ ନାହିଁ । ଯୋଗ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଟିଏ ହୋଇ ପାରିବା ଲାଗି ଯାହାକିଛି ଆବଶ୍ୟକ, ତା'ଜୀବନରେ ସେସବୁ କରୁଣା ରୂପେ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିବ, ତାକୁ ସମ୍ବଳିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଆବେଦନର ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଆର୍ତ୍ତି ଭକ୍ତି ଲାଗି ପ୍ରାୟ ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ନିଜ ଭିତରେ କେନ୍ଦ୍ରଟିର ସନ୍ଧାନ ପାଇ ନଥିବା ମଣିଷଟିହିଁ ନିଜକୁ ଦରିଦ୍ର ବୋଲି କହି ଏତେ ପାଟି କରୁଥାଏ, ତା' ଭିତରେ ଜନନୀ ରୂପେ ତାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଆଣୁଥିବା କାରିଗରଟିର ସେ ବାରବାର ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗ କରୁଥାଏ । ସେ ଭାରି ଦରିଦ୍ର ଓ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ପେଟଟାକୁ ଖଙ୍କା କରି, ହୃଦୟଟାକୁ ଭିକାରିରେ ପରିଣତ କରି ସିଏ ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା କଥା ଫାନ୍ଦି ଧନ ମାଗେ, ରୂପ ମାଗେ, ଯଶ ମାଗେ, ବରାଭୟ ମାଗେ; ତଥାପି ଆର୍ତ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଉପନିଷଦର ଭାଷାରେ ପଶୁଟିଏ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଭିତରେ ଥିବା ଉଗ୍ର ଅହଂଟାହିଁ ତାକୁ ବାହାରେ ନିଜକୁ ହୀନ ଓ ଅନ୍ତହୀନ କରି ଦେଖାଇବାର ଅପପ୍ରେରଣା ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । କେନ୍ଦ୍ର ସହିତ ଖିଅ ଲାଗିଥିବା ପରେ ଏହି ଯାବତୀୟ କଷ୍ଟରୁ ମୁକ୍ତି ମିଳେ । ତାଙ୍କର ସହକର ହେବାର ମହିମାହିଁ ସେତେବେଳେ ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ମହିମା ବୋଲି ପ୍ରତିଭାତ ହୋଇଉଠେ, ଜୀବନକୁ ଧନ୍ୟ କରେ ।

ଏହି କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ କାଳକ୍ରମେ ପରସ୍ପରକୁ ଆବିଷ୍କାର କଲେ ବିବର୍ତ୍ତନର ଏମିତି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଖୋଜ ଆଗକୁ ପକାଏ । କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ କୌଣସି ବାହ୍ୟ ସନ୍ତକ ଦେଇ ମୋଟେ ଚିହ୍ନିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ସେମାନେ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଆପେ ଆପେ ଧରା ପଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି । ପରସ୍ପରର ହୃଦୟଟିକୁ ଚିହ୍ନୁ ଚିହ୍ନୁ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଧରାପଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି । ଏହିପରି ଧରା ପଡ଼ି ଯିବାକୁହିଁ ସେମାନେ ସତେଯେପରି ଆଗରୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇ ଆସିଥା'ନ୍ତି । ନିଜ ଭିତରେ କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ସତକୁ ସତ ଚିହ୍ନି ପାରିଥିଲେ ସଂସାରର ସତୀର୍ଥଟିଏ, ସାଙ୍ଗଟିଏ, ବନ୍ଧୁଟିଏ, ଚିହ୍ନିବା ଆଦୌ କଷ୍ଟକର ହୁଏ ନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ଗୁଣିବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ

ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଶୁଭ ବାସନା ଶୁଭ ବାସନାକୁ, ସହଜ ଆଉଜଣେ ସହଜକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ କୋଳାହଳଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ଚିହ୍ନି ନେଇ ପାରନ୍ତି । ଏବଂ, ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ପୃଥିବୀରେ ଏକ ଅଭିନବ ଗୋଷ୍ଠୀ ସମ୍ଭବ ହୋଇଯାଏ । ଏକ ନୂତନ ଗୋଷ୍ଠୀ-ଜୀବନର ପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟ ସେହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ । ଆମ ପୃଥିବୀରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେତେ ଯେତେ ଗୋଷ୍ଠୀ ଜୀବନର ସାମୂହିକ ମଞ୍ଚଗୁଡ଼ିକୁ ଦଖଲ କରି ରହିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ଏକପ୍ରକାର ସାମୂହିକ ଅହଂ ସତେଅବା ପିଣ୍ଡ ପରି ମଝିରେ ରହି ଯାବତୀୟ ସାମୂହିକତାକୁ ଦୂଷିତ କରି ରଖିଛି । ଦେଶ, ଜାତି, ଧର୍ମ, ରାଜନୀତି ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ କିସମର ଆଦର୍ଶବାଦ ଏହି ସାମୂହିକ ଅହଂ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦୋଷିତ ହୋଇ ରହିଛି ।

ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦିବ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରମାନେ ଆଗକୁ ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିବେ, ସେଥିରେ ଅହଂର ଲେଶମାତ୍ର ନ ଥିବ, କେବଳ ଭ୍ରାତୃଭାବହିଁ ରହିଥିବ । ବସ୍ତୁତଃ ଯାବତୀୟ ସାମୂହିକ ଅହଂର ପଛରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅହଂଟାହିଁ ଗୋଟାଏ ଭ୍ରମକାରୀ ଅନ୍ୟ ପରିଚ୍ଛଦ ପିନ୍ଧି ଲୁଚି ରହିଥାଏ । ସେହି କାରଣରୁ ସମୂହଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ମୁଣ୍ଡକୁ ମୁଣ୍ଡ ତୁ'ତୁ' ହୋଇ ବାଜିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ହୃଦୟ ଉପରେ ଇଚ୍ଛା ବୁଦ୍ଧିଆ ମନଟାର ଗୁଣ୍ଡାମି ଉପଦ୍ରବ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ତେଣୁ ଦୁଃଖ ଯାଏ ନାହିଁ, ବିବର୍ତ୍ତନ ଅଟକି ରହିଯାଏ । ବାହ୍ୟ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଚରଣର ସ୍ତରରେ ସମସ୍ତେ ଅଧମ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନର ବର୍ବର ପୃଥିବୀରୁ ଆମେ ତାହାର ଭୂରି ଭୂରି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ପାଇପାରିବା । ମାତ୍ର, ଦିବ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେପରି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ମୂଳଭୂମି ହୋଇ ରହିଥାଏ, ସେମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ଗଠନ କରୁଥିବା ଗୋଷ୍ଠୀଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାହିଁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ପ୍ରେରକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଏ, ସର୍ବମୂଳ ସୂତ୍ରରୂପେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଏ, ବର୍ତ୍ତମାନର ବକ୍ଷ ଉପରକୁ ତାହା ଏକ ଅଭିନବ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଆବାହନ କରିବାକୁ ବାହାରିଥାଏ ।

ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀର ବାସନା ଅଲଗା, ତେଣୁ ସଂକଳ୍ପ ମଧ୍ୟ ଅଲଗା । ସ୍ୱପ୍ନ ଅଲଗା, ତେଣୁ ଅଙ୍ଗୀକାରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଅଲଗା । ଆଗ ପୃଥିବୀ ବଦଳିବ, ତା'ପରେ ଯାଇ ଆମେ ବଦଳିବା,—ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀ ଏପରି କୌଣସି ସୁବିଧାବାଦୀ ଚତୁରତାକୁ ନିଜ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଏ ନାହିଁ । ସତେଅବା ଶୂନ୍ୟରୁ କୌଣସି ବିଧାତାର ବରାଦରୁ ଯାବତୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଗ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ ଓ ଆମେସବୁ ତା'ପରେ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସେଥିରେ ସାମିଲ ହୋଇଯିବା,—ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀ ଏହିସବୁ ଖିଲ ଦର୍ଶନର ଦୂରରେ ରହିଥାଏ । ନୂତନ ବ୍ୟବସ୍ଥାଟି ଯେପରି ହେଉ ବୋଲି ଆଖିକୁ

ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି, ସିଏ ଆଗଭର ହୋଇ ନିଜକୁ ସେହି ସୃଷ୍ଟି ଅନୁସାରେ ଗଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଏ, ଆଗ ବଦଳିଯାଏ । ପୃଥିବୀଟାଯାକର ବଜାର ସେହି ପୁରୁଣା ଫିସାଦରେ ଚାଲୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ତାହାକୁ ବର୍ଜନ କରି ନୂଆ ହିସାବଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନିଏ । ମଣିଷକୁ ମୂଳ କରି ଏବଂ ମଣିଷର ମାଧ୍ୟମରେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମକୁ ମୂଳ କରି ସଂସାରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆଗାମୀ କାଲି ଯେପରି ହେବ ବୋଲି ସିଏ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି, ନିଜ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସିଏ ସେହି ବ୍ୟବସ୍ଥାଟିକୁ ଆଜି ଗ୍ରହଣ କରିନିଏ, ନୂତନ ସତ୍ୟର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନରେ ପୁରୋଧା ହୁଏ ।

ଦିବ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଗଠିତ ନୂତନ ଗୋଷ୍ଠୀଟି ସଂସାରର ଦୂଷିତତାରୁ ଦୂରରେ ରହିବ ବୋଲି ସଂସାର ବାହାରକୁ ଚାଲି ଯାଏ ନାହିଁ, ସଂସାର ବାହାରେ ଥାଇ ଆରଣ୍ୟକଗୁଡ଼ିକୁ ଲୋଡ଼େ ନାହିଁ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ସଂସାରଠାରୁ ପଳାଏ ନାହିଁ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ସଂସାରକୁ ବଦଳାଏ । ଏକ ନୂତନ ଅର୍ଥନୀତି, ଏକ ନୂତନ ରାଜନୀତି ଓ ଏକ ନୂତନ ଜୀବନନୀତିକୁ ସିଏ ଏହି ସଂସାରରେହିଁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଏ । ଆସୁଥିବା ନୂଆଟି ଲାଗି ଏକ ଦର୍ପଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ତାହାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଟିକୁ ଦେଖିହିଁ ଅବିଶ୍ୱାସୀମାନେ ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟକୁ ଆସନ୍ତି, ସଂଶୟୀମାନେ ସଂଶୟ ଛାଡନ୍ତି । ଆଗାମୀ ପରବର୍ତ୍ତୀଟି ଲାଗି ନିଜକୁ ସିଏ ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ଏକ ପ୍ରୟୋଗଶାଳା ପରି ବ୍ୟବହାର କରେ । ସେହି ପ୍ରୟୋଗଶାଳାରେହିଁ ସିଏ ଅଜ୍ଞାତ ସହିତ, ପୁରାତନ ସହିତ, ସ୍ୱୀକୃତ ଅସନାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ନିଜର ଯୁଦ୍ଧକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଏ । ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀଟି ନୂତନ ଭାବରେ ଗଢ଼ାହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅର୍ଥାତ୍ ଭଗବାନ୍ ଏହି ଜୀବନ ମଧ୍ୟକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା’ ପ୍ରୟୋଗଶାଳା ଆଦୌ ବିଶ୍ରାମ ନିଏ ନାହିଁ । ଆମର ପାଠଚକ୍ର, ଆମର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଓ ଆମର ସାଧନାଗୃହଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ପ୍ରୟୋଗଶାଳାରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯିବାର ବାସନା ରଖି ପାରୁଥିବା ଉଚିତ । ତେବେଯାଇ ନୂତନର ଭୂମିପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଆମେ ଯଥାର୍ଥରେ କାମରେ ଲାଗି ପାରନ୍ତେ, ନିମିତ୍ତ ହୋଇ ପାରନ୍ତେ ।

ଯଦି ଆମେ ଏହି ସମ୍ଭାବନାଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ମନ କରୁଥିବା, ତେବେ ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ବଦଳିଯିବା । ସବାଆଗ ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ବଦଳିଯିବା ଏବଂ ଆମକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ଆମର ଗୋଷ୍ଠୀଟି ମଧ୍ୟ ବଦଳି ଯାଉଥିବ । ଆମ ପାଠଚକ୍ର, ଆମର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଓ ଆମର ସାଧନାପୀଠଗୁଡ଼ିକ,—ଏଗୁଡ଼ିକ ବସ୍ତୁତଃ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତିଆରି ହୋଇ ନାହାନ୍ତି କି ? ଆମର ଅଭୀପ୍ସା ଅନୁସାରେ ଆମର ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନଗୁଡ଼ିକ ଆମକୁ ଯଥାର୍ଥ ଉପାଦାନ ରୂପେ ତିଆରି କରି ନେଉଥିବେ, —ଆଧ୍ୟାତ୍ମର ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବଦଳିବା କହିଲେ ତାହାକୁହିଁ ବୁଝାଇବ । ଯଦି ଆମେ ଆବଶ୍ୟକତା ମୁତାବକ ବଦଳି ନପାରୁଥିବା, ତେବେ ଆମର ସବୁଯାକ

ପ୍ରମାଦ ସେଇଥିରୁ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବ । ଅହଂଗୁଡ଼ାକ ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼ଆବାଡ଼ି ହେବାରେ ଲାଗିଥିବେ । ବଦଳିବାର ମନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ତୁଣ୍ଡରେ ଘୋଷି ଯେଉଁମାନେ ତଥାପି ନ-ବଦଳିବେ, ସେମାନେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅଟକାଇ ରଖିବାକୁ ହୁଏତ ସବୁକିଛି କରି ପାରିବେ । ସେମାନେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାକୁ ମଧ୍ୟ କାଞ୍ଜିଆ କରି ପକାଇବେ, ତା' ଭିତରେ ନାନା ଅଶିଷ୍ଟତାକୁ ନେଇ ମିଶାଇଦେବେ । ତୁଣ୍ଡରେ ହରିନାମ ଗାଇ ଏଣେ ରାଜାମହାରାଜା ହୋଇ ରହିବାକୁ ସକସକ ହେଉଥିବେ । ଆପଣାକୁ ସତେଅବା ଭଗବାନଙ୍କର ଅମାତ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିବେ; ମାତ୍ର ତଥାପି ଅସଲ ଘରଟି ଭିତରୁ ସର୍ବଦା ବାହାର ହୋଇ ରହିଥିବେ ।

ସେମାନେ ପୂଜା କରିବେ, ପୂଜାକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ରୁଟିନ୍‌ରେ ପରିଣତ କରିଦେବେ । ମୂର୍ତ୍ତି ଭିତରେ ତୁଚ୍ଛା ମୂର୍ତ୍ତିଟାକୁ ଦେଖୁଥିବେ । ପୌତ୍ତଳିକ ହେବେ । ନୂଆ ଝାଞ୍ଜି ଧରି ସେହି ପୁରୁଣା ଧ୍ୱସାଟାକୁ ନେଇ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବେ । ଏବଂ, ଆପଣାର ଦ୍ୱାର ସାମନାରେ ଦୁଆରବନ୍ଧ ଜଗି ବସିଥିବେ । ଦ୍ୱାରଟିକୁ ଖୋଲିବାର ଯାବତୀୟ ଆହ୍ୱାନକୁ ପ୍ରତିହତ କରି ଦେଉଥିବେ । ସେମାନେ ପ୍ରୟୋଗଶାଳା ହେବାକୁ ଖାଲି ଭୟ କରୁଥିବେ । ସତ୍ୟକୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମନ୍ଦିରରେ କବର ଦେଇ ରଖିବାକୁ ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କହୁଥିବେ । ଅଚେତା ହୋଇ ରହିଥିବେ, ଅନଙ୍ଗ ହୋଇ ରହିଥିବେ । ସେମାନେ ଦିବ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର ହେବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଗଢ଼ିଥିବା ଗୋଷ୍ଠୀଟି ମଧ୍ୟ ଅଧ୍ୟାତ୍ମର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନରେ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗି ପାରିବ ନାହିଁ । ପାଠଚକ୍ରଟିଏ ଖୋଲିଲା ବେଳେ, ପାଠଶାଳାଟିଏ ବସାଇବା ସମୟରେ ବା ସାଧନାଶ୍ରମଟିଏ ଗଢ଼ିବାର ବିଚାର କଲାବେଳେ ଆମେ ଏହି କଥାଟିକୁ ସର୍ବଦା ସ୍ମରଣରେ ରଖିଥିବା । ପରସ୍ପରକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦିବ୍ୟ-କେନ୍ଦ୍ରରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଆସିବାରେ ସହାୟତା କରିବା ସକାଶେହିଁ ଏହିସବୁ ସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ତିଆରି ହୋଇଛି । ଆମେସବୁ ଯଥାବଶ୍ୟକ ଭାବରେ ବଦଳି ଯଥାର୍ଥ ଗୋଷ୍ଠୀଟିଏ ତିଆରି କରି ପାରିଲେ ଯାଇ ଏସବୁ ପୃଥିବୀର ଅଭ୍ୟୁଦୟରେ ସହାୟତା କରିବେ, ନହେଲେ ଆପଣାର ସର୍ବାମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟିକୁ ହରାଇ ବସିବାହିଁ ସାର ହେବ ।

ମାର୍ଚ୍ଚ, ୧୯୯୦

ଅଲୌକିକତ୍ୱରୁ ଦେବତ୍ୱ

ଯାହା ଲୋକାନୁଭବର ସୀମା ବାହାରେ, ଇହଲୋକରେ ତାହାକୁହିଁ ସାଧାରଣତଃ ଅଲୌକିକ ବୋଲି କୁହାଯାଇଥାଏ । ଏହି ଅନୁଭବ ବ୍ୟକ୍ତି-ବିଶେଷରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସୀମାର ହୋଇଥାଏ । ଚେତନା ଯେତିକି, ଅନୁଭବ ମଧ୍ୟ ସେତିକି । ଚେତନାର ସଂପ୍ରସାରଣ ଘଟିଲେ ଅନୁଭବ ମଧ୍ୟ ସଂପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯାଏ; ଚେତନାର ସଂପ୍ରସାରଣ, ତାହା ସାଧନାସିଦ୍ଧ, ତପସ୍ୟାସିଦ୍ଧ । ଚେତନା ଗତିଶୀଳ, ତେଣୁ ଆମର ଅନୁଭବ ମଧ୍ୟ ଗତିଶୀଳ । ଅର୍ଥାତ୍, ଅଲୌକିକତା ବିଷୟରେ ଆମର ଯାବତୀୟ କଳ୍ପନା ଓ ଅବଧାରଣା ମଧ୍ୟ ସତତ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ । ତେଣୁ, ଅଲୌକିକତାର ଏକ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ସୀମା ଦର୍ଶାଇ ଦିଆଯାଇ ସଂଜ୍ଞାନିରୂପକ ଶେଷ ଗାର୍‌ଟିଏ କଦାପି ଟାଣି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଆମରି ତପସ୍ୟା ଯେତିକି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିସର ଓ ଗତିମଣ୍ଡଳକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିବ, ଆମର ଚେତନା ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଅଧିକ ଆୟତନ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ମାଆଙ୍କ ଭାଷାରେ, ଚେତନାର ସଂପ୍ରସାରଣ ହେଉଛି ଆମ ଏକାତ୍ମକତାର ସଂପ୍ରସାରଣ । ଏହି ଏକାତ୍ମକତାହିଁ ଆମ ଅଲୌକିକତାର ଆୟତନଟି କ୍ରମଶଃ କ୍ଷୁଦ୍ର କରି ଆଣେ, ଅସମ୍ଭବଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ଭବର ମଣ୍ଡଳ ଭିତରକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ଯାହା ଆମ ଅନୁଭବ ଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ, ତାହା ଆମଲାଗି ଆଉ କଦାପି ଅଲୌକିକ ହୋଇ ରହେ ନାହିଁ । ଆମ ଅବବୋଧର ବାହାରେ ରହିଥିବା ଯାବତୀୟ ବ୍ୟାପାରକୁ ଆମେ ଅସାଧାରଣ ବୋଲି କହିଥାଉ, ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି କହୁଥାଉ । ଅବବୋଧରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମଧ୍ୟକୁ ଆମର ପ୍ରବେଶ ଘଟିଲେ, ଯାହା ଏକଦା ଆମକୁ ଅସାଧାରଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ତାହା ଆମ ଲାଗି ସାଧାରଣ ହୋଇଯାଏ । ସମ୍ଭବର ସୀମାକୁ ଆସିଯାଏ ।

ବିଜ୍ଞାନର ଇତିହାସ, ଆମ ସଭ୍ୟତାର ଇତିହାସ ଆମକୁ ସର୍ବଦା ତାହାହିଁ କହି ଆସିଛି । ଏକଦା ଏହି ମନୁଷ୍ୟ ବର୍ଷା ହେବା, ବିଜୁଳି ମାରିବା, ଜଙ୍ଗଲରେ ନିଆଁ ଲାଗିଯିବା, ମଣିଷ ପିଲାଟିଏ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଅଲୌକିକ ବୋଲି କହୁଥିଲା । ଦିନରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ରାତିରେ ଚନ୍ଦ୍ର, ବର୍ଷାଦିନେ ବରଷା ଓ ଶୀତଦିନେ କାକର,—ଏଗୁଡ଼ିକ ସବୁକିଛି ତା'ଲାଗି ଅଲୌକିକ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଅବବୋଧର ବଳୟ ଅଳପ ଥିଲା, ସିଦ୍ଧିର ବଳୟ ବି ଥିଲା, କାରଣ ସାମର୍ଥ୍ୟର ସୀମାଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇ ରହିଥିଲା । ମାତ୍ର, ମଣିଷ ଭିତରେ ଯାହା ତା'ର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସମ୍ଭାବନାରୂପେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ତାହାହିଁ ମଣିଷକୁ ଅଳପ ଭିତରୁ ଅଧିକ ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ କରିନେଲା । ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତିକୁ ଆବିଷ୍କାର କଲା-

ପ୍ରାକୃତିକ ଘଟଣାବଳୀକୁ ବୁଝିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସିଏ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅଲୌକିକ ବୋଲି କହି ଭୟ କରିବାକୁ ଆଉ କୌଣସି କାରଣ ଦେଖିଲା ନାହିଁ । ବିଜ୍ଞାନ ନୂଆ ନୂଆ ଜ୍ଞାନ ଆଣିଦେଲା, ତେଣୁ ଅଜ୍ଞାନର କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ହ୍ରାସ ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅବବୋଧ ବଢ଼ିଲା, ଅବବୋଧହିଁ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଆଣିଦେଲା, ତେଣୁ ଅବୋଧତାର ପାରିମାନେ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ଆସିଲେ । ଅସାଧାରଣଗୁଡ଼ିକ ସାଧାରଣ ହୋଇ ଆସିଲେ । ତେଣୁ ଜୀବନକୁ ଆଉ ଡର ମାଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଜୀବନ ପ୍ରତି ମନୁଷ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନୁରାଗ ବୋଲି ଏକ ନୂତନ ପ୍ରସ୍ଥ ଆସି ଯୋଡ଼ା ହୋଇଗଲା । ଯୋଉ ମଣିଷ ନିଜ ତପସ୍ୟା, ସଂପ୍ରସାରଣ ଓ ଅନୁରାଗ ଫଳରେ ଭୟକୁ ଜୟ କଲା, ଅଜ୍ଞାତକୁ ଜ୍ଞାତରେ ପରିଣତ କଲା ଏବଂ ଅଲୌକିକକୁ ବୋଧସୀମାର ଭିତରକୁ ନେଇଆସି ପାରିଲା, ଶେଷକୁ ସେହି ମଣିଷହିଁ ଏହି କ୍ରମପ୍ରସାରିତ ଚେତନାର ପୃଥିବୀରେ ଏକମାତ୍ର ଅସାଧାରଣ ବସ୍ତୁ ହୋଇ ରହିଲା । ପ୍ରାୟ ଅଢ଼େଇ ହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଗ୍ରୀସ୍‌ରେ କେହି ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ ପୁରୁଷ "The greatest wonder is man" ବୋଲି କହିଥିଲେ । ସେହି ମଣିଷ ଏବେ ମଧ୍ୟ ପୃଥିବୀରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ବିସ୍ମୟ ହୋଇ ରହିଛି ।

ମାନସଚେତନାର ସେହି ପ୍ରଥମ କାଳରେ ମଣିଷର ଅବବୋଧ ପାଖରେ ଯାହାସବୁ ଅବୋଧ ଓ ତେଣୁ ଅଲୌକିକ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସିଏ ସବାଆଗ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେହିଁ ଦେବତ୍ୱର ଆରୋପ କଲା, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଠାକୁର ହିସାବରେ ଠାବ କଲା । ଠାକୁର ବୋଲି ପୂଜା କଲା । ସେମାନଙ୍କୁ ତୁଷ୍ଟ କରି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ବର ଲାଭ କଲା, ବଳ ଲାଭ କଲା, ସୁରକ୍ଷା ଲାଭ କଲା । ବହୁ ଅଲୌକିକ ଭିତରେ ସାର୍ଣ୍ଣି ହେଉ ହେଉ ସେ ସବୁ ଅଲୌକିକର ମୂଳ ଉତ୍ସରୂପେ ଏକ ପରମ-ଅଲୌକିକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କଲା । ତାହାଙ୍କୁ ସର୍ବବିତ୍, ପରଭୂ, ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ ଏବଂ ସର୍ବଶକ୍ତିଶାଳୀ ବୋଲି କହିଲା । ଏସବୁ କହି ମଧ୍ୟ ସିଏ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ବାହାରେ ଆଉ କେଉଁଠି ଥାପି କରି ରଖିଥିଲା; ସ୍ୱର୍ଗରେ ଥାପି ରଖିଥିଲା, ଦୂରରେ ଥାପି ରଖିଥିଲା । ତାଙ୍କ ସହିତ ନିଜର ସମ୍ପର୍କଟି କାର୍ଯ୍ୟତଃ ଭୟର ସମ୍ପର୍କ ହୋଇ ରହି-ଥିବାରୁ ସିଏ ତାଙ୍କୁ କେତେ ସହଜରେ ଏକ ଦଣ୍ଡଦାତାରୂପେ ମଧ୍ୟ କଳ୍ପନା କରି ପକାଇଲା । ସେଇଥିରୁହିଁ ସୁଖମୟ ସ୍ୱର୍ଗ ଏବଂ ଯନ୍ତ୍ରଣାମୟ ନର୍କର ମିଥ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ କବିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପେଶ ହୋଇ ଆସିଲା । ତାଙ୍କ ଆମ ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରତ୍ୟୋଜନାତ୍ମକ ଯୋଗସୂତ୍ର ସ୍ଥାପନା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଧର୍ମଗୁଡ଼ିକର ଉଥାଣ ହେଲା । ଏଠା ସୂତାଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ସେଠା ସୂତାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ କୁଶଳତା ପୂର୍ବକ ଖିଞ୍ଚିଦେବା ଲାଗି ଯାଜକ, ପୁରୋହିତ ଓ ପୂଜକମାନେ ବାହାରିଲେ । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଆମର ଏହି ବହୁ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତାଯୁକ୍ତ

କାଳୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଏକ ଆଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆମେ ଗୁଣର କାମନା କରି ଡାକୁ, ଆମ ଲାଗି ସେମାନେ ସତେଅବା ଅତିଲୌକିକ ହୋଇ ରହିଥା'ନ୍ତି । ତେଣୁ ଅଲୌକିକ ବହୁଦୂର ପରି ଲାଗୁଥା'ନ୍ତି । ଚେତନାର ଆରୋହଣ-କ୍ରମରେ ପାହାଚ ପରେ ପାହାଚ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆମେ ଆଉ ଏକ ଏପରି ବିମୋଚନର ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆସି ଉପଗତ ହେଉ, ଯେତେବେଳେ ବାଡଗୁଡାକ ଆପେ ଉଠିଯାଏ, ଦୂର ନିକଟ ହୁଏ । ସେତେବେଳେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଏବଂ ଗଭୀର ମଧ୍ୟରେ ଉପଲବ୍ଧିର ଭୂମିରେ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରଭେଦ ରହେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ କାଳୀ ସହାୟ ହୁଅନ୍ତି, ଯାବତୀୟ ଈପ୍ସା ଓ ଅନାବଶ୍ୟକ ନିର୍ଭରଶୀଳତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ ଯାଆନ୍ତି । ବିମୋଚନର ଉତ୍ସବରେ ସେତେବେଳେ ନିଜ ଭିତରେହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଦେବତ୍ୱଟିକୁ ଆଘ୍ରାଣ କରିହୁଏ । ଦେବତ୍ୱ ଫୁଲଟିଏ ହୋଇ ଆମରି ଭିତରେ ଫୁଟିଉଠେ । ଆମର ସବୁଯାକ ପଙ୍କ ଧନ୍ୟ ହୁଏ । ଆମେ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆସିଥିବା ସବୁଯାକ ପାହାଚ ମଧ୍ୟ ଧନ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି ।

ଅଲୌକିକତ୍ୱ ଉପରେ ଭରା ଦେଇ ଆମେ ଦେବତ୍ୱଲାଗି କାକୁତି କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେବତ୍ୱର ଅନୁଭବ ଆମ ପାଖକୁ ବେଳେବେଳେ ଅବଶ୍ୟ ଆସେ, ଆସି ପୁଣି ଆମକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଉଥାଏ । ପୁରାତନ ଯୋଗର ସମାଧି-ଅବସ୍ଥା ପରି ଏହା ହେଉଛି ଏକ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ଅବସ୍ଥା । ଅବସ୍ଥାଟି କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ଯାଏ ଲୌକିକ ଓ ଅଲୌକିକ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଲୁଚକାଳି ଖେଳ ଲାଗିଥାଏ, ତାହା ଆମକୁ ବଡ ବିକଳ ଓ ଆକୁଳ କରି ରଖିଥାଏ । କିନ୍ତୁ, ଯାହାକୁ ଆମେ ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ଜ୍ଞାନ ଆଣି କେବଳ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ, କେବଳ ଦୂରରେ ସନ୍ଧାନ କରି ବୁଲୁଥିଲୁ, ତାହା ଯେତେବେଳେ ଆମ ନିଜର ସେହି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଗଭୀରରେ ଗୋଚର ହେବାକୁ ଲାଗେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଅଲୌକିକ ବୋଲି ଭାବିବାର କାରଣ କଟିଯାଏ, ଅଲୌକିକତାର ଯାବତୀୟ ଭ୍ରମ କଟିଯାଏ । ଯାହାକୁ ବା ଯାହାଙ୍କୁ ମୁଁ ନିଜ ଭିତରେ ଏତେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛି, ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଅଲୌକିକ ବୋଲି କହି ପାରିବ କିପରି ? ମୋ'ର ହୃଦୟ ଉପରେ ରହିଥିବା ଚରଣସ୍ପର୍ଶକୁ ମୋ'ଠାରୁ ଦୂର ବୋଲି କାହିଁକି କୋଉ ଚାଲାଖିରେ ପଣ୍ଡି କହିବ ?

ଦେବତ୍ୱ ଉପରୁ ଯେତେବେଳେ ଅଲୌକିକତାର ସକଳ କୁହେଳି ଅପସାରିତ ହୋଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଭିତରକୁ ଅନାଇଲେ ବାହାର ଦିଶେ, ବାହାରକୁ ଅନାଇଲେ ଭିତରଟା ଦିଶୁଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଯନ୍ତ୍ରଟିଏ ହୋଇ ରହିବାହିଁ ଆମର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏବଂ, ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ବଡ ପ୍ରାର୍ଥନା ଜୀବନରେ ଆଉ କ'ଣ ଅଛି ? ସେତେବେଳେ ସିଏ ଡାକୁଥାନ୍ତି, ମୁଁ ଓଁ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ତାପରେ ଆଉ ଅନ୍ୟକିଛି ହେବାକୁ ମୋଟେ ମନ ହୁଏ ନାହିଁ ।

***

ମଇ, ୧୯୯୦

ନାରୀର ଗୁଣ

ଆମ ସମାଜରେ ନାରୀଠାରୁ ପୁରୁଷ ଅଲଗା । ନାରୀଠାରୁ ପୁରୁଷ ଅଲଗା, ଏକଥା ସମାଜର ପୁରୁଷମାନେ ହିଁ ଯୁଗେ ଯୁଗେ କହି ଆସିଛନ୍ତି । ପୁରୁଷଠାରୁ ନାରୀ ଊଣା, ଅର୍ଥାତ୍ ନାରୀଠାରୁ ପୁରୁଷ ଅଧିକ, ପୁରୁଷମାନେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଏହି କଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ କହି ଆସିଛନ୍ତି । ଆମ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନେ ସମାଜର ନିୟମଟାକୁ ହିଁ ସଂସାରର ନିୟମ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନେ କାଳେ କାଳେ ନାରୀକୁ ସାନ ଓ ପୁରୁଷକୁ ବଡ ବୋଲି ଦେଖି ଆସିଛନ୍ତି । ସମାଜର ନିୟମଗୁଡ଼ାକୁ ମଣିଷ କରିଛି । ସେହି ମଣିଷ ହିଁ ନାନା ପ୍ରୟୋଜନରେ ପଡ଼ି ସେଗୁଡ଼ାକୁ ସଂସାରର ନିୟମ ବୋଲି କହିଛି ଏବଂ ସଂସାରର ନିୟମଟାକୁ ହିଁ ଭଗବାନଙ୍କର ନିୟମ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଆମ ଅନେକଙ୍କ ଲାଗି ଆଦୌ ବେଶି ସମୟ ଲାଗିନାହିଁ ।

ସମାଜର ନିୟମଗୁଡ଼ାକୁ ସଂସାରର ନିୟମ ବୋଲି ଧରାଇ ଦେବାକୁ ଏବଂ ସଂସାରର ନିୟମଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଏକାବେଳେକେ ଭଗବାନଙ୍କର ନିୟମ ବୋଲି କହିବାକୁ ଆମ ପୃଥିବୀର ଧର୍ମମାନେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ପ୍ରାୟ ଏକ ପ୍ରୟୋଜନ ପରି ମନେ କରିଛନ୍ତି । ଧର୍ମର ଯନ୍ତା ଭିତରେ ପଶି ଶାସ୍ତ୍ରକାରମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ନାରୀର ଧର୍ମ ଓ ପୁରୁଷର ଧର୍ମକୁ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ଦେଖାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ଖିଅରେ ପୁରାଣଗୁଡ଼ାକ ଲେଖାଯାଇଛି, ପଣ୍ଡିତମାନେ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର ଲେଖିଛନ୍ତି ; କବିମାନେ କାବ୍ୟ ବି ଲେଖିଛନ୍ତି । ପୁରୁଷମାନେ ଭଗବାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଅବତାର—କଳ୍ପନାମାନ କରି ଧର୍ମର ଘରକୁ ସଜାଇ ରଖିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ମୀନ ଅଛନ୍ତି, କୂର୍ମ ଅଛନ୍ତି, ବରାହ ବି ଅଛନ୍ତି; ମାତ୍ର ନାରୀମାନେ କୋଉଠି ହେଲେ ନାହାନ୍ତି । ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ସୁମାରି ହେଲାବେଳେ ନାରୀମାନଙ୍କୁ ଜଣେ ଜଣେ ପୂରା ହିସାବରେ ନୁହେଁ, କେବଳ ଅଧେ ବୋଲି ସୁମାରି କରାଯାଇଛି । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, କେବଳ ପୁରୁଷମାନେ ହିଁ ଏହି ସୁମାରି କରିଛନ୍ତି ।

ଆମର କାବ୍ୟଗୁଡ଼ାକରେ ନାରୀକୁ ଦେବୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଆମ ରୀତିଯୁଗର କବିମାନେ ତାକୁ କେତେ କେତେ ଠାଣିମାନ ବାଢ଼ିଦେଇ ଲାବଣ୍ୟବତୀ କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି । ତଥାପି ନାରୀକୁ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଆମ ଘରମାନଙ୍କରେ ଦାସୀ କରି ରଖାଯାଇଛି । ପ୍ରାଚୀନ ଅନେକ ସାଧନାରେ ନାରୀକୁ ଆତ୍ମାର ଗାଈ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇଛି । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ଏହି କଳ୍ପନା ଅନୁସାରେ କେବଳ ପୁରୁଷର ହିଁ ଆତ୍ମା ରହିଛି । ନାରୀର ମଧ୍ୟ ପୁରୁଷ ପରି ଗୋଟାଏ ଆତ୍ମା ଅଛି କି ନାହିଁ, ଏହି ବିଷୟରେ ପୃଥିବୀର ପଣ୍ଡିତମାନେ କାଳେ କାଳେ ସଂଶୟ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଯଜ୍ଞରେ ପୁରୁଷ ଲାଗି ହିଁ ନାରୀକୁ ଲୋଡ଼ାଯାଇଛି ।

ସିଂହାସନମାନେ ଆହୁରି ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବେ ବୋଲି ରାଜାମାନେ ରାଣୀ-ମାନଙ୍କୁ ଲୋଡ଼ିଛନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ସେହି ଯୁକ୍ତିରେ, ଘରକୁ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବ ବୋଲି ପୁରୁଷ ଗୃହସ୍ଥ ନାରୀ ଗୃହିଣୀକୁ ଲୋଡ଼ିଛି । ସାଧକଲାଗି କାଞ୍ଚନ ସହିତ କାମିନୀକୁ ମଧ୍ୟ ବର୍ଜନୀୟର ତାଲିକା ଭିତରେ ଏକାଠି କରି ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦିଆଯାଇଛି । ଆମ ସଂସାରରେ ମଝିରେ କାନ୍ଥ ବସାଇ ପୁରୁଷ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀ ଭିତରେ ଜୀବନକୁ ଦୁଇ ଭାଗ କରି ବାଣ୍ଟି ଦେଇଛି । ନାରୀର ଭାଗଟା କାନ୍ଥ ଭିତରେହିଁ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଛି । ପୁରୁଷ କାନ୍ଥ ବାହାରେ ଯାବତୀୟ ଜଙ୍ଗଲରେ ଭାଲୁ ହୋଇ ବୁଲିବା ଲାଗି ଏକଚାଟିଆ ଅଧିକାର ପାଇ ଆସିଛି ।

ଉପନିଷଦରେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପରମସତ୍ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦିଆଯାଇଛି, ସେଥିରେ ସିଏ କେବଳ ପୁରୁଷ କିମ୍ବା କେବଳ ନାରୀ କଦାପି ନୁହନ୍ତି ବୋଲି କୁହା-ଯାଇଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ସେଇ ପୁରୁଷ, ସେଇ ନାରୀ । ତାଙ୍କର କୌଣସି ଲିଙ୍ଗ ନାହିଁ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ସାଂଖ୍ୟଦର୍ଶନରେ ପରମ ସତ୍ତାର ପୁରୁଷ ଓ ପ୍ରକୃତି ବୋଲି ଆପାତତଃ ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଛି, ସେଥିରେ ପୁରୁଷ କହିଲେ କେବଳ ପୁରୁଷକୁ ବୁଝାଉନାହିଁ ଅଥବା ପ୍ରକୃତି କହିଲେ ବି କେବଳ ନାରୀକୁ ବୁଝାଉ-ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତି ଓ ପୁରୁଷକୁ ଆମ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷର ସମତୁଲ କରି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା, ଏଇଟା ଏକ ଅନେକ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗର ବ୍ୟାଖ୍ୟା, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ପ୍ରୟୋଜନବାଦୀ କାର୍ଯ୍ୟସାଧକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା । ମୂଳ ସତ୍ୟଟିର ତତ୍ତ୍ୱ ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରୁଷ ଭିତରେ ପୁରୁଷ ଓ ପ୍ରକୃତି ଉଭୟେ ରହିଛନ୍ତି; ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଷ ଓ ପ୍ରକୃତି ଉଭୟେ ରହିଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀମଦ୍-ଭଗବଦ୍ ଗୀତାରେ ବି ଯେଉଁ ପୁରୁଷାର୍ଥର କଥା କୁହାଯାଇଛି, ତାହା ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଉଭୟଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ କୁହାଯାଇଛି । ଯେଉଁ ସମାଜରେ ପୁରୁଷା-ର୍ଥକୁ କେବଳ ପୁରୁଷର ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନିଆଯାଇଛି, ତାହା କ୍ରମେ ଭାରି ଗୌରବହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, ଭାରି ଉଗ୍ର ଓ ନୃଶଂସ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଜୀବନରେ ଯଥାର୍ଥ ସିଦ୍ଧି ଓ ଯଥାର୍ଥ ଉନ୍ମୋଚନ ଲାଗି ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଉଭୟଙ୍କ ଲାଗି ଯେଉଁ ସମଗ୍ର ମୂଲ୍ୟପ୍ରେରଣାଟି ସବାଆଗ ଲୋଡ଼ା, ଗୀତାରେ ତାହାକୁ ହିଁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦରେ ପୁରୁଷାର୍ଥ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି ।

ପ୍ରାଚୀନ ଦର୍ଶନର ବକ୍ତବ୍ୟ ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ,—ସିଏ ନାରୀ ବା ପୁରୁଷ ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଉଭୟ ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀ । ଅର୍ଥାତ୍ ଜଣେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ନାରୀର ଗୁଣ ଯେପରି ରହିଛି, ଠିକ୍ ସେହିପରି ପୁରୁଷର ଗୁଣ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଅର୍ଥାତ୍, ଜୀବନକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସର୍ବପ୍ରସ୍ଥଯୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେଲେ ତଥାକଥିତ ପୁରୁଷଗୁଣ ଗୁଡ଼ିକର ଯେତିକି ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଛି, ତଥାକଥିତ ନାରୀ-

ଗୁଣ ଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ସେତିକି ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଛି । ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ସେହିପରି ଏକ ପ୍ରେରଣାରେ ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଦେବତାଦର୍ଶ–ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅର୍ଦ୍ଧନାରୀଶ୍ୱରର କଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି । ତଥାକଥିତ କେବଳ ପୁରୁଷଗୁଣଗୁଡ଼ାକ ରହିଲେ ପୁରୁଷ କେବଳ ଗୋଟାଏ ରାକ୍ଷସରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ସଂସାରରେ ପୁରୁଷ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରାୟ ତାହାହିଁ ହୋଇ ରହିଛି । ତଥାକଥିତ କେବଳ ନାରୀ ଗୁଣଗୁଡ଼ାକ ରହିଲେ ନାରୀ କେବଳ ଅବଳା ହୋଇ ରହିବ, ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ସଂସାରରେ ନାରୀ ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରାୟ ତାହାହିଁ ହୋଇ ରହିଛି । ଆପଣା ଅବଳାପଣର ଗ୍ଲାନିକୁ ଭୁଲିବାଲାଗି ନାରୀ ଆମ ବିକୁଣ୍ଠିତମନୁ ସମାଜଟା ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ଏକ ଭୋଗର ସାମଗ୍ରୀ–ରୂପେ ମଣ୍ଡାଇ ଉଗ୍ର କରି ରଖିବାର ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଇ ହୁଏତ ଏକ କ୍ଷତି–ପୂରଣ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଆମ ଭିତରେ ଅସଲ ଯେଉଁଟି ପୂରିଲେ ପ୍ରକୃତରେ ସବୁ ପୂରି ପାରନ୍ତା, ଆମର ଯାବତୀୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ସଂସାର ସତକୁସତ ମୁରଉଠିବା ପରି ମନେ ହୁଅନ୍ତା, ସେଇଟା ସଚରାଚର ଭାରି ଅପୂରା ହୋଇ ରହିଛି ।

ନାରୀର କେଉଁ ଗୁଣଗୁଡ଼ାକ କେବଳ ନାରୀର, ଯାହାକୁ କି ପୁରୁଷ ଅନୁଶୀଳନ ନକରିବ ? ନମନୀୟତା, ସହନଶୀଳତା, ନମ୍ରତା, ସୁଷମା, ସ୍ନେହଶୀଳତା–ଏହି ଯେଉଁସବୁ ଗୁଣକୁ ବିଶେଷଭାବରେ ନାରୀର ଗୁଣ ବୋଲି ଆମ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ନୀତି–କାରମାନେ କହିଯାଇଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ାକ କ’ଣ କେବଳ ନାରୀ ଶିଖିବ ? ସେଗୁଡ଼ାକୁ କ’ଣ ପୁରୁଷର ବି ଅନୁଶୀଳନ କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ ? ଆମର ଏହିକାଳରେ ପୁରୁଷ ଯଦି ନମନୀୟ ହେବାକୁ, ସହିଷ୍ଣୁ ହେବାକୁ, ସ୍ନେହଶୀଳ ଓ ସୌଷମ୍ୟଯୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଆପଣା ପ୍ରୟାସର ଅଙ୍ଗ କରି ରଖିବାକୁ ଆପଣାକୁ ଏକ ଅନୁରୂପ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପାରୁଥାନ୍ତା, ତେବେ ଆମ ପୃଥିବୀ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ହୋଇ–ନପାରନ୍ତା ! ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ—ସିଏ ନାରୀ ବା ପୁରୁଷ ଯାହା ହୋଇ–ଥାଉ ପଛକେ, ଏକ ଜନନୀ ଅଂଶ ହିଁ ତା’ର ଗଭୀରତମ ଜୀବନାଂଶ ହୋଇ ରହିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ତା’ର ଏହି ଜନନୀ ଦୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ତା’ର ସାର୍ଥକତମ ଦୃଷ୍ଟି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭକ୍ତ ଏହିପରି ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ଜଣେ ଜନନୀରୂପେ ଅନୁଭବ କରିପାରିଲେ ତା’ନିଜ ଭିତରେ ଉପସ୍ଥିତ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ ବୋଲି ଇଉରୋପୀୟ ସନ୍ଥଶାସ୍ତ୍ରରେ କୁହାଯାଇଛି । ଆମ ଭିତରର ଜନନୀ ହିଁ ଆମ ଭିତରେ ଯାବତୀୟ ସୃଷ୍ଟିଶୀଳତାର ସ୍ୱାଭାବିକ ଉତ୍ସ । ସେହି ଜନନୀକୁ ଚହ୍ନିବାକୁ ହୁଏ । ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅସଲ ଭୂମିରୂପେ ଚହ୍ନିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ଚହ୍ନିବାରେ ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀର ମୋଟେ କୌଣସି ବାରଣ ରହିନାହିଁ । ଆପଣାକୁ

ସମର୍ପିତ କରି ରଖିବା, ଆପଣାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସାର୍ଥକ ଭାବରେ ଦେଇଦେବା-ଲାଗି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିବା, ଆପଣା ସକାଶେ ଆଦୌ କିଛି-ହେଲେ ଦାବୀ ନକରିବା, ଏବଂ ସର୍ବୋପରି, ଆପଣାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସାର୍ଥକ ଭାବରେ ଦେଇ ଆପଣାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସାର୍ଥକ ଭାବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—ଏହିଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ଆମ ଭିତରୁ ଆପଣାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ସକାଶେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ସୃଜନଶୀଳତାର ଧର୍ମ । ଏଇଟା କ'ଣ କେବଳ ନାରୀର ଧର୍ମ ? ଯେଉଁ ସମାଜରେ ପୁରୁଷ ଆପଣାଲାଗି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କ୍ଷମତାକୁ ଗଦା କରି ରଖି ନାରୀକୁ ଜୀବନ—ବିଚରଣର ବିବିଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନୁଗତା ପରିଚର୍ଯ୍ୟାକାରିଣୀ କରି ରଖିଥାଏ, ସେହି ସମାଜ ଶ୍ରୀହୀନ ହୁଏ, କୃତ୍ରିମ ହୁଏ, ନାନାପ୍ରକାରେ ଭାରି ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜଟି ଯେଉଁଭଳି ହୋଇ ରହିଛି; ପ୍ରାୟ ସେହିଭଳି ହୋଇଯାଏ ।

କ୍ଷମତାକୁ ମନ ନକରି ସୁସ୍ଥତାକୁ ମନ କଲେ ସମାଜରେ ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ପରସ୍ପରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସନ୍ତି । ଜୀବଦେହଗତ ଯାବତୀୟ ବିଭିନ୍ନତା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେମାନେ ସମାଜରେ ଆପଣାକୁ ପରସ୍ପରର ପରିପୂରକ କରି ଗଢ଼ନ୍ତି । ଆପେ ସୁନ୍ଦର ହୁଅନ୍ତି, ସମାଜକୁ ସୁନ୍ଦର କରନ୍ତି । ଅଧିକ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅନେକ ସଙ୍କୋଚ ଓ ଅନେକ କୁଣ୍ଠାରୁ ଆପଣାକୁ ମୁକ୍ତ କରି ରଖି-ପାରନ୍ତି । ସେମାନେ ତା'ପରେ କେହି ଭୋଗ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ ଅଥବା ଭୋଗର ସାମଗ୍ରୀ ହୋଇ ରହିବାକୁ ବି ଚାହାନ୍ତିନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ବାସନାଗୁଡ଼ାକ ଉଚ୍ଛ୍ୱଳିତ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅଭୀପ୍ସାରେ ପରିଣତ ହେବା ଲାଗି ଅଧିକ ଅନୁକୂଳତା ଲାଭ କରେ । ସେତେବେଳେ ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ କେହି କାହାରିକୁ ଈର୍ଷା କରନ୍ତିନାହିଁ, କେହି କାହାରିକୁ ଅକ୍ତିଆରରେ ରଖିବାକୁ ମନ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ତେଣୁ ପରସ୍ପରକୁ ଅନୁକରଣ କରିବାକୁ ବି ମନ କରନ୍ତିନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅସଲ ସୃଷ୍ଟିକୁ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି, ସେହି ସୃଷ୍ଟିକୁ ପ୍ରସାରିତ କରି ପରସ୍ପରକୁ ଆପଣା ମଧ୍ୟକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆଣନ୍ତି, ଅସଲ ସଖ୍ୟ ଓ ଅସଲ ଆତ୍ମୀୟତାର ଭଜନ ହୁଅନ୍ତି ।

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସମାଜରେ ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଆଗ ମଣିଷ, ତା'ପରେ ଆଉ ଯାହାକିଛି । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସମାଜରେ ସବାଆଗ ଏକତ୍ୱ ଗୁଡ଼ିକର ଅନୁଭୂତି, ତା'ପରେ ତାହାରି ଭିତ୍ତିଟି ଉପରେ ହିଁ ଯାବତୀୟ ବ୍ୟାବହାରିକ ବିଭିନ୍ନତାର ଯାହାକିଛି ବିସ୍ତାର ଓ ବିନ୍ୟାସ । ଆମେ ଯଦି ସେହି ସମାଜକୁ ପ୍ରକୃତରେ ମନ

କରୁଥିବା, ତେବେ ଆମେ ଏହି ଏକତ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ସବାଆଗ ଦେଖିବା, ଏହି ଏକତ୍ୱ ଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ସବାଆଗ ବାଞ୍ଛିବା । ତା'ପରେ ଆମର ଆପାତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଗୁଡ଼ାକର ହୁଏତ ଅଧିକ ସହଜରେ ଏକ ସମାଧାନ ବି ମିଳିଯିବ । ଏପରି ମନ କଲେ ଆମର ମୂଲ୍ୟକଳନା ବଦଳିଯିବ, ଆଚରଣ ଗୁଡ଼ାକ ବି ବଦଳିଯିବ । ପୁରୁଷାର୍ଥର ଆଗ୍ରହ ହିଁ ଆମର ସବାବଡ଼ ଆଗ୍ରହ ହୋଇ ରହିବ । ସମାଜରେ ଆଜି ଯାହାସବୁ କେବଳ ନାରୀର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛି ଓ ସେଥିଲାଗି ପୁରୁଷ ଯେଉଁଗୁଡ଼ାକୁ ନ୍ୟୂନତର ବୋଲି ଗଣ୍ଡିଦେଇ ଆସିଛି, ଆଗାମୀ ଅନ୍ୟ ସମାଜଟିକୁ ମନ କରୁଥିଲେ ପୁରୁଷ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବି କରିବାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବନାହିଁ । ଆଗାମୀ ସମାଜରେ କେହି କର୍ତ୍ତା ହୋଇ ରହିବେ ନାହିଁ ବା କେହି ଦାସୀ ହୋଇ ରହିବେ–ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସହଯୋଗୀ ହେବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତେ କର୍ତ୍ତା ହେବେ, ସମସ୍ତେ ଦାସ ହେବେ, ଦାସୀ ହେବେ । ସମାଜର ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ହୋଇ ରହିବ । ସମସ୍ତେ ନେତୃତ୍ୱ ଦେବେ, ସମସ୍ତେ ଅନୁଗାମୀ ହେବେ । ଆମର ଯାବତୀୟ ଜୀବନ ବେଭାରରେ ଯିଏ ଏକମାତ୍ର ଅନୁମନ୍ତା, ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ଅନୁଗାମୀ ହେବେ; ତାଙ୍କର ଆଦେଶ ମାନିବେ । ଭିତରର ଅସଲ ସତ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ସମଗ୍ର ଓ ସଂଯୋଜନ–କାରୀ ସତ୍ୟଟି ହିଁ ବ୍ୟାବହାରିକ ବାହାରଟାର ଯଥାର୍ଥ ଅନୁମନ୍ତା ହୋଇ ରହିବ ।

ଦିବ୍ୟଦୂତ, ଜାନୁଆରୀ, ୧୯୮୩

* * *

ସତୀ ଓ ଶକ୍ତି

ଭାରତବର୍ଷର ପରମ୍ପରାରେ ନାରୀକୁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଶକ୍ତି ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି ଏବଂ ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ ସତୀ ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଯାଉଛି । ସତୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଦାସୀ । ଇହ ଜୀବନରେ ନାରୀ ପୁରୁଷର ଦାସୀ ହୋଇ ରହିବ ଏବଂ ଏଠୁ ଗଞ୍ଜଣା ଶେଷ ହେଲେ ପୁରୁଷ ମଲାବେଳେ ତାରି ଚିତାରେ ଚଢ଼ି ସିଏ ସତୀ ହେବ । ଅର୍ଥାତ୍ ପରଲୋକରେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ପୁରୁଷର ଦାସୀ ହୋଇ ରହିବ । ନାରୀ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାଟିକୁ ଅନ୍ତରର ସହିତ ବେଶ୍ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଛି । ସାଂସାରିକ–ତାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସିଏ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ପୁରୁଷକୁ ଦାସ କରି ରଖିଛି । ସତେଅବା ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ତଳକୁ ତଳକୁ ଟାଣି ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଦୁହିଁଙ୍କର ସହଯୋଗରେ ଦୁହିଁଙ୍କର ଅଧୋଗତି ହୋଇଛି ।

ତେଣେ ଶାସ୍ତ୍ର ନାରୀକୁ ଶକ୍ତି ବୋଲି କହିଛି । ସେହି ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ପ୍ରାୟ ସବୁଠାରେ ପୁରୁଷମାନେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ନାରୀକୁ ଦଶମହାବିଦ୍ୟାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇ କେତେ ମଞ୍ଜୁଳ କରି କେତେ ଉଚ୍ଚ ଆସନରେ ନେଇ ବସାଇ ଦିଆ ଯାଇଛି । ତା' ହାତରେ ଖଡ୍ଗ ଓ ଖର୍ପର ଧରାଇ ଦିଆ ଯାଇଛି ଏବଂ ପୁରୁଷର କଟା ମୁଣ୍ଡଗୁଡ଼ାକୁ ମାଳ

କରି ଗୁହ୍ଣି ତାର ବେକରେ ଲମ୍ବାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ଶକ୍ତି ବା ନାରୀକୁ କେଉଁଠି ସଗୁଣାରେ ରୁଦ୍ରାଣୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଶକ୍ତିକୁ ନାରୀ ବା ଦେବୀ ରୂପ ଦେଇ ପୂଜା କରିବା,—ଏହି ରୀତିଟି ଆମ ପୃଥିବୀର ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତା ଓ ପରମ୍ପରା ଭିତରେ ରହିଛି; ମାତ୍ର ଭାରତବର୍ଷରେ ତାହା ଏକ ବିଶେଷ ମଣ୍ଡଣୀ ସହିତ ରହିଛି । ପୂଜାର ସେହି ପରମ୍ପରାଟି ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରରୁ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଆମ ଗାଁ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଯାଏ ଆସିଛନ୍ତି । ତଥାପି ଭାରି ବିସ୍ମୟର କଥା ଯେ, ଶକ୍ତିର ଯାବତୀୟ ସାଧ-ନାରେ ସବୁଠାରେ କେବଳ ପୁରୁଷକୁ ସାଧକରୂପେ ବସାଇ ଦିଆ ଯାଇଛି । ସେହି ସାଧନାରେ ପୁରୁଷର ସିଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ନାରୀକୁ ନିମିତ୍ତରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରା ଯାଇଛି । ନାରୀକୁ ସାଧକମାନଙ୍କ ଲାଗି ଆତ୍ମାର ଗାରୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି ଏବଂ ବାତବ ସେହି ଗାରୀଟିର ମଧ୍ୟ ଏକ ଆତ୍ମା ରହିଛି କି ନାହିଁ, କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ସେହି କଥାଟିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି କୁହାଯାଇ ନାହିଁ ।

ଶକ୍ତି କେବଳ ନାରୀ ନୁହେଁ, ପୁରୁଷ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଶକ୍ତିର ଅଧିଷ୍ଠାନ ରହିଛି । ଗୀତାରେ ଯେଉଁ ପୁରୁଷାର୍ଥ କଥା କୁହାଯାଇଛି, ତାହା କେବଳ ତଥା-କଥିତ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ନୁହେଁ, ନାରୀମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ଭାଗ ରହିଛି । ଶକ୍ତି ହେଉଛି ସମ୍ଭାବନା, ଶକ୍ତି ହେଉଛି ଅଗ୍ରପସାର ଶକ୍ତି । ସେହି ଶକ୍ତିର ଉପ-ଯୁକ୍ତ ନିୟୋଜନ ଦ୍ୱାରା ଜୀବନରେ ଯାହା ଅର୍ଜନ କରାଯାଏ, ତାହାକୁ ପୁରୁଷାର୍ଥ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ତେଣୁ ଶକ୍ତିକୁ ଚିହ୍ନିବା ଏବଂ ପୁରୁଷାର୍ଥର ପରିଚୟ ଦେବା,-- ଉଭୟ ନାରୀ ତଥା ପୁରୁଷ ଲାଗି ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଆହ୍ୱାନ । ନାରୀ ଏବଂ ପୁରୁଷ ଉଭୟ ହେଉଛନ୍ତି ସେହି ଆହ୍ୱାନର ଦାୟାଦ । ତେଣୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭୂମିରେ ସେହି ଆହ୍ୱାନର ଆଦୌ କୌଣସି ଲିଙ୍ଗ-ଭେଦ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆମ ସମାଜରେ ଯେ ସେଭଳି ଏକ ଲିଙ୍ଗଭେଦ କରାଯାଇଛି ବା ଯାଉଛି, ତାହା ଆମର ଦୁର୍ଗତିର ପରିଚୟ । ସେହି ଦୁର୍ଗତି ଭିତରୁ ଥରେ ବାହାରି ଆସି ପାରିଲେ ଆମେ ସାମାଜିକ ପରମ୍ପରାର ଦୁଷ୍ଟ ଖୋଳଗୁଡ଼ାକ ଭିତରୁ ମଧ୍ୟ ବାହାରି ଆସି ପାରିବା ଏବଂ ଆପଣାକୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ଭାବରେ ନାରୀ ବା ପୁରୁଷ ରୂପେ ନୁହେଁ, ଶକ୍ତିମାନ ଓ ସମ୍ଭାବନାମୟ ସମର୍ଥ ମଣିଷ ରୂପେ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିବା । ସେହି ଆବିଷ୍କାରକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଉପ-ଲବ୍ଧି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।

ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପ୍ରେରଣାକୁ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ସାମାଜିକ ଛାଞ୍ଚରେ ପକାଇ କେତେକ ପରିସ୍ଥିତିର ସମାଧାନ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି, ସେତେବେଳେ ଆମ ଧର୍ମଗୁଡ଼ିକର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଛି । ସେତେବେଳେ ଜୀବନ-ଧର୍ମକୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ସାଲିସ କଲାପରି ସଂସାରଧର୍ମ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ସଂସାରକୁ

ସଚରାଚରର ସମାଜ ସହିତ ସମତୁଲ କରି ବିସ୍ତୃତ କରା ଯାଇଥିବାରୁ ସଂସାରଧର୍ମ ସମାଜଧର୍ମରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଆମ ସଂସାର ଆମ ଜୀବନର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସମୃଦ୍ଧି ଲାଗି ସହାୟକ ରୂପେ କାମରେ ଲାଗିଥାନ୍ତା ସିନା, ମାତ୍ର ଏ ପାଖରୁ ବହୁ-ବିଧ ପ୍ରସାଧନ ଓ କର୍ଣ୍ଣିଭିର ଗୃପ ପଡ଼ି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାକୁ ହିଁ ଆମ ସମାଜଟାକୁ ବଶ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଆସ୍ପୃହାଗୁଡ଼ିକୁ ମଣିଷର ମନବୋଧ ନିମନ୍ତେ ଠାକୁରରୂପେ ବସାଇ ଦିଆଯାଇଛି ଏବଂ ତାହାହିଁ ଆମର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅସଲ କ୍ଷୁଧାଗୁଡ଼ିକୁ ମେଣ୍ଟାଇବା ଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ଆମକୁ କାଳକ୍ରମେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଯାଉଛି । ଠାକୁରମାନେ ସମାଜର ସେବା ଖଟିଛନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ ପୁରୁଷ ପ୍ରଧାନ ସମାଜମାନଙ୍କରେ ଏହି ଅପବୃଦ୍ଧିଟି ଅଧିକ ପରାକ୍ରମ ସହିତ ଆପଣାକୁ ଜାରି କରି ରଖିଛି ଏବଂ ସେହିଠାରେ ହିଁ ନାରୀକୁ ପୁରୁଷର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଓ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଇଛି । ଏହି ଘୋଷଣା ପାଇଁ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନଙ୍କର ଅନୁମୋଦନ ଲାଭ କରିବାକୁ ଆଦୌ ବେଶୀ ଡେରି ହୋଇନାହିଁ । ପୁରୁଷମାନେ ପୁରାଣ ଲେଖି ସ୍ୱର୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଏହି ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ସଂସାର ପରି ନାରୀ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ଭେଦ ରହିଛିବୋଲି ଦର୍ଶାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଦେବତାମାନେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରୁ ନାରୀ ଅପହରଣ କରିଛନ୍ତି, ଭଗବାନଙ୍କର ଅବତାରମାନେ ମଧ୍ୟ ନାରୀକୁ ଅବଳା ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ କରିବାରେ କମ୍ ନାୟକତ୍ୱ କରିନାହାନ୍ତି ।ମଣିଷ ଯେ ସବାଆଗ ଜଣେ ମଣିଷ,ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ତାକୁ ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ରୂପେ ଦୁଇଭାଗ କରି ଅଲଗା କରିଦେଲେ ଓ ଗୋଟିଏ ଭାଗ ଆର ଭାଗଟିର ଭର୍ତ୍ତା ହୋଇବସିଲେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଉଭୟଙ୍କର ଯେ ଅଧୋଗତି ହୁଏ, ପୃଥିବୀରେ ଏକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟି-ଭଙ୍ଗୀର ବିକାଶ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମନୁଷ୍ୟ ତାହା ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି । ଗତ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ଧର୍ମ ନୁହେଁ, ଏହି ନୂତନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀହିଁ ମୂଳତଃ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅନ୍ୟଆଖି ଦ୍ୱାରା ମଣିଷକୁ ନିଜକୁ ପରସ୍ପରକୁ ଓ ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ଦେଖିବା ଲାଗିପ୍ରେରଣା ଦେଇଆସିଛି ଏବଂ ପୁରୁଷର ବର୍ବରତା ତଥା ନାରୀର ଅକିଞ୍ଚନତାକୁ ହ୍ରାସ କରାଇବାରେ ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀ ପରସ୍ପରର ପରିପୂରକ ଓ ସହଯୋଗୀ ହୋଇ ପାରିଲେ ଯେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଜୀବନଅଧିକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇପାରିବ, ଏଇଟି ଏକାବେଳକେ ଏବର ବିଶ୍ୱାସ । ଏହି ବିଶ୍ୱାସଟି ଆମ ପୃଥିବୀରେ ଯେତିକି ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିବ, ଆମ ପାରସ୍ପରିକ ଜୀବନରେ ମାନବସ୍ୱୀକୃତିର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭାବନାଟି ସେତିକି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ପୁଷ୍ଟ ହେବ । ପୃଥିବୀ ଏକ ନୂତନ ଭୂମିକୁ ଉନ୍ନୀତ ହୋଇ ଆସିବ ।

ପୁରୁଷର ବର୍ବରତା ଲୋପ ପାଇବ । ତା' ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଶୋଧମୂଳକ

ଭାବରେ ନାରୀର ବର୍ବରତା ଯେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାକୁ ଆସିବ, ସେ କଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ପୃଥିବୀରେ ନାରୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରାଥମିକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଅବଶ୍ୟ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଏକାଧିକ ପରିଚୟ ମିଳିଥିଲା ଏବଂ ନାରୀ ପ୍ରଧାନତଃ ପୁରୁଷ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିହିଁ ଆପଣାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିଲା । ସେହି ପ୍ରଥମକାଳୀନ ଉତ୍ତେଜନାଟି ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ ବୋଲି କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମଣିଷ ବୁଝିଲେଣି । ଏହି ବୁଝିବାର ପଶ୍ଚାତ୍ତରେ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ନୂତନ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଅସଲ ଉତ୍ପ୍ରେରକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ଯିଏ ଅତ୍ୟାଚାର ସହେ, ସିଏ ନିଜକୁ ଭାରି ହୀନ ଓ ଅସମର୍ଥ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ ବୋଲି ଅତ୍ୟାଚାର ସହେ । ଯିଏ ଉଗ୍ର ହୁଏ, ଅତ୍ୟାଚାର କରେ, ବାହାରକୁ ସିଏ ଯେତେ ଚଣ୍ଡ ହୋଇ ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତା' ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ହୀନଭାବ ଭାରି କ୍ରୋଧୀ ହୋଇ ଗର୍ଜନ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ପରସ୍ପରକୁ ସାଥି ଓ ସହଧର୍ମୀ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବା ଲାଗି ନାନା ଅସମର୍ଥତା ରହିଥିଲେ ହେଁ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ଅପର ପକ୍ଷକୁ ଅଧସ୍ତନ କରି ରଖିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଗୋଟାଏ ପକ୍ଷ ବାହାରେ କୁହୁଳୁଥାଏ ଏବଂ ଆଉ ଗୋଟାଏ ପକ୍ଷ ଭିତରେ କୁହୁଳୁଥାଏ । ଭିତରେ କୁହୁଳିବାକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଏକ ଅସୁସ୍ଥ ସମାଜରେ ସହିଷ୍ଣୁତା ବୋଲି କୁହାଯାଏ ଏବଂ ପୃଥିବୀରେ ଅନେକ ଚତୁର ଓ ହୀନମନ୍ୟ ମଣିଷ ଏହି ତଥାକଥିତ ସହିଷ୍ଣୁତା ଲାଗି ଗୌରବ ବି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ତାକୁ ଆହୁରି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ଭାବରେ ସଂସ୍କୃତିର ଏକ ବିଶେଷ ଗର୍ବ ବୋଲି ଭ୍ରମ ମଧ୍ୟ କରାଯାଏ ।

ମଣିଷ ଭିତରେ ଏକ ପରମ ସତ୍ୟ ରହିଛି । ନାରୀ ଭିତରେ ରହିଛି, ପୁରୁଷ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି। ଯାବତୀୟ ସତ୍ୟକୁ ଆମେ ଏକ ଅଗ୍ନି ସହିତ ହିଁ ତୁଳନା କରି ପାରିବା । ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ମୂଳତଃ ସେହି ଅଗ୍ନିର ହିଁ ସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ମନ କରିବା । ସେହି ଅଗ୍ନି ହିଁ ଅଭୀପ୍ସା ହୋଇ ଆମକୁ ଜୀବନରେ ଅଭିପ୍ରେତ ନାନା ଦିଗରେ ପରିଚାଳିତ କରି ଦେଉଥାଏ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ସେହି ଅଗ୍ନିକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇ ଜାଣିବା । ତେବେଯାଇ ପରସ୍ପରକୁ ପରସ୍ପରର ଯଥୋଚିତ ମହିମା ଦେଇ ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିବା ଏବଂ ଏହି ସଂସାରରେ ଭଗବାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯଥାର୍ଥରେ ସହଯୋଗ କରି ପାରିବା ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷର ପାରସ୍ପରିକ ସହଯୋଗରେ ପରିବାରରେ ଶାନ୍ତି ରହିବ—ଏହା ଏକାବେଳକେ ଠିକ୍ ମାତ୍ର ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ସହଯୋଗୀ ରୂପେ ପରସ୍ପରର ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଅସଲ ସତ୍ୟଟିକୁ ଏବଂ ଅସଲ ଅଗ୍ନିକୁ ଚିହ୍ନି ନେଇ ପାରିଲେ ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀର ଉତ୍ତରଣ ଲାଗି ଆଗକୁ ଯଥାର୍ଥ ସୋପାନଟି ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇ ଯାଇପାରିବ, ତାହା ଆହୁରି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଠିକ୍ ଆଗକୁ ଯେଉଁ ପୃଥିବୀ

ଆସୁଛି, ସେଥିରେ ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଉଭୟେ ଭଗବାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିମିତ୍ତ ହେବେ । ସେଠି କେବଳ ନିମିତ୍ତରହିଁ ଭୂମିକା ରହିବ, ସନ୍ତାନର ଭୂମିକା ରହିବ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ବା ଅବଦାନଗୁଡ଼ିକ ଆପାତତଃ ଯେତେ ବିଭିନ୍ନ ଓ ବହୁବିଧ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ତଥାପି ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ନାରୀ ବା ପୁରୁଷର ଭୂମିକା ବୋଲି କୁହାଯିବ ନାହିଁ । ଉଭୟେ ମାଟି ହେବେ, ଉଭୟେ ଆଲୋକ ହେବେ, ଉଭୟେ ପବନ ହେବେ । ତେବେ ଯାଇ ଆଗାମୀ ବୃକ୍ଷଟି ସୁଷମ ଓ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ବିକଶିତ ହୋଇ ପାରିବ । ସେତେବେଳେ ସତୀ ହେବାର ଲାଞ୍ଛନା ଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ରହିବ ନାହିଁ । ନାରୀ ଏବଂ ପୁରୁଷ ଉଭୟେ ଶକ୍ତିର ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇ ରହିବେ । କେହି କାହାରିକୁ ଈର୍ଷା କରିବେ ନାହିଁ । କେହି କାହାରିକୁ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିବେ ନାହିଁ, କେହି କାହାର ପଟ୍ଟପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟ ହେବେ ନାହିଁ । କେହି କାହାରି ଅନୁକରଣ କରିବାର ଅଯୋଗ୍ୟତା ଦେଖାଇବେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ସନ୍ତାନ ହେବେ, ସୌଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ହେବେ ।

ନବମ ନିଖିଳ ଓଡ଼ିଶା ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ମହିଳା ପାଠଚକ୍ର ସମ୍ମିଳନୀ,
ସ୍ମରଣିକା, କଟକ, ୧୯୯୮

* * *

ଜ୍ଞାନୀ ମରୁଛନ୍ତି ଭାଳି

ଯାହା ପାଖରେ ଜ୍ଞାନ ଥାଏ, ସଂସାରରେ ତାହାକୁ ଜ୍ଞାନୀ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଜ୍ଞାନୀମାନେ ଜ୍ଞାନକୁ ଅର୍ଜନ କରନ୍ତି । ଜ୍ଞାନକୁ ବାହାରୁ ଆଣି ଆପଣାର ଘର ଭିତରେ ସାଇତି ରଖନ୍ତି । ଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ନିଜର ଓଜନ ବଢ଼ିଲା ବୋଲି ମନେ କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ଜ୍ଞାନଗରୁ ହୁଅନ୍ତି । ଆମ ଆଧୁନିକ ଯୁଗ ଜ୍ଞାନର ଯୁଗ, ଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ଗରୁ ହୋଇ ବସିବାର ଯୁଗ । ଗରୁ ହେଲେ ମଣିଷ ଭାଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ଭାଳି ଭାଳି ମରେ ।

ଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କୁ ସଂସାରରେ ପଣ୍ଡିତ କୁହାଯାଏ, ପଣ୍ଡିତମାନେ ଶାସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ପଇଣ୍ଠାଇ ରଖିଥାଆନ୍ତି, ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡରେ ବୋହିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ସାଧାରଣ ମଣିଷ ମାନଙ୍କର ତୁଳନାରେ କେତେ ଗରୀୟାନ୍ ହୋଇ ଦିଶନ୍ତି । ସେମାନେ ଗରିଷ୍ଠ କଥାମାନ କହନ୍ତି, ଗରିଷ୍ଠ ନହୋଇଥିଲେ କୌଣସି କଥାକୁ କଥା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର ହିଁ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଶାସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ଗଣ୍ଠି ମରାଇ ରଖିଥାନ୍ତି ଓ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଗଣ୍ଠିବ୍ରହ୍ମ ବୋଲି ମାନନ୍ତି । ଶାସ୍ତ୍ର ଭିତରେ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଠାବ କରନ୍ତି, ଶାସ୍ତ୍ରର ବାଣ ମାରି ବ୍ରହ୍ମରୂପୀ ଅସାଧ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀକୁ ସାଧ୍ୟ କରିବେ ବୋଲି ବାହାରିଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ପାଠଧରେ ବାହାରି ଯାହା କିଛି ଠାବ କରନ୍ତି, ତାହାକୁ ହିଁ ବ୍ରହ୍ମ ବୋଲି

ଘୋଷଣା କରନ୍ତି । ସେହିସବୁ ଘୋଷଣାର ପ୍ରକାରଭେଦ ଅନୁସାରେ ବ୍ରହ୍ମର ଜାତିଭେଦ ନିରୂପଣ କରନ୍ତି । ପ୍ରକାରଭେଦ କରିବାକୁ ଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କରେ ଆଖ୍ୟା-ତାରେ ତନ୍ତ୍ର ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସେହି ତନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ସଂପ୍ରଦାୟ ଗଢ଼ାହୁଏ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭେକରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଂପ୍ରଦାୟର ପରିଚୟ ମିଳେ ।

ଆଗେ ସଂସାରରେ ଯେତିକି ଜ୍ଞାନ ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାଠାରୁ ଲକ୍ଷଗୁଣ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନ ମହଜୁଦ ହୋଇ ରହିଛି । ଜ୍ଞାନକୁ ଶକ୍ତି ବୋଲି ଘୋଷଣା କରା-ଯାଇଛି, ଜ୍ଞାନୀମାନେ ଶକ୍ତି ଆଡ଼କୁ ଅର୍ଥାତ୍ କ୍ଷମତା ଆଡ଼କୁ ଆଉଜି ପଡ଼ି ଆପଣାକୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । କ୍ଷମତାଶାଳୀ ମାନେ ଏହିଭଳି ଏକ ଯୁଗ-ନ୍ୟାୟର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଜ୍ଞାନକୁ ପୋଷ ମନାଇ ରଖିଲେଣି, ନିଜ ଅଭୀଷ୍ଟର ସିଦ୍ଧି ଲାଗି ଜ୍ଞାନକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାର କଲେଣି । ଜ୍ଞାନୀମାନେ ମୁକୁଟ ପିନ୍ଧି ଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ କ୍ଷମତାଶାଳୀ ମାନଙ୍କର କ୍ଷମତାଗୁଡ଼ାକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଉପଦ୍ରବ—ସମର୍ଥ କରିବାରେ କାମରେ ଲାଗିଲେଣି । କ୍ଷମତାଶାଳୀ ମାନଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ପ୍ରତାପଯୁକ୍ତ କରିବାରେ ନିମିତ୍ତ ବି ହେଲେଣି । ସଂସାରରେ ଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ାକ ବିଜ୍ଞାନରେ ପରିଣତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ କ୍ଷମତାର ଭଣ୍ଡାରକୁ ନୂଆ ନୂଆ ବନ୍ଧୁକ ଏବଂ ବୋମାମାନେ ଆସିଲେଣି । ଗୋଟିଏ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଜ୍ଞାନୀଦଳ ଆଉଗୋଟିଏ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଜ୍ଞାନୀଦଳ ସହିତ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ କୃତିତ୍ୱର ସହିତ ମାରି ପାରିବାର ଅଭିନବ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବାର ମାଧ୍ୟମରେ ସତେଅବା କେଡେ ପୁଲକର ସହିତ ଯାଇ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଏହି ପୃଥିବୀଟିକୁ ଭଲ ପାଉଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ନିଜର ଘରଟିଏ ପରି ମନେ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଏବେ ବ୍ୟସ୍ତସମସ୍ତ ହୋଇ ଭାବୁଛନ୍ତି,—ଏହି ଜ୍ଞାନୀ ଏବଂ କ୍ଷମତାଶାଳୀମାନେ ଏକାଠି ମିଶି ଆମ ଜୀବନର ଘରଟିକୁ କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ଧୂଳିରେ ମିଶାଇଦେବେ ? ଆମ ଜ୍ଞାନୀମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ମଣିଷର ପଟକୁ କେବେ ଆସିବେ ? ସେମାନେ କେବେ ସହଜ ହେବେ, ହାଲୁକା ହେବେ,—ସହଜ ଭାବରେ ଖୋଲାଯାଇ ପାରିବେ, କ୍ଷମତାର କାମରେ ନଲାଗି ମଣିଷର କାମରେ ଲାଗିବେ ? ଅର୍ଥାତ୍, ଏହି ମଣିଷ ଏବଂ ତା'ର ସଂସାର ଭିତରେ ହିଁ ଯେଉଁ ଭଗବାନଙ୍କର ବସତି, ସଂସାରର ଜ୍ଞାନୀମାନେ ସବାଆଗ ସେଇ ମଣିଷକୁ ଲୋଡ଼ିବେ ? ସେମାନେ ମଣିଷମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହି ମଣିଷ ହେବେ, ଆଗକୁ ବାଟ କାଢ଼ିବେ, ଆଗକୁ ବାଟ ଚାଲିବେ ଏବଂ ମଣିଷକୁ ମୂଳୋତ୍ପାଟିତ କରିଦେବା ଲାଗି କ୍ଷମତାର ଠୁଳ ଉଆସ ମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଚାଲିଛି, ସେମାନେ ସେହି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରରୁ ଯେ କେବଳ ବାହାରେ ରହିବେ ତା' ନୁହେଁ, ସେମାନେ ସେହି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ସହିତ ଲଢ଼ିବେ ଓ ତାହାକୁ ଏକ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ବୋଲି ଚିହ୍ନାଇ ଦେବେ ।

ସନ୍ଥମାନେ ପଣ୍ଡିତ ମାନଙ୍କର ନିନ୍ଦା କରିଛନ୍ତି,—ପରିହାସ କରି ସେମାନେ ପଣ୍ଡିତ ମାନଙ୍କୁ ଜ୍ଞାନୀ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଅସଲ ବାଟଟି ଜ୍ଞାନୀଙ୍କୁ ଅଗୋଚର ବୋଲି କେତେ ସହଜ ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀଯାକର ସନ୍ଥ ମାନଙ୍କର ଉକ୍ତିରେ ଆମକୁ ସର୍ବଦା ଏହିପରି ଏକ ଶ୍ଳେଷୋକ୍ତିର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଥାଏ । ସନ୍ଥ ଜ୍ଞାନକୁ ଘୃଣା କରେନାହିଁ, ମାତ୍ର ସେ ଜ୍ଞାନ ପାଖରେ ମୋଟେ ଅଟକି ରହି ଯାଏନାହିଁ । ଯିଏ ଆପଣାର ଦୃଷ୍ଟିଗତ ନାନା କାରଣରୁ ଜ୍ଞାନ ପାଖରେ ଅଟକି ରହିଯାଏ; ସନ୍ଥମାନେ ସେହିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଏକ ବିଶେଷ ଅର୍ଥରେ ଜ୍ଞାନୀ ବୋଲି କହି-ଦିଅନ୍ତି । ଜ୍ଞାନ ହେଉ ଅଥବା ଭକ୍ତି ହେଉ, ଏମାନେ ସରଳ ହେଲେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପଥରେ ପରିଣତ ହୁଅନ୍ତି । ଜ୍ଞାନୀ ଅଥବା ଭକ୍ତ ଯିଏ ହେଉ ପଛକେ, ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ତାରି ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଭକ୍ତି ତାକୁ ଉପଲବ୍ଧିର ସ୍ତରକୁ ଉନ୍ନୀତ କରି ନେଇଯାଏ । ଉପଲବ୍ଧିର ସ୍ତରକୁ ଆସିଲେ ଜ୍ଞାନ କେବଳ ଜାଣିବାରେହିଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହେ ନାହିଁ,—ତାହା ଆପଣାକୁ ଆତ୍ମର କର୍ତ୍ତୃହୋଇ ପାରିବା ଲାଗି ସମ୍ମତ ଏବଂ ସମର୍ପିତ କରି ରଖିବା ଲାଗି ସମର୍ଥ ହୁଏ । ଉପଲବ୍-ଧିର ଗାର ଗୁଡ଼ିକ ଡେଇଁ ପାରିଲେ ଭକ୍ତି ମଧ୍ୟ କେବଳ ଭକ୍ତିର ସୀମା ଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ମୋଟେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ତାହା ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଲିଦିଏ, ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଆଣେ, ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁହିଁ ପ୍ରବଣ ହେବା ବୋଲି ବୁଝେ । ସେତେବେଳେ ବାହାରର ଖୋଳ ଗୁଡ଼ାକ ମନକୁ ମନ ଖସି ପଡ଼ନ୍ତି । ଭେକମାନେ ବିଦାୟ ହୋଇ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି; ଖୋଳ ଏବଂ ଭେକଗୁଡ଼ିକର ପକ୍ଷ ନେଇ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅହଙ୍କାର ସୂକ୍ଷ୍ମ ତଥା ସ୍ଥୂଳ ଭାବରେ ଫୁଲାକରି ରହିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସେଇଟା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି କାମ ରହେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଭିତରର ଯାହାକିଛି ଆପଣାର ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଭକ୍ତିର ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ଭାରି ସହଜରେ ଆଗକୁ ବାହାରି ଯାଇପାରେ । ଯିଏ ଆଉକିଛି ହୋଇଯାଏ, ଆଉକିଛି ହେବାଦ୍ୱାରା ପୁରୁଣାର କବଳରୁ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରେ ।

ଯଦି ତୁମେ ଆପଣାର ତୁଚ୍ଛା ଜ୍ଞାନଟାକୁ ନେଇ ଗରୁ ହୋଇ ବସିଥିବ, ତେବେ ଭଲ ଭଲି ମରିବ, ଆଦୌ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗି ପାରିବ ନାହିଁ । ତୁମ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ କେତେ କେତେ ସୁନ୍ଦର ମୁଣ୍ଡ ପରସ୍ପର ସହିତ ପିଟାପିଟି ହୋଇ ମରୁଥିବେ ସିନା, ମାତ୍ର ତୁମେ ହୁଏତ ପଦୁଟିଏ ହେଲେ ଆଗକୁ ଯାଇ ପାରୁନଥିବ । ଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଥିବ, ଖୁଣ୍ଟାଗୁଡ଼ାକୁ ଗୌରବ ବୋଲି ମଣୁଥିବ ଏବଂ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ପାଚି ପାଚି ଯାଉଥିବ । ତୁମର ଯାବତୀୟ ଜ୍ଞାନ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ଅନ୍ଧାର ଗୁଡ଼ାକ ହିଁ କେଡ଼େ ଦର୍ପରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିବେ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ାକ ସମ୍ମୁଖରେ ତୁମେ ନିତାନ୍ତ ଅସହାୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବ । ପୃଥିବୀର ଜ୍ଞାନ ଓ ଜ୍ଞାନୀମାନେ ଆଜି ପ୍ରାୟ

ସେହିପରି ଭାବରେ ଅସହାୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । କ୍ଷମତା ହାତରେ ପୁରୁଣା ଅସୁନ୍ଦର ଗୁଡ଼ାକ ଲାଗି ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବାଧ ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଅଖଣ୍ଡଣିମାନ ଖଣ୍ଟୁଛନ୍ତି, ଅସଲ ଆହ୍ୱାନ ଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ଭାଲି ଭାଲି ମରୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ, ଆଗ ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା, ଆଗ ସାହାସ, ଆଗ ସମ୍ମତି ଓ ଆଗ ସଂକଳ୍ପ;—ତେବେ ଯାଇ ଜ୍ଞାନ ନିଜକୁ ଅଭିପ୍ରେତ ଅସଲ କାମଟି ଲାଗି ନିଯୁକ୍ତ କରି ପାରିବ । ତେବେଯାଇ ସଂସାରର ପଣ୍ଡିତମାନେ ଆଉ ଗଧ ହୋଇ ନରହି ଅସଲ ଜ୍ଞାନୀ ହେବାକୁ ଭାଜନ ହେବେ । ତେବେଯାଇ ଜ୍ଞାନ ସତକୁ ସତ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେବ, ଯଥାର୍ଥ ଭକ୍ତ ଓ ଯଥାର୍ଥ କର୍ମୀ ଯେଉଁ ଥାନକୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନିଅନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେହିଥାନକୁ ଅଗ୍ରସରକରାଇନେବ । ଭୂଇଁ ଉପରେ କୁସୁମ ଫୁଟାଇ ପାରିବ ଏବଂ ଆକାଶ ଗୁଡ଼ିକୁ ଭୂଇଁ ଉପରକୁ ଲଗାଇ ଆଣିବ ।

ଅସଲ ଆହ୍ୱାନଟିକୁ ସାହାସ କରି ପାରିନାହାନ୍ତି ବୋଲି ପୃଥିବୀର ତଥାକଥିତ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନୀ ତୁଚ୍ଛା ପଣ୍ଡିତ ହୋଇ ରହି ଯାଇଛନ୍ତି । ଶାସ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ାକୁ ବନ୍ଧା କରି ଧରିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଶାସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକ ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମର ସଂସାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦାୟୁମାୟୁ ଭାବରେ ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ରହିଛି । ଆଦର୍ଶ ଗୁଡ଼ାକ ପିତୁଳା ହୋଇ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଅସଲ ଆତ୍ମୀୟତା ଏବଂ ଅସଲ ସହୃଦୟତା ଗୁଡ଼ିକର ଅଭାବରେ ଦଳ ଦଳ ମଣିଷ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଂପ୍ରଦାୟ ଭିତରେ ମୁହିଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି । ଅସଲ ଉଦୟର ପଥ ଗୁଡ଼ାକ ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଛି; ଯେଉଁ କବାଟଟି ଫିଟିଲେ ଜୀବନରେ ସବୁକିଛି ଫିଟିଯାଏ, ସଂସାରର ଗୁରୁମାନେ ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହି ପଥଟିକୁ ହିଁ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ଦେଉଳମାନଙ୍କରେ ପୁରୁଣା ଭ୍ରମ ଗୁଡ଼ାକର ଥାନରେ ନୂଆ ନୂଆ ଭ୍ରମକୁ ମୂର୍ତ୍ତି କରି ବସାଇ ଦିଆଯାଉଛି ଏବଂ ତୁଚ୍ଛା ଅଳ୍ପତା ଗୁଡ଼ାକୁ ଭୁବନ ମନ ମୋହି ରଖିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସୁନାବେଶ କରି ଥାପନା କରାଯାଉଛି । ମଝିରେ ମଝିରେ ସନ୍ଥମାନେ ଆସିଛନ୍ତି, ଦେଉଳ ଗୁଡ଼ାକର ଚହଲାକୁ ବିଦ୍ରୂପ କରିଛନ୍ତି ଓ ଅସଲ ବାଟଟି ଆଉ କେଉଁଠି ରହିଛି ବୋଲି ଅତି ସରଳ ଏବଂ ସିଧା ଭାଷାରେ ଆମକୁ ଚେତାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ସଂପ୍ରଦାୟକାମୀ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଗାମୀ ମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ପୀଠମାନଙ୍କରେ ପଥର କରି ବସାଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ଯୁଗଗୁଡ଼ାକୁ ଭୁଲାଇ ରଖିଛନ୍ତି, ମନୁଷ୍ୟ-ବାସନାର ଅସଲ ଉତ୍କ୍ରମଣ ଏବଂ ଅତିକ୍ରମଣ ଗୁଡ଼ିକୁ ମାତ୍ର କେତେଟା ଆଚାର ଏବଂ ନିଷେଧାଦିର ସୀମା ଭିତରେ ବାନ୍ଧିକରି ରଖି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଆମେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଏହି ବିଷଚକ୍ରରୁ ଅବଶ୍ୟ ବାହାରିଯାଇ ପାରିବା । ଆମେ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଜ୍ଞାନର ଅସଲ ଆହ୍ୱାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ମନ କରିପାରିବା, [illegible] ତଥାପି ଭାଲି ଭାଲି ମରିବାର ପ୍ରମାଦ ଭିତରୁ ଆପଣାକୁ ଅବଶ୍ୟ ବଞ୍ଚାଇ ରଖି ପାରିବା ।

ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ, ଭକ୍ତର ସକଳ ପ୍ରାବଞ୍ଚ—ଆବେଦନ ଲାଗି ଆପଣାକୁ ସମ୍ମତ କରି ରଖିପାରିବା, ମାତ୍ର, ଭକ୍ତର ଗାତଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ଆସି ପଡ଼ିଯିବାର ଯାବତୀୟ ଗଞ୍ଜଣା ଭିତରୁ ଆପଣାକୁ ମୁକ୍ତ ରଖି ପାରିବା । କର୍ମ କରିଯାଇ ପାରୁ-ଥିବା, ମାତ୍ର ତଥାପି କର୍ମର ଦଉଡ଼ି ଗୁଡ଼ାକୁ ବେକରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ଆମକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଆଦୌ ପଡ଼ୁ ନଥିବ । ସର୍ବୋପରି, ସେତେ-ବେଳେ ଆମେ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚୁଥିବା, ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଅଭିନୟ କରୁନଥିବା; ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଥିବା, ଆତ୍ମୀୟତା ଗୁଡ଼ିକୁ ବଢ଼ାଇବାରେ ନିମିତ୍ତ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ପଡୁଥିବା, ସଂପ୍ରଦାୟଗତ ଅଳ୍ପତାଗୁଡ଼ାକ ସେତେବେଳେ ଆମକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଉତ୍ତେଜନା ମଧ୍ୟରେ ଭଲାଇ ରଖି ପାରୁ-ନଥିବ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମ—ପରମ୍ପରାର ଯାବତୀୟ ପ୍ରେରଣା ଆମକୁ କେବଳ ସେହି ସଂପ୍ରତ୍ୟୟଯୁକ୍ତ ସମ୍ମତିଟିର ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଯିବାରେ ହିଁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁ ।

ମହିମା-ମୟୂଖ, ୩/୨, ଅଗଷ୍ଟ, ୧୯୮୪

* * *

ଖୁଦ୍ର କଲେ ହୁଏ ଖେଦ

ଆପଣାର ବାଡ଼ ପକାଇ ଆମେ ଯାହାକିଛିର କଳନା କରି ପାରିବା, ମହିମା ତାʼଠାରୁ ଅନେକ ବେଶୀ; ଆମେ ଖଣ୍ଡକୁ ଖଣ୍ଡ ଯୋଡ଼ିକରି ସମଗ୍ରଟିଏ ଗଢ଼ି କରି ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ଯେତେ ମନ ବଳାଇବା, ତାହା ମହିମାରୂପୀ ସମଗ୍ରଟିର କଦାପି ସମତୁଲ ହେବ ନାହିଁ । ମହିମା ଅର୍ଥାତ୍ ଭୂମା ! ଏବଂ, ଭୂମୈବ ସୁଖଂ ।

ଯାହା ଭୂମା ନୁହେଁ, ତାହା ଅଳପ, ତାହା କ୍ଷୁଦ୍ର । ଏବଂ ସନ୍ଥମାନଙ୍କର ଭାଷାରେ ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର ହେଉଛି ଯାବତୀୟ ଖେଦର ମୂଳ । ଏହି ସଂସାରରେ ଦୁଃଖର କାରଣମାନ ଦର୍ଶାଇ ଅନେକ ଧର୍ମପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ମହାଚେତା ସେହି ଦୁଃଖରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବାର ବାଟମାନ ବତାଇ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଆମେ ଯଦି ସେଗୁଡ଼ିକ, ଯଥାର୍ଥ ଅନୁରାଗର ସହିତ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦେଖିବା, ତେବେ ଅବଶ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିବା ଯେ ଯାବତୀୟ ଖେଦ ବା ଦୁଃଖର ପଛରେ ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇ ରହିବାକୁ ମନ କରିବାର ମୂଳ କାରଣଟି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଆମର ଦୁଃଖବେଳେ ଆମେ କେତେ ଆରତରେ କେତେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକୁ; କେତେ ବିକଳ ହୋଇ ଦିଅଁ ଦେବତା କରୁ,—ଆପଣାର ଦୁଃଖଟି ଆମକୁ ସତେଅବା ସାରା ପୃଥିବୀର ଦୁଃଖଠାରୁ ଅଧିକ ଗରୁ ହୋଇ ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । କାରଣ, ଆମର ସହସ୍ର ଆକୁଳତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମେ ନିଜ ଭିତରେ ଭାରି କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇ ବସିଥାଉ । ଆମର ଦୁଃଖ ଗୁଡ଼ାକ ଆମଲାଗି ଫାଶ ପରି କାମ କରେ । ଆମ ମୁକୁଳିଯିବାର ଯାବତୀୟ

ପଥକୁ ଅବରୋଧ କରି ରହିଥାଏ । ନିଜର କ୍ଷୁଦ୍ର ଦୁଃଖଗୁଡ଼ାକୁ ଧରି ମଣିଷ କେତେ କୋଳାହଳ ଏବଂ ଆଡ଼ମ୍ବର ସହିତ ଦଉଡ଼ ଧାପଡ଼ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ମନ୍ଦିର ଓ ଠାକୁର ମାନଙ୍କୁ କେତେ କାମରେ ଲଗାଇବ ବୋଲି ପାଞ୍ଚ କରୁଥାଏ । ତଥାପି, ତାହାର ଅହଙ୍କାର ଗୁଡ଼ାକ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ସିନା, ମାତ୍ର ଦୁଃଖ ମେଣ୍ଟି ପାରେନାହିଁ । ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ରତାଗୁଡ଼ାକୁ ଡେଇଁ ପାରିଲେ ଯାଇ ଦୁଃଖ ଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍, ଦୁଃଖ ଯାଏ ନାହିଁ । ଦୁଃଖକୁ ହଜମ କରି ହୁଏ, ଦୁଃଖରୁ ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟ ଲାଭ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ସେହି ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟ ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ମହିମା ସହିତ ଖିଅ ଲଗାଇ ଦିଏ । ଏବଂ ଖିଅ ଲାଗି ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର ହେବାର ଦୁର୍ଗତି କଦାପି ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଯାହା ଆମର ସକଳ କଳ୍ପନାର ବାହାରେ, ତାହାକୁ ସନ୍ତକଟା ଭିତରେ ଖଣ୍ଡ କରି ଧରି ଅଳ୍ପକାମୀ ଅହଙ୍କାରୀମାନେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଉପାସନା ମାର୍ଗର ଭିଆଣ କରିଛନ୍ତି । ମାର୍ଗ ଗୁଡ଼ାକୁ ଯଦି ସତତ କେବଳ ମାର୍ଗ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ସଂସାରରେ ହୁଏତ କେବଳ ମାର୍ଗ ଯାତ୍ରୀମାନେହିଁ ରହିଥାଆନ୍ତେ । ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥାଆନ୍ତେ । ମାତ୍ର, ମାର୍ଗ ଗୁରଣା ଯେତେବେଳେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଦ୍ଧତିର ଉପାସନା ଭିତରେ ଆସି କଳହୋଇ ରହିଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଯାବତୀୟ ଇଷ୍ଟ ଅନିଷ୍ଟରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ଯାହା ଦ୍ୱେଷର କାରଣ ହୁଏ, ଯାହା କେତେଟା ନିୟମ ଓ ତଥାକଥିତ ନିଷ୍ଠା ଭିତରେ ବାଟ ଚାଲିବା ଓ ପାହାଚ ଉଠିବା ମଣିଷର ଗୋଡ଼କୁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରି ବାନ୍ଧି ରଖେ, ତାହା ଅନିଷ୍ଟ ପରିହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । ଆମକୁ ଅଳପ ଭିତରେ ଭରମାଇ ରଖେ । କ୍ଷୁଦ୍ର କରି ରଖେ । ସଂସାରରେ ଖେଦ ବଢ଼ାଏ, ସାଧନା ଗୁଡ଼ିକୁ ଶ୍ରୀହୀନ କରି ପକାଏ ।

ସଂସାରକୁ ଅଳପ ବୋଲି କହି ଆମର ପାରମ୍ପରିକ ଗୁରୁମାନେ ଆମକୁ ସେହି ସଂସାରକୁ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଆସିବାର ପରାମର୍ଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ପଳାଇଯିବା ଦ୍ୱାରା ଜୀବନର ଅଳପ ଗୁଡ଼ାକ କଦାପି ବହୁତ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । କ୍ଷୁଦ୍ରକୁ ଛାଡ଼ି ପର୍ବତର ଶୃଙ୍ଗକୁ ଉଠିଗଲେ ଆମ କ୍ଷୁଦ୍ରତାର କଷ୍ଟମାନେ କଟି ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଭିତରେହିଁ କ୍ଷୁଦ୍ରକୁ କାଟି ଭୂମାକୁ ଦେଖିଲେ କ୍ଷୁଦ୍ରତାର ଦୁର୍ଗତି କଟେ । ସଂସାରରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଉପାସନାର ଭିଆଣ କରିଥିବା ସଂପ୍ରଦାୟମାନେ ଏହି କଥାଟିର ଠିକ୍ ଓଲଟା କରିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଭୂମାକୁ ଆଣି ଅଳପ ଭିତରେ ପୂରାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଭେକମାନଙ୍କୁ ବହୁତ କରି ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ନିୟମଗୁଡ଼ାକୁ ଭାରି ଆଣ୍ଠି ଭାବରେ ମାନି ବହୁତ ହୋଇ ନପାରିବାର ଦୁଃଖକୁ ବାଆଁ ଟେକି ଦେବାର ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ, ସକଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏବଂ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ସମ୍ପର୍କ ମଧ୍ୟରେ

ଭୂମା ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ତଥାପି ବାଡ଼ ଗୁଡ଼ିକୁହିଁ ପରମ ବୋଲି ମଣିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ବାଡ଼ ଗୁଡ଼ାକୁ ମୋଟେ ଉଠାଇ ପାରି ନାହାନ୍ତି । ଆପଣାକୁ କେତେ ରାଜସିକ ପ୍ରକାର ଓ ବେଷ୍ଟରଣରେ କ୍ଷୁଦ୍ର କରି ରଖିଛନ୍ତି । ସଂସାର ଭିତରେ ଖେଦର ରାଜପଣଟାକୁହିଁ ବଳୀୟାର କରି ରଖିବାରେ ସେମାନେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି, ଏବେ ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ।

ମହିମାର ଆକର୍ଷଣ ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ଭୂମାର ଆକର୍ଷଣ । ସେହି ଆକର୍ଷଣକୁ ଖାଲି ନିୟମ ଗୁଡ଼ାକ ମାନିବା ଭିତରେ ନୁହେଁ, ଏହି ସାଂସାରିକ ନୈମିତ୍ତି-କତାର ଯାବତୀୟ ସମ୍ବନ୍ଧ, ସମ୍ପର୍କ ଏବଂ ଅଭିଳାଷ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରି-ବାକୁ ହୁଏ । ଆପଣାର ଗୋଟିଏ ଆଖିରେ ସହସ୍ର ଆଖିର ଦେଖାଟିକୁ ଦେଖି ପାରିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ସହସ୍ର ଆଖିରେ ସହସ୍ର ଖିଅ ଲଗାଇ ଦେଖିବା ଏବଂ ବାନ୍ଧିବା,—ଏହାରି ଦ୍ୱାରାହିଁ ଆମ ଅହଂଗୁଡ଼ାକର ଗଣ୍ଠି ଫିଟିଯାଏ । ଆପଣା ଓ ଅନ୍ୟ ଭିତରେ ରହିଥିବା କନ୍ଦଳ ଗୁଡ଼ାକର ସମାଧାନ ହୁଏ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅର୍ଥରେ ଏହାକୁହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନାନୁରାଗ ବୋଲି କୁହାଯିବ, ଏହାହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଭୂମାନୁରାଗ । ତାହା ଆମକୁ ଗାର ପରେ ଗାର ଡିଆଁଇ ନେଇଯାଏ, ବୃତ୍ତ ପରେ ବୃତ୍ତକୁ ଅତିକ୍ରମ କରାଇନିଏ । ତେଣେ ଆମ କେନ୍ଦ୍ରଟି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅଚଳପ୍ରତିଷ୍ଠ ହୋଇ ରହି-ଥାଏ । ସେହି କେନ୍ଦ୍ର ବିଶ୍ୱର କେନ୍ଦ୍ରରେ ପରିଣତ ହୁଏ, ଏହି ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱର ବ୍ୟବସ୍ଥାଟି ମୋ'ରି ସେହି କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଚାଲୁଛି ବୋଲି ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ସେହି ଅନୁଭୂତି ଯଥାର୍ଥ ମୁକ୍ତିର ସୁଖଚେତନା ଆଣିଦିଏ । ତା'ପରେ ଆଉ କ୍ଷୁଦ୍ର ନହେବା ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଯାବତୀୟ ଖେଦ-ସଚେତନତା ଦୂରୀଭୂତ ହୁଏ । ଆମର ସକଳ ଚରଣା ଏକ ସ୍ୱଭାବ—ଅନୁରାଗୀ ଜୀବନ—ସଚେ-ତନତାକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯାଏ । ଏବଂ ସ୍ୱଭାବ-ଅନୁରାଗୀର ଆଦୌ କୌଣସି ଜାତି ରହେ ନାହିଁ । ଜାତି ଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟ ଚାଲିଯାଏ ।

ଯାହାକୁ ଲେଖି ହୁଏନାହିଁ, ତାହା ଅଲେଖ । ଯାହାକୁ ବର୍ଣ୍ଣି ହୁଏ ନାହିଁ, ଅଥଚ ଆମର ସବୁ କିଛିକୁ ଯାହା ଆବୋରି ରହିଥିବା ପରି ସତତ ଅନୁଭବ ହୁଏ, ତାହାହିଁ ମହିମା । ଯାହାକିଛିକୁ ଛୁଇଁ ପକାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଯାହାର ମୂଳ ସ୍ପର୍ଶଟି ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ, ତାହାହିଁ ଭୂମା । ଭୂମାରେ ହିଁ ସୁଖ । ଆମର ସଂପ୍ରଦାୟୀମାନେ ଭୂମାକୁ ପ୍ରତିମାରେ ପରିଣତ କରି ଆମକୁ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ଏପରି ଦୟନୀୟ ଭାବରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଓ ତେଣୁ ଆପଣାର ଅଜ୍ଞତା ଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ଏପରି ଅହଙ୍କାରୀ କରି ରଖିବାର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କାହିଁକି କଲେ କେଜାଣି ? ଶୂନ୍ୟ ଭିତରେ ମନ୍ଦିର ଗୁଡ଼ାକୁ ଥାପି ଶୂନ୍ୟକୁ ଗିଳିବା ଲାଗି କାହିଁକି ମନ କଲେ କେଜାଣି ? ଇତିହାସ କହୁଛି, ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସଂସାରରେ ଖେଦ ବଢ଼ିଲା । ଖିନ୍ନ ହେବାରୁ ହିଁ ଖେଦ

ବଢ଼ିଲା । ଚତୁରମାନେ କେତେ ପ୍ରକାରର ଚିନ୍ତା, ପଇତା ଏବଂ ଜପାମାଳ ଦେଇ ସେହି ଖେଦ ଗୁଡ଼ାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ କେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ତଥାପି ଖେଦ ବଢ଼ିଲା । ଆପଣା ଭିତରର ଭୂମା ଏହି ଦମ୍ଭଗୁଡ଼ାକ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ରହି-ଗଲା । ତେଣୁ ଆମ ବାହାରେ ଆମକୁ ଏହି ସବୁଟି ସହିତ ଯୋଡ଼ିକରି ରହିଥିବା ଭୂମାର ବାରତା ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଆଉ ମିଳି ପାରିଲାନାହିଁ । ସଂସାର ଭାଗ ଭାଗ ହୋଇଗଲା । ବିରାଗ ଗୁଡ଼ାକ ଅତି ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଆମକୁ ଭୁଲାଇ ରଖିଲେ । ଆମକୁ ଖିନ୍ନ କରି ରଖିଲେ । ଖିନ୍ନ ହେବାର ଏହି ଯାବତୀୟ ଫାନ୍ଦକୁ ଡେଇଁଯାଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ଆମେ ଆମର ଖେଦ ଗୁଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ଡେଇଁଯାଇ ପାରିବା ।

ମହିମା-ମୟୂଖ, ୩।୨, ମଇ, ୧୯୮୪

* * *

ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଶିକ୍ଷା

ପରମ ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍‌ଧି ହେଉଛି ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟଟି ଦିଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାର ମାର୍ଗ ହେଉଛି ଯୋଗ । ଆଗେ ଯୋଗ କହିଲେ ଜୀବନ ଭିତରୁ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ବୁଝାଉଥିଲା । ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ-ପାରିବା ଲାଗି ଆଉ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ବିଯୁକ୍ତ, ବିଲଗ ଓ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହି-ବାକୁ ବୁଝାଉଥିଲା । ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବା ଲାଗି ସଂସାରଠାରୁ ବିଲଗ ଓ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଯିବାକୁ ବୁଝାଉଥିଲା । କାରଣ ସେହି ମାର୍ଗଟି ଭଗ-ବାନଙ୍କୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିପାରିବା ଲାଗି ସଂସାରକୁ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି କହି-ବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିଲା । ଏହି ସଂସାର ଯେ ତାଙ୍କରି ସଂସାର, ତାଙ୍କରି ଇଚ୍ଛାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ଏହି ସଂସାର ଭିତରେ ଯେ କେବଳ ସେଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ଏହି ସଂସାରର ମୂଳକ ଶକ୍ତି ରୂପେ କେବଳ ସେଇ ଯେ ଏଠି ଅବସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି, ପୁରୁଣା ଯୋଗର ପାଠଟି ଭିତରେ ଏହି କଥାଟିକୁ ବୁଝି ପାରିବା ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ବାଟ ନଥିଲା ।

ଯୋଗ ହେଉଛି ପରମ ସତ୍ୟକୁ ଉପଲବ୍‌ଧି କରିବାର ମାର୍ଗ । ଏହି ଯୋଗ ଆତ୍ମ-ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଯୋଗ । ଆମେ ଆଗରୁ କର୍ମଯୋଗ କଥା ଶୁଣୁଥିଲୁ, ଜ୍ଞାନ-ଯୋଗ ଓ ଭକ୍ତିଯୋଗ କଥା ଶୁଣୁଥିଲୁ । ସବୁଯାକ ଶାଖାଠାରୁ ଆପଣାକୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ କରିବାକୁ ମନ କରୁଥିବା ରାଜଯୋଗର କଥା ବି ଶୁଣୁଥିଲୁ । ଅର୍ଥାତ୍, କିଏ କହୁଥିଲେ କର୍ମହିଁ ଅସଲ, କିଏ କହୁଥିଲେ ଜ୍ଞାନ ହିଁ ଅସଲ, ପୁଣି ଆଉକିଏ ଭକ୍ତିକୁହିଁ ଅସଲ ବୋଲି କହିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହାକୁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହୁଥିଲେ । ଗୀତା ପ୍ରଭୃତି ସମନ୍ୱୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ଯାବତୀୟ ଯୋଗମାର୍ଗକୁ ପରସ୍ପରର ପରିପୂରକ ଏବଂ ଯେକୌଣସି ଆକାଙ୍‌କ୍ଷିତ ଜୀବନଯୋଗର କେବଳ

ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଭାବ ବୋଲି କୁହା ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମ ସାଧନାର ପର-ମ୍ପରାରେ କର୍ମଯୋଗ ସହିତ ଭକ୍ତିଯୋଗରେ ଲଢ଼ାଇ ହେଉଥିଲା, ଭକ୍ତିଯୋଗ ସହିତ ଜ୍ଞାନଯୋଗର ବି ଲଢ଼ାଇ ହେଉଥିଲା । ତଥାକଥିତ ଭକ୍ତିଯୋଗୀ, ଜ୍ଞାନଯୋଗୀ ଆଉ କର୍ମଯୋଗୀମାନେ ଆପଣାର ଆକାଶଟି ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ଆପଣାର ମାର୍ଗଟିକୁ ଦେଖିବା ଲାଗିହିଁ ସମର୍ଥ ହେଉଥିବାରୁ ଏହିସବୁ ପ୍ରମାଦର ଅବକାଶ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିଲା ଏବଂ ସେହି ପ୍ରମାଦଗୁଡ଼ାକର ହୃଦୟହୀନ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଭିତରେ ପଡ଼ିଯାଇ ସବୁଯାକ ଯୋଗ ହୁଏତ କେବଳ ଏକ ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷାଦ-ଯୋଗରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇ ରହୁଥିଲା ।

ଏବଂ ଶିକ୍ଷା ହେଉଛି ଆତ୍ମ-ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ମାର୍ଗ । ଆପଣାକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଜାଣିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଆପଣା ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଭୂମି ଏବଂ ଯାବତୀୟ ଆକୃତିକୁ ସେହି ପରମସତ୍ୟର ଏକ ଭୂମି ତଥା ସେହି ପରମ ସତ୍ୟ ଲାଗି ଏକ ଆକୃତିରେ ହିଁ ପରିଣତ କରିଦେବା,—ଆପଣାର ସମଗ୍ର ଜୀବନଟିକୁ ଏକ ପରମ ଆତ୍ମୀୟତାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିରଖିବା । ଆମର ଏହି ସଂସାରରେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ସ୍ୱାର୍ଥ ଓ ପରମାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ବାଦ ଓ ବୈର ଲାଗି ଆସିଛି । ଏହି ବାଦର କୌଣସି ମୀମାଂସା ହୁଏତ ଆଜି ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ଆଦର୍ଶବାଦଗୁଡ଼ାକ ଆମକୁ ଏଇଟାକୁ ଛାଡ଼ି ସେଇଟାକୁ ଯାବୁଡ଼ି ଧରିବାକୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ସିଂହର ମୁହଁ ଭିତରୁ ବାହାରି ସେହି ସିଂହଟାର ମୁହଁ ଭିତରେ ଯାଇ ପଶିଯିବାକୁ ଓ ତାହାରିଦ୍ୱାରାହିଁ ତରିଯିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଓ ପ୍ରରୋଚନା ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ପାର୍ଥିବକୁ ଧୂଳିଲୁଣ୍ଠିତ କରି ଆମର ପରମାର୍ଥଟା ସତେଅବା ଏକ ତୁଙ୍ଗ ବିଜୟ ହାସଲ କରି ପକାଇଥିଲା ପରି ଭ୍ରମ କରିଛୁ, ଆସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ମଧ୍ୟ କରିଛୁ । ପୁନଶ୍ଚ, ବେଳେବେଳେ ଆମେ ଏକ ବଡ଼ ଚମତ୍କାର ପ୍ରୟୋଜନବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ପାର୍ଥିବ ଓ ପରମାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ସତେଅବା ଏକ ସହାବସ୍ଥାନର ବି ଚିନ୍ତା କରିବସିଛୁ । ଅର୍ଥାତ୍, ପାର୍ଥିବ ରହିବ ଓ ପରମାର୍ଥ ବି ରହିବ । ପାର୍ଥିବ ଥାନରେ ପାର୍ଥିବ ରହିବ ଓ ପରମାର୍ଥ ଥାନରେ ପରମାର୍ଥ ରହିବ । ପାର୍ଥିବ ବେଳେ ପାର୍ଥିବ ରହିବ ଓ ପରମାର୍ଥ ବେଳେ ପରମାର୍ଥ ରହିବ—ଆମେ ଏହିପରି ଏକ ଭ୍ରାନ୍ତି ଭିତରେ ଆସି ପଡ଼ିଯାଇଛୁ । ଜୀବନଟାକୁ ସତେଅବା ଦୁଇଟା ବ୍ୟୂହରେ ବାଣ୍ଟିଦେଇ ଆମେ ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ ଦୁଇଟାଯାକ ଭିତରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି କେତେ କେତେ ଚେଷ୍ଟା କରିଛୁ । କେତେକମନ୍ତେ ସଫଳ ହୋଇଛୁ, ଆପଣାକୁ ଚତୁର ବୋଲି ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିଛୁ । ମାତ୍ର ଆମ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ସ୍ତରକୁ ଆସି ସେହି ଭ୍ରାନ୍ତି ଆମକୁ କେତେ କେତେ ସାଙ୍କାଶ ଭିତରେ କୁଆଡ଼େ ବାଟ ହୁଡ଼ାଇଦେଇ ଯାଇଛି, ଆମର ଦର୍ପଣଟିକୁ ସତେଅବା ଏକା ବେଳକେ ଚହଲାଇ ଦେଇ ଯାଇଛି, ଆମ ଇତିହାସକୁ ସତେକେତେପର କେତେ

କେତେ ବିଡମ୍ବନା, ବଞ୍ଚନା ଏବଂ ପ୍ରତାରଣା ଭିତରେ ଭରି କୁଣ୍ଠିତ କରି ପକାଇଛି । ଏବଂ ଆମ ସଂସାର ଭିତରୁ ସତ୍ୟ ବହିଷ୍କୃତ ହୋଇ ରହିଛି, ଭଗବାନ ବି ବହିଷ୍କୃତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଏକ ଅସଂସାର ଲାଗି ଯାହା ଆମକୁ ଆବଶ୍ୟକ କୌଶଳ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ବିଦ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଶିଖାଇ ଆମକୁ ଭାରି ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ସେଥିଲାଗି ମଣ କରି ରଖିବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ରଖି ଆସିଛି, ସେଇ ହେଉଛି ଆମର ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷା । ଏହି ଶିକ୍ଷାରେ ଆଡମ୍ବର ଅନେକ ଅଛି, ମାତ୍ର ଅନୁଭୂତି ନାହିଁ । ଏଥିରେ ଅହମିକା ଅନେକ ରହିଛି, ମାତ୍ର ଆତ୍ମୀୟତା ନାହିଁ । ଅନ୍ତତଃ ଆପଣା ସହିତ ମଧ୍ୟ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଯେଉଁ ଆତ୍ମୀୟତା ରହିପାରନ୍ତା, ଯାହାକୁ ମୂଳଖୁଣ୍ଟ କରି ଆମେ ହୁଏତ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅର୍ଜନ ତଥା ଆରୋହଣଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ମନ କରିପାରନ୍ତେ, ଆମ ଭିତରେ ସେତିକି ଆତ୍ମୀୟତା ବି ନାହିଁ । ଆମର ବହିପାଠ, ଆମର ସଂସାରଶାଠ ଓ ଶିକ୍ଷିତତା ନାମରେ ଆମଦ୍ୱାରା ଉପାର୍ଜିତ ଯାବତୀୟ ଶଠତା ଆଜି ଯେଉଁଠି ଯାହାକିଛି କରୁଥାଉ ପଛକେ, ତାହା ଆମ ନିଜଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଆମର ଖିଅ ଛିଡ଼ାଇ ନେଇଛି, ଆମର ନିଜ ଗୃହଲୀଗୁଡ଼ାକରେ ବି ଆମକୁ ଘେର କରି ରଖିଛି, ଗୁଡ଼ାଏ ସଂଶୟ ଓ ଜଳ୍ପନାର ଗୁଡ଼ାଏ ଅଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ତାହା ଆମର ଯାବତୀୟ ପରିଚିତି ତଥା ସମ୍ପର୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମକୁ ବଡ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ହରାହାନ୍ତ କରି ରଖିଛି । ଏବଂ ଯେଉଁଠି ନିଜ ସହିତ ଆତ୍ମୀୟତା ନାହିଁ; ଯେଉଁଠାରେ ନାନାବିଧ ତ୍ରାସରେ ଆମେ ନାନା ପ୍ରକାର କୌଶଳ କରି ଆମ ଆପଣାଠାରୁ ବି ଦଉଡ଼ି ଛିଡ଼ାଇ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ବସିଛୁ, ସେଠି ସଂସାର ସହିତ ବି ଆମର ଆଉ କେଉଁଠି କି ଖିଅ ଲାଗି ପାରିବ ବା କିପରି ଆଉ କୌଣସି ଥାନରେ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ କାହାରି ସହିତ ଆତ୍ମୀୟତା ଅର୍ଜନ କରି ପାରିବା ?

ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ବୋଲି ଯାହା ଏବେ ଆମ ଲାଗି ଆମ ଦୁଆରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, ତାହା ହେଉଛି ଆମକୁ ଏହି ଆତ୍ମୀୟତାର ବେଢ଼ଟି ମଧ୍ୟକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାର ଶିକ୍ଷା । ଆମକୁ ଏକ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ମଧ୍ୟକୁ ଫେରାଇ ନେଇ ଆସିବାର ଶିକ୍ଷା । ଯେଉଁଠି ଆତ୍ମୀୟତା ରହିଥାଏ, ସେଠାରେ ଏକ ସମଗ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟ ଥାଏ; ଜୀବନ ସହିତ ଏକ ସମଗ୍ର ସ୍ପର୍ଶଲାଭର ସାମର୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ଯିଏ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ବଞ୍ଚୁଥାଏ, ସିଏ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଇପାରେ, ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଭାଜନ ବି ହୋଇପାରେ । ସିଏ ସଂସାରରେ ସବୁଠାରେ ସମସ୍ତଙ୍କର କଥା ଓ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭାଷାକୁ ବୁଝିପାରେ, ଜୀବନଟା ତାକୁ ସତେଅବା ଏକ ଆମନ୍ତ୍ରଣ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥାଏ । ତାକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଆଉ ଭାଗ ଭାଗ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡେ ନାହିଁ ଆପଣାର ଜୀବନ କ୍ଷେତ୍ରଟିକୁ ପାର୍ଥିବ ଓ ପରମାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ କରି ବାଣ୍ଟି ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ

ଯଥାସମ୍ଭବ ଏକ ଅସମ୍ଭବ ସାଜିଶ ବଜାୟ ରଖିବାର ନିଷ୍ଫଶ୍ରମ କରିବାକୁ ବି ପଡ଼େ ନାହିଁ। ତା'ଉଦ୍ୟାନ ତା'ର ଗାଛକୁ ଡରେ ନାହିଁ, ତା'ର ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ର ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଡରେ ନାହିଁ; ତା'ର ଭୂମିଗୁଡ଼ାକ ତା'ର ଗିରିଶିଖରଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ଡରନ୍ତି ନାହିଁ। ଶାସ୍ତ୍ରର ଭାଷାରେ କହିଲେ ସଂସାରଟା ତାକୁ ସତେଅବା ମାତୃକୋଳ ପରି ଲାଗୁଥାଏ।

ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ହେଉଛି ଜୀବନଟା ଭଲ ଲାଗିବାର ଶିକ୍ଷା। ଜୀବନରେ ଯାହାହୋଇଛି, ଯାହା ହେବାରେ ଲାଗିଛି ଓ ଯାହା ହେବାକୁ ଆହୁରି ବାକି ରହିଛି, ଏଇ ସବୁଯାକହିଁ ପ୍ରଗାଢ଼ ଭାବରେ ଭଲ ଲାଗିବାର ଶିକ୍ଷା। ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ଏକ ଆଶୀର୍ବାଦରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଶିକ୍ଷା, ଆପଣା'ର ଅର୍ଜନଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ବୃହତ୍ତର ସମ୍ଭାବ୍ୟତା ସକାଶେ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିବାର ଶିକ୍ଷା। ଯିଏ ଯାହାକୁ ଭଲପାଏ, ତାକୁ ସେ କଦାପି ଯାବୁଡ଼ି କରି ରଖେନାହିଁ। ଆମେ ବି ଯେତେବେଳେ ଆମ ଜୀବନଟିକୁ ଭଲ ପାଇବା, ଆମେ ତ ତାକୁ କେବେହେଲେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ପାଚେରୀ ଭିତରେ, କୌଣସି ପ୍ରକାରର ମୁଗ୍‌ଧତା ଅଥବା ମୂଢ଼ତା ଭିତରେ ଯାବୁଡ଼ି କରି ଧରିବାକୁ କଦାପି ଯିବାନାହିଁ, ଏଇଟିକୁ କେବଳ ଆପଣାର ବୋଲି କହି ଆମେ ତାହାକୁ କଦାପି ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଯିବା ନାହିଁ। ଆମେ ନିଜର ଖୋଳଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି ପାରିବା। ଉନ୍ମୋଚିତ ହେବା, ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୋଇଯିବା, ଆଲୋକଧୌତ ହେବା। ସେତେବେଳେ ଆମର ଉପନୟନ ହୋଇଯିବ, ନବଜନ୍ମ ଘଟିବ। ଆମେ ଯଥାର୍ଥରେ ଯାହାର, ସେଇ ଆମକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବ, ଆମକୁ ନିର୍ବାଚିତ କରିନେବ।

The Aspiration,

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ସ୍ମୃତି-ମନ୍ଦିର, ସ୍ମରଣିକା, ବାଲେଶ୍ୱର

ଫେବୃଆରୀ, ୧୯୭୭

* * *

କରୁଣାବତରଣ

ଭଗବାନ ସତ୍ତାରୂପେ ଭୁବନମୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ରହିଆନ୍ତି, ପୁଣି ସିଏ କରୁଣାରୂପେ ଆମରି ମଧ୍ୟକୁ ଅବତରଣ କରି ଆସିଥାନ୍ତି, ଆମରି ଏଇ ହାତପାଆନ୍ତାକୁ ସେ ଅବତରଣ କରିଥାନ୍ତି, ଆମରି ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କରି ସ୍ପର୍ଶକୁ ଅନୁଭୂତ କରାଇ ଥାନ୍ତି। ଭଗବାନ ସତ୍ତାରୂପେ ଆମରି ଭିତରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ରହିଥାନ୍ତି। ଆମରି ଆଖି ଭିତରେ ସେ ବିଶ୍ୱଦୃଷ୍ଟି ରୂପେ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେଇ ଭଗବାନ କରୁଣାରୂପରେ ଆମରି ଏହି ସାନ ଦୁଆରଟିକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସନ୍ତି, ଏହି ସାନ ମନ୍ଦିରଟିରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବାକୁ ଆସନ୍ତି। ଆମରି ସାଥି ହୋଇ ଆସନ୍ତି,

ଗୁରୁ ହୋଇ ଆସନ୍ତି, ପରମଗୁରୁ ହୋଇ ଆସନ୍ତି । ଆମରି ହାତ ଧରି ଆମକୁ ଏହି ଚହ୍ଲା ସୀମାଗୁଡ଼ାକ ଭିତରୁ ଓ ଏହି ନୀରସ ଅଭ୍ୟସ୍ତତାଗୁଡ଼ାକ ଭିତରୁ କାଢ଼ି ନେଇଯିବାକୁ ଆସନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର କରୁଣା ହେଲେ ପଙ୍ଗୁ ପର୍ବତ ଲଙ୍ଘିଯାଏ ବୋଲି ଭାଗବତରେ ଲେଖାହୋଇଛି । ଯିଏ ଜୀବନରେ ଭକ୍ତ ହୋଇ ବାହାରିବାକୁ କେବେହେଲେ ମନ କରିଥିବ, ସିଏ ଏହି ପର୍ବତ ଲଙ୍ଘିଯିବାର ରହସ୍ୟଟିକୁ ଏକ ବାସ୍ତବ ସତ୍ୟରୂପେ ନିଶ୍ଚୟ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବ । ସିଏ ଆପଣାର ପଙ୍ଗୁତ୍ୱକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଭୁଲି ଯାଇଥିବ, ବାଟ ଚାଲି ଶିଖିଥିବ, ଆଗରୁ ତାକୁ ଯାହାସବୁ ପର୍ବତଭଳି ଅଲଂଘ୍ୟ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା, ସେ ସେଗୁଡ଼ାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଅତିକ୍ରମ ଯାଇଥିବ ।

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏହିପରି ଏକ କରୁଣାର ସନ୍ଦେଶ ବହନ କରି ଆମ ପାଖକୁ ଆସିଥିଲେ । ସିଏ ଏହି ଦେଶରେ ଥିଲେ, ଏହି ଯୁଗରେ ଥିଲେ, ତଥାପି ଏହି ଦେଶ ତଥା ଏହି ଯୁଗକୁ ଆହୁରି କେତେକେତେ ଆଡ଼େ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ କରିଦେବାକୁ ଆସିଥିଲେ, ଆମର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଭାଗ୍ୟଗୁଡ଼ାକର ବାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ଆସିଥିଲେ, କେତେ କେତେ ଦୂରସ୍ଥ କଳ୍ପନା ଓ ସମ୍ଭାବନାକୁ ଏକ ସତ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିଦେବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ଆମର ହାତ ଧରି ଆମକୁ ଆଉ କେତେ ଭୂଇଁକୁ ମଧ୍ୟ ଆମରି ବୋଲି ପରିଚିତ କରାଇ ଦେବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସ୍ୱୟଂ ସତ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଏହି ସଂସାର ଭିତରେ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ଚାହେଁ, ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ଯେତେବେଳେ ଆମରି ସାଥୀ ହୋଇ ଆମକୁ ସାହାସ ଦେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାକୁ ଆମରି ସାଥୀ ବୋଲି ଚିହ୍ନାଇ ଦେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ସେତିକିବେଳେ ସେ କରୁଣାରୂପେ ଅବତରଣ କରନ୍ତି; ମେଘ ପରି, ଜନନୀ ପରି, ଆକାଶ ପରି ଆମରି ଜୀବନ ଉପରକୁ ନଇଁ ଆସନ୍ତି । ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଆମରି ଭିତରୁ ଜଣେ ହୋଇ ବିଚରଣ କରୁଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଉ, ତାଙ୍କୁ ଆମଠାରୁ ଦୂରର ବୋଲି କହିବାକୁ ମୋଟେ ରାଜି ହେଉନା, ତାଙ୍କର ପ୍ରେରଣାଗୁଡ଼ାକ ପବନ ହୋଇ ଆମରି ଝରକା ବାଟେ ସତେଅବା ଧୁ ଧୁ ହୋଇ ପଶି ଆସିବାକୁ ଲାଗେ । ଭଗୀରଥର ତପସ୍ୟା ଆମରି ଜୀବନକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଭଗୀରଥୀ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଲାଗେ । ଆମେ ନୂଆ ଗନ୍ଧ ପାଇ ଆପଣା ଭିତରେ ନବଜନ୍ମର ସ୍ପର୍ଶ ଲାଭ କରୁ । ଆମକୁ ନୂଆ ସାଥୀ ମିଳିଯାଏ, ପିଲାଟିଏ ପରି ମୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱାସରେ ଆଗକୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ି ହୋଇଯାଏ ।

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଆମେ ଏହିଭଳି ଏକ କରୁଣାର ଅବତ[illegible] ବୋଲି ଜାଣିବା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅବତାର ଏହିପରି କରୁଣାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟି[illegible]ତରଣ ରୂପେ ହିଁ ଆମ ପାଖକୁ ଆସନ୍ତି । ଆମକୁ କରୁଣା ଦ୍ୱାରା ଅବଗା[illegible]ବାକୁ ଆସନ୍ତି । ସେମାନେ ପାପୀ-ମଣିଷକୁ ଶାସ୍ତି ଦେବାକୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ [illegible]ଆତଙ୍କକୁ

ଅଭିଶାପ ଦେବାକୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ଡରାଇବାକୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ବାଧ୍ୟ କରି-ବାକୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ଆମଠାରୁ ଭୋଗ ଖାଇ ଆମ ଲାଗି ଭୋଗ ଖଞ୍ଜି ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଏହି ଧୂଳି ଉପରେ ଏହି ମରଦେହରେ ଗୋଟିଏ ଶୁଭ୍ର କମଳ ହୋଇ ଫୁଟି ଉଠିବାକୁ ଆସନ୍ତି । ଆମେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କେତେ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ପାରନ୍ତୁ, ଆମକୁ ଏକ ନମୁନା ଦ୍ୱାରା ସେହି କଥାଟିକୁ ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ଆସନ୍ତି । ଅବିଶ୍ୱାସକୁ ବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିଦେଇ ଯାଆନ୍ତି । ଆମ ଜୀବନକଳନାର କାଠିଗୁଡ଼ାକୁ କେତେ ନୂଆ ନୂଆ ପ୍ରସ୍ଥରେ ବଢ଼ାଇଦେଇ ଯାଆନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆମ ଆଗରେ ସେହିଭଳି ଏକ ଅବତରଣ ହୋଇ ରହି-ଛନ୍ତି, ଆମ ଆଖିଲାଗି ନୂତନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଆମ ବିବର୍ତ୍ତନର ମାର୍ଗରେ ସିଏ ଏକ ଆଗାମୀ ଆଲୋକ-ଘର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଆମରି ଭିତରେ ସାଇତି ରଖିବା, ଆମରି ପାଖରେ ତାଙ୍କୁ ଗୋପଣ କରି ରଖିବା । ଆମରି ଉଦ୍ୟାନ ଭିତରେ ସେ ଆମ ଅନାଗତର ମୂକୁ-ଳଟିଏ ହୋଇ ରହିବେ, ଆମ ଆକାଶରେ ତାରାଟିଏ ହୋଇ ରହିବେ, ଆମ ଆରୋହଣରେ ପ୍ରେରଣାଟିଏ ହୋଇ ରହିବେ । ଯଦି ଆମେ ଏଇଠି ବସି ରହି-ବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା, ଏହି ଅଭ୍ୟସ୍ତଗୁଡ଼ାକୁହିଁ ଆଦରି ନେବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା, ଯଦି ଆମେ ଆଜିକୁ କାଲିଠାରୁ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁ ନଥିବା, ତେବେ ସେ ଆମଲାଗି କିଛି ହୋଇ ରହିବେ ନାହିଁ । ଆମ ପାଖରେ ଥିବେ, ତଥାପି କିଛି ହୋଇ ରହି ନଥିବେ । ତାଙ୍କୁ ଆମେ ଆମର ପୁରୁଣା ଭଗବତ୍-କଳ୍ପନା ପରି ସ୍ୱର୍ଗ ନାମକ ଏକ ସବାଉପର ଘଡ଼ିରେ ନେଇ ଅଲଗା କରି ରଖିଥିବା ବା ତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ଓ ଦଣ୍ଡଦାତା ବୋଲି ଭାବି ଭୟ କରୁଥିବା, ଗୃହାଳୀ—ଟେକର ଗୁଣ୍ଠପରି ତାଙ୍କଠାରୁ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ବାଟ ଖୋଜୁଥିବା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ସାଥି-କରି ପାଇ ପାରିବା ନାହିଁ, ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ ନକ୍ଷତ୍ରରୂପେ ଅନୁଭବ କରି ପାରିବା ନାହିଁ ଅଥବା ତାଙ୍କୁ ଆମର ଅତି ସମୀପର ବୋଲି ଜାଣି ପାରିବା ନାହିଁ । ଅଗଣିତ ଅନେକ ଅବତରଣ ପରି ସିଏ ଆମଲାଗି ଏଇଠି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହି-ରହିଥିବେ । ତଥାପି, ଗୋଟିଏ କମଳ ହୋଇ ଫୁଟି ଉଠିଲେ ଆମର ଦେହ ଆମର ପ୍ରାଣ ଆମର ମନ ଓ ଆମର ସମଗ୍ର ଚେତନାର ଆଖିଟି କେଡ଼େ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ହୋଇଯାଇ ପାରନ୍ତା, ଆମେ ତାହା ଅନୁଭବ କରି ପାରୁ ନଥିବା । ଆମର ଦୁଆର ବନ୍ଦ ଥିବ । ଆମେ ତାଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ପ୍ରଣାମ କରୁଥିବା, ତଥାପି ତାଙ୍କର ସେହି ରୂପାନ୍ତରକାରୀ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ସ୍ପର୍ଶ ଲାଭ କରି ପାରୁନଥିବା ।

ଅବତାର କେବେହେଲେ ଲେଉଟି ଯାଆନ୍ତିନାହିଁ । ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଉଦ୍-ଘାଟିତ ନକଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଏଇଠି ମଞ୍ଜିଟିଏ ହୋଇ ମାଟି ତଳେ ଅପେକ୍ଷା କରି

ରହନ୍ତି, ଆପଣାକୁ ଆମଲାଗି ଏଇଠି ସଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ଆମେ ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ପବିତ୍ର ଦେହସମିଧକୁ ଆମରି ନିବାସଟି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାପିତ କରି ରଖିବାକୁ ଯାଉଛେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଆମେ ଆମରି ଭବିଷ୍ୟଲାଗି ଗୋଟିଏ ମଞ୍ଜି ସାଇତି ହୋଇ ରହିଲାବୋଲିହିଁ ଅନୁଭବ କରିବା । ମାଟି ପାଗ ହେଲେ ଏହି ମଞ୍ଜିଟିରୁ ଅଙ୍କୁର ଧରିବ, ଅଙ୍କୁର ଗଛ ହେବ, ଗଛଟି ନୂତନ ଯୁଗର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ବିକଶିତ ହୋଇ ଉଠିବ । ସେହି ଅଙ୍କୁରିତ ହେବାର ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ଆମେ ଦେଖି ନ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଭବିଷ୍ୟର ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ଓ ଅଧିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଲାଗି ସାଇତା ହୋଇ ରହିଥିବ ।

ଅବତାର ହେଉଛି ଆମର ବୃହତ୍ତର ସମ୍ଭାବନା ଗୁଡ଼ିକର ସଙ୍କେତ । ବର୍ତ୍ତ-ମାନ ଆମେ ଖିଅକଟା ହୋଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷଣରେ ଯେପରି ହନ୍ତସନ୍ତ ହେବାରେ ଲାଗିଛୁ, ସେଗୁଡ଼ାକର ଯେ ଦିନେ ନା ଦିନେ ଅବସାନ ଘଟିବ, ଆମେ ସମ୍ମତ ହେଲେ ଯେ ତାହାର ଆଶୁ ଅବସାନ ଘଟିବ, ସେହିଭଳି ଗୋଟିଏ ବିଶ୍ୱାସର ସଙ୍କେତ । ସେହି ସଙ୍କେତଟିର ପ୍ରେରଣାକୁ ଜୀବନର ସତ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିପାରିଲେ ଆମର ଜଗତ ବଦଳି ଯିବ, ଆମର ସମାଜ ଓ ଆମର ସମ୍ପର୍କ ବଦଳିଯିବ । ନିଜପ୍ରତି ରହିଥିବା ଆମର ଘୃଣା ଓ ଅବଜ୍ଞାଗୁଡ଼ାକ ଏକ ଜୀବନଦାୟୀ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ଆଉ ସ୍ୱର୍ଗ ଭିତରେ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ରହି-ବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ, ମଣିଷକୁ ଆଉ ନରକର ଉପୁରେ ନିତ୍ୟକାତର ହୋଇ ରହି-ବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ, ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣ ଚଉତିଶାର ଭଆଣି ବି କରିବାକୁ ହେବନାହିଁ । ମଣିଷ ସେତେବେଳେ ଆପଣା ଘରକୁ ଫେରି ଆସିବ, ସଦାଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବ, କଲ୍ୟାଣସିକ୍ତ ହୋଇ ରହିବ ।

[ସମ୍ବଲପୁର ମାତୃନିବାସରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ପବିତ୍ର ଦେହାଂଶ ସଂସ୍ଥାପନ ଉପଲକ୍ଷେ ।]

ଧରିତ୍ରୀ, ୨୪-୪-୭୫

* * *

ପୂର୍ଣ୍ଣଯୋଗର ଆହ୍ୱାନ

ସିଏ ଆଜକୁ ଠିକ୍ ପଞ୍ଚଷଠି ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ଚନ୍ଦନନଗରରୁ କଲିକତା ହୋଇ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ପଣ୍ଡିଚେରୀର ସାଗରବେଳାରେ ଯାଇ ଅବତରଣ କରିଥିଲେ । ଏପ୍ରିଲ ଚାରି ତାରିଖର ସେହି ଦିନଟିର ଏହି ଘଟଣାଟି ସେଦିନ ହୁଏତ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଅତି ନିକଟସ୍ଥାନୀୟ କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ କାହାରି ଆଖିରେ ପଡ଼ି ନଥିଲା । ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ସେତେବେଳେ ଉନ୍ମତ୍ତପ୍ରାୟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଖୋଜୁଥିଲେ । ବୋମା ମକଦ୍ଦମାରେ ତାଙ୍କୁ ଅଭିଯୁକ୍ତ କରି ନପାରି ହତେଅବା ଅହତ ଓ ଅପମାନିତ ହୋଇ ସରକାର ତାଙ୍କୁ ଖୋଜୁଥିଲେ ।

ଭାରତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରିବାର ନୂତନ ଆକାଙ୍କ୍ଷାଟି ମଧ୍ୟ ନେତୃତ୍ୱ ପାଇବା ଲାଗି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଇଙ୍ଗିତକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆପଣା ଭିତରୁ ଆହ୍ୱାନ ପାଇଲାପରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ କଲିକତାରୁ ଚନ୍ଦନନଗର ଗଲେ ଓ ସେଠାରୁ ଗଙ୍ଗାବକ୍ଷରେ ନୌକା ଏବଂ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ଜାହାଜରେ ବସି ସୁଦୂର ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ସେହିଦିନ ଠାରୁ ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଏକ ଅଭିନବ ଆଧ୍ୟାତ୍ମସାଧନା ବା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନସାଧନାର ପ୍ରାଣକେନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ରହିବାଲାଗି ସତେଅବା ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଲା ।

ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ପହଞ୍ଚି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ କ'ଣ କଲେ ? ତାଙ୍କୁ ଆମେ ଯେଉଁ–ମାନେ ପାରମ୍ପରିକ ଅର୍ଥରେ ଯୋଗୀ କିମ୍ବା ମହାଯୋଗୀ ବୋଲି କହୁ, ସେମାନଙ୍କର ବୁଝିବାକୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ସଂସାର ଛାଡ଼ିଲେ, ଭାରତବର୍ଷ ଛାଡ଼ିଲେ ଓ ରାଜନୀତି ଛାଡ଼ିଲେ । ତା'ପରେ ଭାରତବର୍ଷରେ ରାଜନୀତି ଚାଲିଲା ସତ, ମାତ୍ର ତାହା ଭିତରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଆଉ ଦେଖିବାକୁ ଆଉ କୌଣସି ସକ୍ରିୟ ଭାଗ ରହିଲାନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଯାଇ କ'ଣ କଲେ ? ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁମାନେ ସଂସାର ଛାଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି, ସେମାନେ ପାର ଡେଇଁକରି ଚାଲିଯାଆନ୍ତି, ସେମାନେ ଆଉ ଏ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଅସତ୍‌କୁ ଛାଡ଼ି ସତ୍‌କୁ ଲୋଡନ୍ତି, ଅନି–ତ୍ୟକୁ ଛାଡ଼ି ନିତ୍ୟକୁ ଆଶ୍ରୟ କରନ୍ତି । ପାପ ପଙ୍କରୁ ଗୋଡଧୋଇ ସେମାନେ ସେ–ପାଖକୁ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ଆମକୁ ବିସ୍ମିତ କରନ୍ତି, ଆମଲାଗି ଅସାଧାରଣ ହୋଇ ରହନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ଆମଲାଗି ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ସେମାନେ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯାଆନ୍ତି, ଆମର ଅପହଞ୍ଚ କେତେନାକେତେ ଗତିକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏଠାଛାଡ଼ି ସେଠାକୁ ଯାଇ ନଥିଲେ, ସିଏ ସଂସାରକୁ ଛାଡ଼ି ସଂସାରଉଣା ଆଉ କେଉଁ ମହା ସମ୍ପଦର ଅଧିକାରୀ ହେବେ ବୋଲି ସିଦ୍ଧି–ବର୍ତ୍ତି–କାର ଆକାଙ୍କ୍ଷୀ ହୋଇ ନଥିଲେ । ସିଏ ଆମଲାଗି ଏକ ନୂତନ ସ୍ୱର୍ଗର ସନ୍ଦେଶ ବହନ କରି ଆଣିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ୧୯୧୦ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ଚାରି ତାରିଖ ଦିନ ପଣ୍ଡିଚେରୀର ସେହି ରୌଦ୍ରୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ବେଳାଭୂଇଁରେ ପଦଚାରଣା କରୁଥିବା ତରୁଣ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ମନରେ ସଂସାରପ୍ରତି ଆଦୌ କୌଣସି ଉପେକ୍ଷାଭାବ ନଥିଲା, ଧୂଳିପ୍ରତି କୌଣସି ଅବଜ୍ଞାଭାବ ନଥିଲା ଅଥବା ମଣିଷପ୍ରତି କୌଣସି ତୁଚ୍ଛତାଭାବ ନଥିଲା । ସବୁ ମଣିଷଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇ ସବୁ ଯୁଗର ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଏକଠି କରି ସିଏ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଏପରି ଏକ ଅଗ୍ନିକୁ ବହନ କରି ଆଣିବାଲାଗି ବ୍ରତ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ଯାହାକି ଆମର ସକଳ ବାହ୍ୟ ବିଭେଦ ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମକୁ ଗୋଟିଏ କରି ଦେଖାଇ ଦେଇ ପାରିବ, ଆମର ଯାବତୀୟ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମକୁ ତଥାପି ଆମରି ଭିତରେ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣତର ଜୀବନର ଆକୂତି ଆଣି ଦେଇ ପାରିବ ।

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ସାଧନା ହେଉଛି ଯଥାର୍ଥରେ ଏକ ଗ୍ରନ୍ଥିମୋଚନର ସାଧନା, ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିମୋଚନର ସାଧନା । ଅଳପ ଭିତରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସମଗ୍ରଟିର ପରିଚୟକୁ ଆଣି ଦେଇପାରିବାର ସାଧନା ।

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଭାରତବର୍ଷରେ ଶାସ୍ତ୍ର ଥିଲା, ଧର୍ମ ଥିଲା, ସମାଜ ଥିଲା, ଅନୁଶାସନ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କଲେ-ନାହିଁ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଏକ ନୂତନ ଆଲୋକପାତ କରିଥିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରେରଣାର ଅବତାରଣା ଦେଇ ସେ ଆମକୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ କରି ନେଇଥିଲେ । ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଉପରେ ଏକ ବୃହତ୍ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖି ସିଏ ଆମକୁ ଭାରତବର୍ଷର ଅସଲ ପ୍ରାଣ ଏବଂ ଅସଲ ଆତ୍ମାଟି ସହିତ ପରିଚିତ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଆପଣାର ଭୂମିପ୍ରତି ଯୁଗଯୁଗରୁ ରହି ଆସିଥିବା ଏକ ନେତିମୂଳକ ଓ ନକରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ସେ ଏକ ଭାବାତ୍ମକ ସମଗ୍ର ଦୃଷ୍ଟିରେ ପରିଣତ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଦେଶ ବା ଜାତି କହିଲେ କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂଖଣ୍ଡ ଅଥବା ଭୂମିବିସ୍ତାରକୁ ବୁଝାଏ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ସେହି ଦେଶରେ ବାସ କରୁଥିବା କୋଟି କୋଟି ନରନାରୀଙ୍କୁ ହିଁ ବୁଝାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ-ମୟ ଯାତ୍ରାପଥଟିକୁ ବୁଝାଏ ବୋଲି ସେ ଆମକୁ କହି ଦେଇଥିଲେ । 'ଦିବ୍ୟ ଜୀବନ' ବୋଲି ପ୍ରାୟ ଏକହଜାର ପୃଷ୍ଠା ବ୍ୟାପୀ ଯେଉଁ ମହାଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଣୟନ ସେ କରି-ଥିଲେ, ସେଥିରେ ସେ ଏଠୁ ବାହାରିଯାଇ କୌଣସି ନିରାଞ୍ଜନ ବା ନିଃସଙ୍ଗ ଲୋକରେ ଏଠୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଇଥିବା କୌଣସି ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବାର ଆଦୌ କୌଣସି କଳ୍ପନା କରିନଥିଲେ । ସିଏ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ ଯେ, ଭଗବାନ ଏଇଠି ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି, ସେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି, ସୂତା ଟିଏ ପରି ସିଏ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି ଗୁନ୍ଥି ବିରାଜିତ ରହିଛନ୍ତି । ଆମେ ଭେଦ ଦେଖୁଛୁ ବୋଲି ସ୍ୱୟଂ ଏହି ସମଗ୍ରତାଟିଠାରୁ ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଯାଉଛୁ । ଆମେ ଜାତି ବାଛୁଛୁ ବୋଲି ଏହି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଟି ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ-ପାରୁନାହୁଁ । ତାହାର ସହିତ ଖିଅଟି ଛିଡ଼ାଇ ଦେଉଛୁ ବୋଲି ଏଠି ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଲଗା କରି ରଖୁଛୁ । ଭୟ କରୁଛୁ, ନାନା କ୍ଷୁଦ୍ର ଶଙ୍କା ଓ ଆଶଙ୍କାଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ଯାତନାହତ ହୋଇ ରହିଛୁ । ତେଣୁ ଅସଲ ସମସ୍ୟାଟି ହେଉଛି ଚେତନାର ସମସ୍ୟା, ଅର୍ଥାତ୍ ବାଡ ଭାଙ୍ଗି ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯିବାର ସମସ୍ୟା, ଦୁର୍ଗଟି ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି ନିଃଶଙ୍କ ହୋଇ ଯିବାର ସମସ୍ୟା । ଆପଣା ଭିତରେ ସେହି ବିରାଟକୁ ଉପଲବ୍ଧି କଲେ ଆପଣାକୁ ଆଉ କଦାପି କ୍ଷୁଦ୍ର ବୋଲି ମନେହେବ ନାହିଁ, ଏହି ସଂସାର ଭିତରେ ତାଙ୍କର ଅଭି-ପ୍ରାୟଟିକୁ ବୁଝିପାରିଲେ ଓ ସେହି ଅଭିପ୍ରାୟଟିର ପରିପୂରଣରେ ନିଜକୁ ଏକ

ନିମିତ୍ତ ରୂପେ ପ୍ରେରିତ କରି ରଖିପାରିଲେ ଏହି ସଂସାର ମଧ୍ୟ ଆଉ ବୃଥା ବା ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ମନେହେବ ନାହିଁ । ମନର ବାଡଗୁଡାକୁ ଅତିକ୍ରମି ଯାଇପାରିଲେ ଆମେ ଅସଲ ଖିଅଟିକୁ ପାଇଯାଇ ପାରିବା, ଆପଣା ସମେତ ଏହି ସମଗ୍ର ଜଗତର ଅସଲ ପ୍ରାଣଟିର ସ୍ପନ୍ଦନଟିକୁ ସ୍ୱୟଂ ଅନୁଭବ କରିପାରିବା, ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତିଟିରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିପାରିବା ।

'ମାନବ ଯୁଗଚକ୍ର' ବୋଲି ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥଟିର ରଚନା କରିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ସେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଆପଣାକୁ ବିବର୍ତ୍ତିତ କରି ଆଣିଥିବା ମନୁଷ୍ୟ—ଇତିହାସର ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ସଭ୍ୟତାର ଆଦିଯୁଗରୁ ମନୁଷ୍ୟ-ସମାଜ ଯେତେ ଯେତେ ପାହାଚ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆସିଛି, ଯେଉଁ ପରମ ମୂଲ୍ୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲୋଡ଼ିଛି ଏବଂ ଯେଥିଲାଗି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଏକ ସମୂହ ରୂପେ ଯେପରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛି, ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ତାହାର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଛନ୍ତି; ଏବଂ, ଆଧୁନିକ ଅନେକ ତଥାକଥିତ ଇତିହାସ-ବିଜ୍ଞାମାନଙ୍କ ପରି ଏ ସବୁ ବିଶ୍ଳେଷଣର ଶେଷରେ କେବଳ ଅନ୍ଧାର ଦେଖିନାହାନ୍ତି, କେବଳ ବିଲୟ ଦେଖିନାହାନ୍ତି । ସେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସମଗ୍ର ଦିବ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ଆଣି ଦେଇଛନ୍ତି ଓ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେହି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଟିର ଅନୁରୂପ ହୋଇ ତିଆରି ହେବାକୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଛନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ଇତିହାସର ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟମକୁ ସେ ଏକ ଅନ୍ୱେଷଣ ରୂପେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଛନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଯେଉଁ ପରମସତ୍ୟ ବିଦ୍ୟମାନ ରହି ତାହାର ଶୁଭ୍ରତମ ଆକାଂକ୍ଷା ରୂପେ ଅଦମ୍ୟ ଓ ଅନପନେୟ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରିଦେବା ଲାଗି ପ୍ରୟାସ କରୁଛି, ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟସମାଜରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମନୁଷ୍ୟର ସମଗ୍ର ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ହିଁ ଉକୁଟାଇ ଆଣିବାର ଓ ତାହାକୁ ସେଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିପାରିବା ଲାଗି ଏକ ପଥଯାତ୍ରା ରୂପେ ଦେଖିଛନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଏକ ଯୋଗୀଙ୍କୁ ଆମେ ଯୋଗୀ ବୋଲି କହିବା ନା ସଙ୍ଗୀ ବୋଲି କହିବା ? ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଅପହଞ୍ଚ ଅସାଂସାରିକ ଭାବି ଦୂରକୁ ଠେଲି ଦେବା ନା ଆମର ନିତ୍ୟ ଆରୋହଣରେ ତାଙ୍କୁ ଆମର ଅନ୍ତରଙ୍ଗତମ ପ୍ରେରଣାସଙ୍ଗୀ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ହେଉଛନ୍ତି ଏକ ଆହ୍ୱାନ, ସେ ଏକ ଦୁଃସାହାସ, ସିଏ ଏକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି । ପ୍ରତ୍ୟେକଯୁଗରେ ଅବତାରମାନେ ଏହିପରି ଏକ ଆହ୍ୱାନ, ଏକ ଦୁଃସାହାସ ଓ ଏକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରୂପେ ହିଁ ଆମ ଆଗରେ ଆସି ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି । କେଉଁ ପରମ ଇଚ୍ଛା ପୂରଣର ନିମିତ୍ତ ରୂପେ ସେମାନେ ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନିମିତ୍ତ ହୋଇ ବାହାରିବା ଲାଗି ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦିଅନ୍ତି । ସେମାନେ ଆମକୁ ସବୁକିଛି ମାଗନ୍ତି, ଆମକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଗୁହାନ୍ତି, ଆମକୁ ସତେଅବା ଗୋଟାଏ

ଉଚ୍ଚାରେ ଆମରି ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ଆହୁରି କେତେ କେତେ ଅନୁପଲବ୍ଧ ଜଗତ ମଧ୍ୟକୁ ଉଚ୍ଚାଇ ନେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ଆମର ଅସଲ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ବୋଲି ଆମକୁ ବିଶ୍ୱାସ ଦେଇଯାଆନ୍ତି । ଆମକୁ ସକଳ ପ୍ରକାର କପଟତା ଓ କ୍ଷୁଦ୍ରତା ମଧ୍ୟରୁ କ୍ରମଶଃ ଖସାଇ ଆଣନ୍ତି । ଆମ ଭିତରେ ଏକ ରୂପାନ୍ତର ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ଉତ୍ତୋଜନକୁ ସମ୍ଭବ କରାଇ ଆଣନ୍ତି । ସେମାନେ ଯୁଗର ରୂପାନ୍ତର ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ତୋଳନକୁ ସମ୍ଭବ କରିଦିଅନ୍ତି ।

ଆଜି ଆମ ଭିତରୁ ଅନେକେ ପ୍ରାୟ ଏକ ନୈରାଶ୍ୟକୁ ହିଁ ଧର୍ମ କରି ଧରି ବସିଛନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଆମର ଏହି ସଂସାରଟିକୁ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସଜାଡ଼ି ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନେ ସତେଅବା ମନେନେଇ ସାରିଲେଣି । ଅନ୍ଧାରକୁ ହିଁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିବାରୁ ସେମାନେ ଅନ୍ଧାର ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଦେଖି ପାରୁନାହାନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ସତେଅବା ଯନ୍ତ୍ରବତ୍ ସେହି ଅନ୍ଧାର ସହିତ ସହଯୋଗ ଅଥବା ସାଲିସ୍ କରି ଚଳିବାକୁ ହିଁ ବାସ୍ତବତା ବୋଲି ବୁଝୁଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କେତେକ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଭିତରେ ଯେତେନିରାଶ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଉପରେ ସତେଅବା ସବୁ ସମ୍ଭବ କରିଦେବେ ବୋଲି ହୁଙ୍କାର କରିବରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଭିତରେ ଖିଅ ଛିଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଉପରକୁ ସଂସାରର ସବୁ ଲଗାମ ଗୁଡ଼ାକୁ ଆପଣା ହାତକୁ ଆଣି ଅନାୟାସରେ ସବୁ ସାଧି କରିଦେବେ ବୋଲି ବାହାରିଛନ୍ତି । ଏମାନେ ହେଉଛନ୍ତି କ୍ଷମତାର ମଣିଷ । ଏମାନେ ସତ୍ୟକୁ ସର୍ବାଗ୍ର ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ, କ୍ଷମତାକୁ ହିଁ ସର୍ବାଗ୍ର ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି, ଏବଂ କ୍ଷମତା ଆସିଗଲେ ହିଁ ସତ୍ୟ ଆସିଯିବ ବୋଲି ଅଣ୍ଟା କରି ରଥ ବାହି ଯାଉଥାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଆସିଛନ୍ତି, ଯୁଗେ ଯୁଗେ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି, ଆପଣାର ଚକତଳେ ଅନ୍ୟ ଅନେକଙ୍କୁ ପେଷିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆପେ ବି ଆଖର ପେଷି ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଏମାନେ ଏବେ ବି ରହିଛନ୍ତି, ଏମାନଙ୍କର ଦରବାର ଏବେ ବି ବସିଛି । ଭଗବାନଙ୍କୁ ଶୂଳୀରେ ବସାଇ ଏମାନେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାର ନିଶାରେ ମାତିଛନ୍ତି । ଏମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଅଚେତନର ମଣିଷ, ଅଫିମଖିଆ ମଣିଷ । ଏମାନେ ଚେତନାକୁ ଡରନ୍ତି, ଆପଣା ଭିତରେ ତଥା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଚେତନାଟିକୁ ଏମାନେ ପଦେ ପଦେ ଭୟ କରୁଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ କ୍ଷମତାକୁ ଅଫିମ ପରି ବ୍ୟବହାର କରି ବଣା ହୋଇ ବସିଥାନ୍ତି, ଯୁଗକୁ ବଣା କରି ଦେଉଥାନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆମକୁ ଠିକ୍ ଓଲଟା କଥାଟି କହିଛନ୍ତି, ଠିକ୍ ଓଲଟା ଏକ ବାଟର ସମ୍ଭାବନା ଓ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିକୁ ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି

ଦେଇଛନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ହେଉଛି ଏକ ଚେତନାମୟ ପ୍ରାଣୀ, ଆପଣାର ଚେତନାଟିକୁ ବନ୍ଧନ କରିବାର ଶକ୍ତି ପରି ଆପଣାର ଚେତନାକୁ ସଂପ୍ରସାରିତ କରିଦେବାର ଶକ୍ତିଟି ମଧ୍ୟ ତା'ଭିତରେ ରହିଛି ! ଆପଣା ଭିତରେ କଳହୋଇ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିଏ ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଲଗା ବୋଲି ଭାବୁଛି, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ଭାବୁଛି, ଏହି ସଂସାରକୁ ସତେଅବା ଶତ୍ରୁଦୁର୍ଗ ବୋଲି ଭାବୁଛି, ଏବଂ ତାର ଜୀବନଟା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଭୟାକୁଳ ହୋଇ ରହିଛି । ମଣିଷ ଆପଣା ଭିତରେ କଳହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି ତା'ର ଜାତୀୟତା, ତା'ର ନୈତିକତା, ତା'ର ରାଜନୀତି ଓ ତା'ର ସମାଜବେଭାର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କଳହୋଇ ରହିଛି, ସେହିପରି ଭୟାକୁଳ ହୋଇ ରହିଛି ଓ ତେଣୁ ଆକ୍ରମଣ ଓ ଗ୍ରାସ କରିବା ଲାଗି ଉଦ୍ୟତ ହୋଇ ରହିଛି ।

ମାତ୍ର ଯଦି ଆମେ ଆପଣାର ଚେତନାଟିକୁ ସଂପ୍ରସାରିତ କରିଦେଇ ପାରିବା, ଅର୍ଥାତ୍ ସର୍ବତ୍ର ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ଓ ଏହି ସବୁକିଛିକୁ ଏକତ୍ର ସମ୍ଭାଳି ଧରି ରହିଥିବା ଚେତନାଟିକୁ ଆମେ ଆପଣା ଭିତରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସତ୍ୟମୟ ବସ୍ତୁଟା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା, ତେବେ ଆମ ଗୃହପୋଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହି ଆମକୁ ଏପରି ଅସହାୟ କରି ରଖିଥିବା ବାଡ଼ଗୁଡ଼ାକ କ୍ରମଶଃ ଖସିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ଆମେ ଏହି ବିଶ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱଧାତାଙ୍କର ଏକ ନିମିତ୍ତରୂପେ ହିଁ ଆପଣାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା । ଆମର ଜୀବନ ଏକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ, ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣର ସାଧନ ହୋଇ ରହିବ । ଏହି ସଂପ୍ରସାରଣ ଆମର ନୀତିକୁ ବଦଳାଇ ଦେବ, ଆମର ରାଜନୀତିକୁ ବଦଳାଇ ଦେବ, ଆମ ଜୀବନକୁ ବଦଳାଇ ଦେବ । ଆମର ଶିକ୍ଷା ଆମ ଲାଗି ଏକ ନୂତନ ଉନ୍ମୋଚନର ସାଧନ ହୋଇ ରହିବ, ଆମର ଯାବତୀୟ ଜୀବନଧନ୍ଦା ଆମକୁ ସକଳ ମନୁଷ୍ୟ ସହିତ ଏକାତ୍ମ ହୋଇ ରହିବାର ଏକ ମାର୍ଗ ଯୋଗାଇ ଦେବ । ଏହାହିଁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଆହ୍ୱାନ ଏବଂ ଏହାହିଁ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିର ମଧ୍ୟ ଆହ୍ୱାନ ।

ଦୈନିକ 'ଧରିତ୍ରୀ', ୪-୪-୭୫

ଆମ ସମ୍ମିଳନୀମାନ କାହିଁକି ?

ଇଂଲଣ୍ଡର ଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ବିଚାରବିତ୍ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକରେ ଧର୍ମର ସଂଜ୍ଞାନିରୂପଣ କରିବାକୁ ଯାଇ 'Religion is what a man does in his solitariness' ବୋଲି କହିଥିଲେ । ମଣିଷ ତା'ର ଏକାନ୍ତରେ ଯାହାକିଛି କରେ, ତାହାହିଁ ଧର୍ମ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପରମ୍ପରାରେ ଯେଉଁସବୁ ପରିଧି ଓ ପରିବେଶର ଭିତରେ ଧର୍ମର ଉଦ୍ଭବ ହୋଇ ଆସିଛି, ତାହାର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହ୍ୱାଇଟ୍‌ହେଡ୍‌ଙ୍କର ଉକ୍ତ ସଂଜ୍ଞାଟି ହୁଏତ ଆଦୌ ଅସଙ୍ଗତ

ବେଳ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ସମସ୍ତଙ୍କର, ରାଷ୍ଟ୍ରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମସ୍ତଙ୍କର, ରାଜ୍ୟର ଧନ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର; ମାତ୍ର ଭଗବାନଙ୍କର ସହିତ ସମ୍ପର୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ କ'ଣ କରିବ, ବା ନକରିବ, ସିଏ ହେଉଛି ତା'ର ନିଜର ଏକ ବ୍ୟାପାର । ସେଠି ସେ ଏକାକୀ, ଏକାନ୍ତ । ସେଠି କାହାରି କିଛି କହିବାର ନାହିଁ ।

ଆମ ପ୍ରାଚ୍ୟରେ ଧର୍ମ କହିଲେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଏକ ଅନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଅନ୍ୟ ପରମ୍ପରାକୁ ବୁଝାଇ ଆସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏବେ ଆମେବି କ୍ରମେ ତା'ର ସେହି ଏକାନ୍ତତାବାଦୀ ବ୍ୟାଖ୍ୟାରେ ବେଶ୍ ମଣ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଭାରତବର୍ଷରେ ଧର୍ମ ଓ ଧର୍ମାଚରଣ କହିଲେ ଆଜିକାଲି ମୁଖ୍ୟତଃ ଆପଣାର କୌଣସି ମନାସ ପୂରଣ ସକାଶେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଏକାନ୍ତରେ ଡାକିନେଇ ତାଙ୍କୁ ସେଇଠି ସେ ବିଷୟରେ ଜଣାଇବା ଓ ସିଏ ଯେପରି ମୋ' କଥାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ମନେ ରଖିବେ ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଆପଣାଆଡୁ କିଛି ଭୋଗରାଗ ବା ସଲାମୀ ଦେଇ ଆପଣାର ବରପ୍ରାପ୍ତିଟିକୁ ସଲାମତ କରି ରଖିବାକୁହିଁ ବୁଝାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ଆମର ଏହି ଧନ୍ଦା ଭିତରେ ଯଜ୍ଞ ରହିଛି, ଯାଗ ରହିଛି, ଜୟନ୍ତୀ ରହିଛି, ପାରାୟଣ ରହିଛି, ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ରହିଛି; ଫୁଲ କିଣି, ଘିଅଦୀପ କିଣି, ଭୋଗ କିଣି ପୂଜକ ହାତରେ ଧରାଇ ଦେଇ ପୁଣି ଭୋଗ ହାତରେ ଘରକୁ ଫେରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଯାକ ମିହନତ ସାମିଲ ହୋଇ ରହିଛି । ଆମର ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ଗତ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାଏ କୋଡ଼ି ବର୍ଷ ଭିତରେ ସହରମାନଙ୍କରେ ରାମ, କୃଷ୍ଣ, ହନୁମାନ, ମହାବୀର, ଗୌରାଙ୍ଗ ଏବଂ ଗୌତମଙ୍କୁ ନେଇ କେତେ ଧର୍ମ ସଂସ୍ଥା ଓ ପରିଷଦ ଗଢ଼ ହୋଇଛି; ଏଗୁଡ଼ାକୁ ସାଂସ୍କୃତିକ ସଂସ୍ଥା ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି, ମାତ୍ର ଏମାନଙ୍କ ଜରିଆରେ କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବରଗୁଡ଼ାକ ମଗାଯାଉଛି । ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଛାଡ଼ି ସଂସ୍କୃତି ଯେ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ, ଏଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ଧର୍ମ ନାମରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଏକୁଟିଆ ଡାକି ଏକୁଟିଆ ଭୋଗ ଲଗାଇ ଏକୁଟିଆ ଭୋଗ ଖାଇବାର ଫିକର କରାଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କେବଳ ଆପଣାଲାଗି ଗୋଟାଏ କିଛି କରି ପକାଇବ ବୋଲି ବସେ, ସେତେବେଳେ ଧର୍ମର ସାଂସ୍କୃତିକ ଭାଗଟି ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ତାପରେ ଧର୍ମ ଆଦୌ ଧର୍ମ ହୋଇ ରହେ କି ନାହିଁ, ସେ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ଦେହ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ।

ମାତ୍ର, ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ମଣିଷ ଏକୁଟିଆ ବିରକ୍ତ ବା ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖକୁ ପଳାଇ ନଯାଇ ଭଗବାନଙ୍କୁ ତା'ର ଏହି ଘରଟି ମଧ୍ୟକୁ ଡାକି ଆଣିବା ସକାଶେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ଏଠି ଯେଉଁ ଘରେ ସିଏ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ତା'ର ଜୀବନଟିକୁ ନେଇ

ବନ୍ଧୁଛି, ଯେତେବେଳେ ତା'ର ଧର୍ମକୁ ସେ ସେହି ଘରଟି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ବନ୍ଧିବାକୁ ଚାହେଁ,—ଯେତେବେଳେ ସେ ବାଡ଼ ଉଠାଇ ଦିଏ ଓ ଘରଟି ମଧ୍ୟକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱକୁ ମଧ୍ୟ ଡାକି ଆଣିବାକୁ ମନ କରେ, ସେତେବେଳେ ଧର୍ମ ବା ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ହୋଇଯାଏ । ଦୃଷ୍ଟି ବଦଳି ଯାଏ, ଅଭିମୁଖ୍ୟ ବଦଳି-ଯାଏ । ଆକାଂକ୍ଷା ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ବଦଳି ଯାଏ । ସେତେବେଳେ ଫଳ ଏଇଠି ଫଳେ, ଉପଲବ୍ଧିର ସମସ୍ତ ଖୁସି ଏଇଠି ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ସାନ୍ନିଧ୍ୟର ବିବିଧ ଫୁଲ ହୋଇ ଫୁଟି ଉଠନ୍ତି, ଏଇଠି ସ୍ୱର୍ଗ ମିଳେ, ନରସହିତ ନାରାୟଣଙ୍କର ଭେଟ ହୁଏ । ନର ମଧ୍ୟରେ ନାରାୟଣଙ୍କର ଭେଟ ହୁଏ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ତାଙ୍କର ଉପନିଷଦ-ବ୍ୟାଖ୍ୟାରେ ଲେଖିଛନ୍ତି ଯେ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକୃତରେ ଭଗବାନ ସର୍ବତ୍ର ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ପାରନ୍ତି, ସିଏ ତାଙ୍କୁ କେବଳ ଅମୁକ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ବା ଅମୁକ ପୀଠରେ ଦେଖିବ ନାହିଁ, ସିଏ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ସବୁଠାରେ ଦେଖିବ, ରାସ୍ତାରେ ବଙ୍କୁଲି ବାଡ଼ିଟିଏ ଧରି ଯାଉଥିବା ବୁଢ଼ାଟି ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ଯେପରି ଦେଖିବ, ଗଇଁତି ଧରି ରାସ୍ତା ତିଆରି କରୁଥିବା ମୂଲିଆ ଭିତରେ ସେହିପରି ଦେଖିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଆମେ ଭଗବାନଙ୍କର ଯେତିକି ପାଖ ହେଉଥିବା, ସିଏ ଆମକୁ ସେତିକି ପାଖରେ ଦିଶୁଥିବେ, ସେତିକି ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ହୋଇ ଦିଶୁଥିବେ, ଆମକୁ ଆମ ଜୀବନର ସାନ ବଡ଼ ସକଳ ଅବସରରେ ଅନୁଭୂତ ହେବେ ।

ଆମର ଭଗବତ୍ ଉପଲବ୍ଧି ଆମ ଜୀବନ ଭିତରେ ଫୁଟି ଉଠିବ, ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏହି ବିଶେଷ ସତ୍ୟଟିକୁ ଆମକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ଭାରତୀୟ ଧର୍ମଧାରା କାଳକାଳରୁ ଅନ୍ତମାହାରେ ପରଲୋକମୁଖୀ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସିଏ ତାକୁ ଜୀବନମୁଖୀ କରାଇ ଆଣିବାର ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଥିଲେ । ଜୀବନରୁ ଧର୍ମକୁ ଅଲଗା କରି ରଖିବା ଫଳରେ ଜୀବନଟା ସତେଅବା ବଡ଼ ମର୍ମହୀନ ଓ ପଥର-ପରି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ବୈରାଗ୍ୟକୁ ହିଁ ଭୂଷଣ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଉଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଯାବତୀୟ ଦିବ୍ୟତା ଓ ଯାବତୀୟ ଭଗବତ୍ତାକୁ ଏଇଠାକୁ ଆବାହନ କରି ଆଣିଲେ ଓ ଜୀବନକୁ ତାହାରି ରଙ୍ଗରେ ଉକୁଟାଇ ଦେବାକୁ ଆହ୍ୱାନ ଦେଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଯେ ଆମକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଆମ ମଥା ଉପରେ ସୁନ ମୁକୁଟ ହୋଇ ଝୁଲୁଥିବା ଆଉଗୋଟାଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପଦାର୍ଥ ନୁହେଁ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମି-କତାକୁ ଯେ ଆମର ଦେହ, ପ୍ରାଣ, ମନ, ସମାଜ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧର ଏହି ଯାବତୀୟ ଭୂମିରେ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଆମକୁ ଏହିପରି ଏକ ନୂତନ ଧାରାରେ ଭାବିବାକୁ ଶିଖାଇଲେ, ଆମ ପରମ୍ପରାର ଏକ ବିସ୍ମୃତ ପଥକୁ ସେ ପୁନର୍ବାର ଉଦ୍ଘାଟିତ କରି ଆଣିଲେ ।

ଆମ ଭିତରେ ସେହି ଅଭିନବ ପ୍ରେରଣାଟିକୁ **ଜଗାଇ** ଆଣିବା ଦିଗରେ ଆମ ସମ୍ମିଳନୀଗୁଡ଼ିକ ଏକ ପ୍ରୟାସ । ଆମର ଯାବତୀୟ କର୍ମ ଓ ଯାବତୀୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିପରି ସେହି ଭଗବତ୍ ପ୍ରେରଣା ହିଁ ସର୍ବମୂଳ ପ୍ରେରଣା ହୋଇ ରହିପାରିବ ଓ ତାହା ଫଳରେ ତାହା ଆମର ସମଗ୍ର ଜୀବନଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ନୂତନ ଆଖି ଓ ନୂତନ ରଙ୍ଗ ପ୍ରଦାନ କରିବ, ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଆମର ଆହୁରି ପାଖକୁ ବହନ କରି ଆଣିବା ହେଉଛି ଏହି ସମ୍ମିଳନୀର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଆଜି ଏହି ସମ୍ମିଳନୀର ସର୍ବଶେଷ ଦିନ । ଏହା ଭିତରେ ତିନିଦିନ ଆଲୋଚନା ହୋଇଛି, ଭାବ ଓ ବିଚାରର କେତେ ଆଦାନପ୍ରଦାନ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି । ଆମେ ସମସ୍ତେ ବର୍ତ୍ତମାନର ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ାକର ପରିବର୍ତ୍ତେ ଯେଉଁ ନୂତନ ଜଗତଟି ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁ କରି ଠିଆ ହୋଇଛେଁ, ଯେଉଁ ନୂଆଟି ଲାଗି ଆମେ ଏପରି ବ୍ୟାକୁଳ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି, ସେହି ନୂଆ ଜଗତ ଓ ନୂଆ ସମାଜ କିପରି ହେବ, ସେଥିରେ ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ସମାଜର କିଭଳି ସମ୍ପର୍କ ରହିବ, ବାଣିଜ୍ୟ କିପରି ହେବ, କୃଷି କିପରି ହେବ, ରାଜନୀତି ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ନେବ ବା ଅ କିଭଳି ମଣିଷ ଉପରେ ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିବ, ଗତ ତିନିଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଏହିସବୁ ବିଷୟରେ ନାନା ଆଲୋଚନା ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ଆଜି ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ହେବ । ସେଥିଲାଗି ଯେଉଁ ନୂତନ ଶିକ୍ଷକ ଦରକାର, ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିସମ୍ପନ୍ନ ଗୁରୁ ଦରକାର, ନୂତନ ଆଗ୍ରହକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେଇ ପାରୁଥିବା ସମଝଦାର ଅଭିଭାବକ, ସମଝଦାର ସମାଜ ଓ ସମଝଦାର ସରକାର ମଧ୍ୟ ଦରକାର, ସେହି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ହେବ । ଏହି ତିନିଦିନଯାକ ପୂର୍ବାହ୍ନରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଓ ଶ୍ରୀ ମା'ଙ୍କର ଏହି ବିଷୟରେ ଲିଖିତ ବିଭିନ୍ନ ପୁସ୍ତକ ଉପରେ ଅଧ୍ୟାପନା ଓ ଆଲୋଚନା ହୋଇ ସାରିଛି । ଅପରାହ୍ନ ଗୁଡ଼ିକରେ କର୍ମୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭବିଷ୍ୟତର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ବିଶେଷ ପରିକଳ୍ପନା ଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ବିଚାରବିମର୍ଶ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି । ଯେଉଁଠି ସମର୍ପିତ ମନ ନେଇ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକତ୍ର ହୁଅନ୍ତି, ଯେଉଁଠି ଅନେକଙ୍କର ଆକାଂକ୍ଷା ଓ କର୍ମଶ୍ରଦ୍ଧା ଏକତ୍ର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୁଏ, ସେଠାରୁ ଅନେକ ଶକ୍ତି ସମ୍ଭୂତ ହୁଏ, ଓ ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି କଲ୍ୟାଣକର ହୁଏ, ପୂର୍ବର ଏକାଧିକ ସମ୍ମିଳନୀ ପରି ଏଇଟି ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବ ।

ଆମେ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀଟିକୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛୁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହିପରି "ପରସ୍ପରାନୁକଥନମ୍" ଅବିରାମ ହୋଇ ରହିଥାଉ ବୋଲି କାମନା କରୁଛୁ । ସଂଘରେ ଯେ ଶକ୍ତି ଅଛି, ସଂଘରେ ଯେ ଧର୍ମ ରହିଛି, ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଚରଣପାତ ରହିଛି ସମ୍ମିଳନୀର ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ସମ୍ମିଳନୀ ଶେଷରେ ଏହି ପ୍ରେରଣାଟି ନେଇ ସଂସାର ଭିତରକୁ ଯାଆନ୍ତୁ । ସହ ବୀର୍ଯ୍ୟଂ କରବାମହୈ ।

ଧରିତ୍ରୀ, ୭-୪-୭୫

ଅରବିନ୍ଦ ସାଧନା କେନ୍ଦ୍ର
★ ସିଂହିଆ ★